RAPPORT

EKSPORTMELDINGEN 2023

Et årlig dypdykk i Norges eksport

MENON-PUBLIKASJON NR. 79/2023

Av Maren Nygård Basso, Sigrid Hernes, Erik Jakobsen, Sander Aslesen, Einar Stoltenberg Wahl og Jonas Erraia

Forord

For en liten økonomi som opererer i en globalisert verden er eksport en viktig økonomisk størrelse. Eksporten betaler for importen, men er også et tegn på konkurransemessige fortrinn mot omverdenen, og bidrar til å øke produktiviteten i økonomien.

Eksportmeldingen er en årlig rapport som Menon Economics utarbeider, med formål om å formidle kvantitativ og kvalitativ informasjon om status på norsk eksport til beslutningstakere og organisasjoner. Årets utgave av rapporten er utarbeidet på oppdrag fra NHO, LO, Innovasjon Norge, Eksportfinansering Norge og Nasjonalt eksportråd.

Menon Economics er et forskningsbasert analyse- og rådgivningsselskap i skjæringspunktet mellom foretaksøkonomi, samfunnsøkonomi og næringspolitikk. Vi tilbyr analyse- og rådgivningstjenester til bedrifter, organisasjoner, kommuner, fylker og departementer. Vårt hovedfokus ligger på empiriske analyser av økonomisk politikk, og våre medarbeidere har økonomisk kompetanse på et høyt vitenskapelig nivå.

_____

Juni 2023

Jonas Erraia
Prosjektleder
Menon Economics

Innhold

SAMMENDRAG **3**

EXECUTIVE SUMMARY **7**

INTRODUKSJON OG DET GLOBALE BAKTEPPET **11**

EN OVERSIKT OVER NORSK EKSPORT **13**

Den norske eksporten er historisk høy for andre år på rad 13

Utviklingen i handelsbalansen 16

Norsk eksport er havbasert 17

EU er vårt viktigste marked 23

DET REGIONALE BILDET **25**

Vestlandet eksporterer mest 25

Kort om metoden for regional fordeling av eksporten 26

Høyest eksport i de største kommunene, men det er distriktskommuner som er mest eksportintensive 28

PROGNOSER FOR NORSK EKSPORT **32**

RINGVIRKNINGER AV DEN NORSKE EKSPORTEN **36**

NORSK EKSPORT I EN INTERNASJONAL KONTEKST **40**

Sammenligning av Norges eksportutvikling med ulike land 40

Produktivitet i industrieksporten 42

Konkurransesituasjonen for eksportnæringene 45

SPESIALTEMA: HANDELSPOLITISKE TENDENSER **51**

NASJONALE EKSPORTSATSINGER **57**

VEDLEGG 1: EKSPORTEN I NORSKE FYLKER **65**

Troms og Finnmark 66

Nordland 69

Trøndelag 72

Møre og Romsdal 75

Vestland 78

Rogaland 81

Agder 84

Vestfold og Telemark 87

Viken 90

Oslo 93

Innlandet 96

VEDLEGG 2: METODIKK **99**

VEDLEGG 3: PROGNOSER **105**

VEDLEGG 4: RINGVIRKNINGER **108**

Sammendrag

For annet år på rad ble eksporten rekordhøy

Som konsekvens av fortsatt skyhøye priser på europeisk gass var eksporten i 2022 på hele 3 100 milliarder kroner. Dette representerer nesten en dobling fra 2021, som også var et rekordår for norsk eksport. Det er imidlertid ikke bare olje- og gassdelen av eksporten som opplevde høy vekst. Med en økning på nesten 30 prosent nådde også eksporten utenom olje og gass sitt høyeste nivå noen gang. I hver av maritim næring, kraftintensiv industri, sjømatnæringen og kraftproduksjonen vokste eksporten med mer enn 30 milliarder kroner fra 2021, og samlet endte eksporten utenom olje og gass i 2022 for første gang på over 1 000 milliarder kroner. Felles for eksporten både med og uten olje og gass, er at oppgangen nesten utelukkende er drevet av vekst i viktige globale priser på eksempelvis gass, fisk, aluminium og gjødsel. Korrigert for prisendringer var den norske vareeksporten uendret, mens tjenesteeksporten vokste med 25 prosent.

Dykker vi ned i fastlandsnæringene, var enda en gang maritim næring størst med en eksport på omkring 240 milliarder. Dette representerer en betydelig vekst fra 2021 som i all hovedsak var drevet av høye fraktrater for rederiene. Etter maritim næring er henholdsvis kraftintensiv næring og sjømatnæringen de største eksportnæringene utenom olje- og gassnæringen. Begge vokste rundt 25 prosent fra 2021 drevet av høyere globale priser.

Retter vi blikket fremover, er det liten tvil om at eksporten vil falle i 2023. I 2024 tror vi imidlertid at dette snur og at eksporten vil igjen vokse. Vi estimerer at eksporten i 2023 vil falle til rundt 2 500 milliarder kroner, mens den i 2024 vil lande på 2 600 milliarder kroner. Som i tidligere prognoser vurderer vi at både fallet i 2023 og veksten i 2024 i hovedsak vil drives av prisendringer i varene vi eksporterer, særlig prisen på gass. Mens samlet eksport forventes å falle neste år, vil eksporten utenom olje og gass være noe mer stabil. Våre prognosemodeller tilsier en vekst i eksporten utenom olje og gass på 2 prosent i 2023 og 3 prosent i 2024.

Vestlandet eksporterer mest og distriktskommunene har høyeste eksportintensitet

I rapporten fordeler vi eksporten utenom olje og gass på norske fylker og kommuner. Som i tidligere år ser vi at norsk eksport er konsentrert på Vestlandet, med Vestland fylke som det klart største eksportfylket. I 2022 hadde dette fylket rekordhøy eksport på 215 milliarder kroner. Det er første gang noensinne at et enkelt fylke har eksportert varer og -tjenester, ekskludert olje og gass, for mer enn 200 milliarder kroner på et enkelt år. I analysen finner vi også at tre av Norges fem største eksportfylker er lokalisert på Vestlandet, og disse fylkene stod for 40 prosent av den samlede eksporten.

Samlet eksport er imidlertid ikke en rettvisende indikator for hvor avhengig en region er av eksport. Et bedre mål er eksportintensiteten som beregnes som eksport per sysselsatt i region. Denne er vist under for norske fylker.

Figur A. Eksport per sysselsatt, ekskludert olje og gass, fordelt på fylker i 2022. Kilde: SSB og Menon Economics

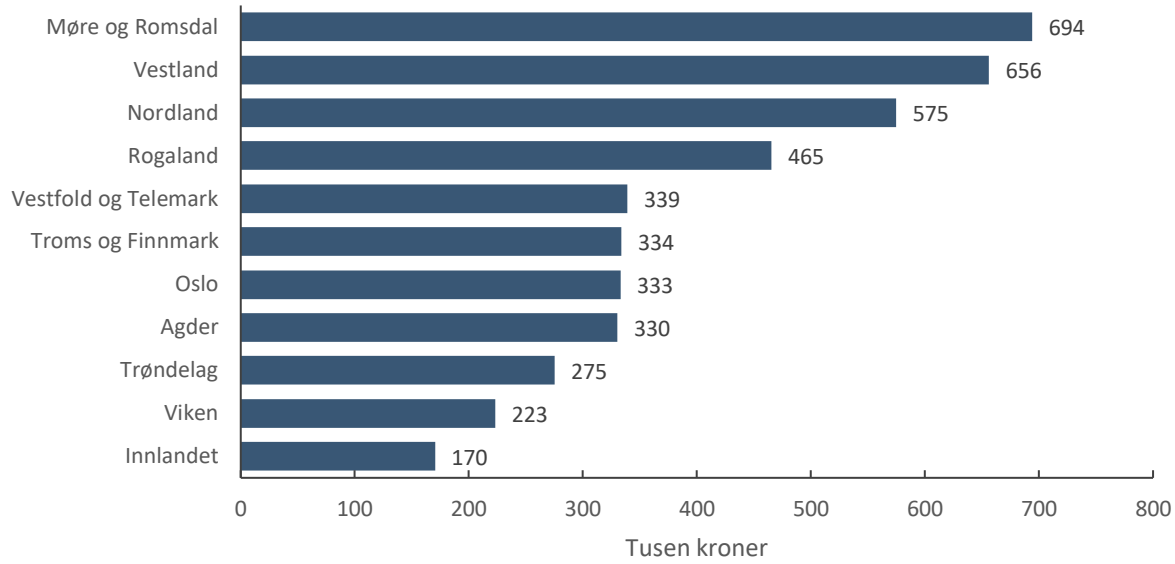

De tre mest eksportintensive fylkene i 2022 er Møre og Romsdal, Vestland og Nordland. Møre og Romsdal hadde eksport per sysselsatt på nesten 700 000 kroner, og har vært det mest eksportintensive fylket siden første utgivelse av Eksportmeldingen i 2021. Møre og Romsdal har nesten fire ganger så høy eksportintensitet som Innlandet og i overkant av dobbelt så høy eksportintensitet som Oslo. Den høye eksportintensiteten er drevet av betydelig eksport fra aktører innen maritim næring, sjømatnæringen og kraftintensiv industri som har sin base i fylket. Vestland fylke følger tett på Møre og Romsdal med en eksportintensitet på 656 000 kroner. Kraftintensiv industri, sjømatnæringen og maritim næring er også de største eksportnæringene i dette fylket. Nordland er det tredje mest eksportintensive fylket med 575 000 kroner per sysselsatt. Her er det primært eksport av sjømat, samt industrien som bidrar til den høye eksportintensiteten.

Eksporten legger grunnlag for 610 000 arbeidsplasser – hver femte norske arbeidsplass

Eksporten understøtter sysselsetting i hele landet både i eksportnæringene selv, og hos deres leverandører og underleverandører. I 2022 la eksporten grunnlag for 610 000 arbeidsplasser. Dette tilsvarer over 20 prosent – eller en av fem – norske arbeidsplasser. Basert på kartleggingen av den geografiske eksporten estimerer vi antall arbeidsplasser som understøttes av eksporten i hvert fylke.

Figur B. Sysselsettingseffekter (ringvirkninger) av eksporten ekskludert olje og gass fordelt på fylker. Kilde: Menon Economics

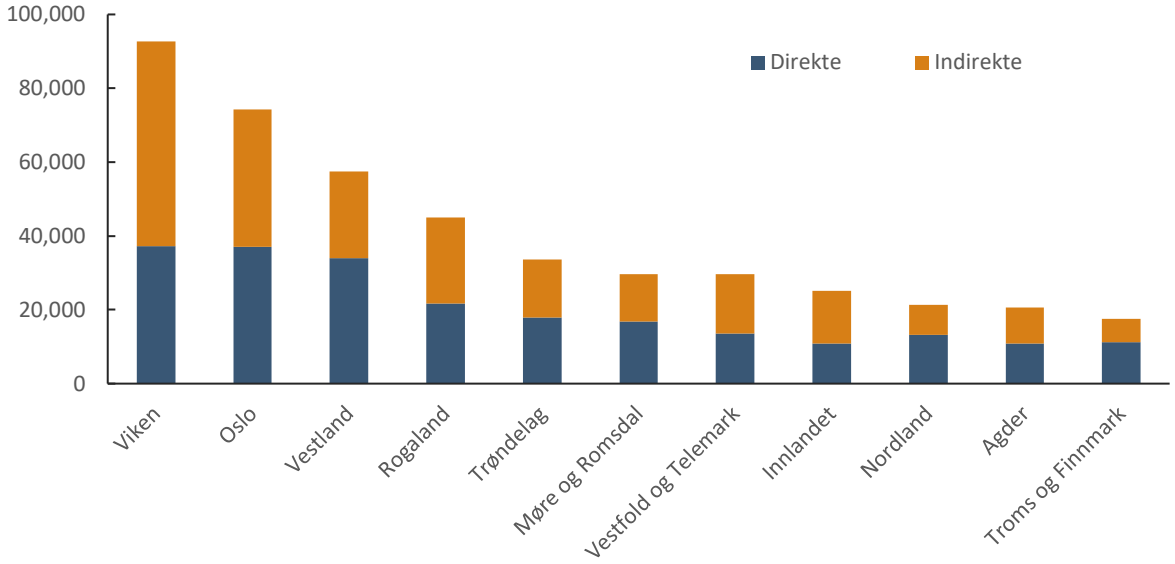

Som vi ser av figuren, er sysselsettingseffektene størst i Viken, der over 90 000 arbeidsplasser understøttes av eksporten. For både Viken og Oslo ser vi at sysselsettingseffektene særlig drives av de store indirekte effektene. Selv i de minste fylkene understøtter eksporten mer enn 15 000 arbeidsplasser. Vi ser i rapporten også på den relative betydningen av eksportarbeidsplassene i hvert fylke. Her finner vi at den direkte og indirekte sysselsettingen knyttet til eksport er størst i Vest og i Nord, og utgjør mer enn 17 prosent av samlet sysselsetting i både Møre og Romsdal, Vestland, Nordland og Rogaland.

Sammenlignet med våre naboland, er eksporten lavere, vokser saktere og er mindre produktiv

I Eksportmeldingen 2023 har vi analysert den norske eksporten i en internasjonal kontekst. Generelt sett kommer Norge dårlig ut sammenlignet med andre sammenlignbare land. Eksporten som andel av BNP eller per sysselsetting er relativt lav, og både siden år 2000 og 2010 har eksportveksten vært lavere enn i alle våre naboland. Dette er kjent fra tidligere års Eksportmeldinger. Mer overraskende er det imidlertid at vi i årets analyser finner at den norske industrien (som genererer store deler av eksporten) er mindre produktiv enn industrien i våre naboland. Dette står i kontrast til lønnsnivået i den norske industrien som er Europas høyeste.

I rapporten tester vi to mulige hypoteser som kan forklare dette. Mer spesifikt tester vi om den relative lave produktiviteten skyldes at de ulike delnæringer er mindre produktive i Norge enn i Sverige og Danmark, eller om sysselsettingen i Norge er mer konsentrert i lavproduktive deler av industrien. Vi finner i analysen ingen indikasjon på første hypotese, men klar evidens for den andre.

Vi har i rapporten også forsøkt å se om vi kan forklare deler av den lave eksporten og eksportveksten via endringer eller nivåforskjeller i viktige faktorer som påvirker konkurransekraften. Faktorene vi har sett på er olje- og gassnæringen, valutaendringer, arbeidskraftkostnader, skattenivå, utdanningsnivå, reguleringer, forskning og

utvikling og investeringsnivå.[1] Bildet i analysen er tvetydig. Utover den store betydning av olje- og gassnæringen, samt den langsiktige svekkelsen av kronen, er det få av faktorene som skiller seg kraftig ut relativt til de sammenlignbare landene. Enkelte peker i en retning av at Norge har konkurransefortrinn, mens andre peker i retning av konkurranseulemper. Generelt sett er forskjellene små, og vi vurderer at de ikke er tilstrekkelig til å forklare den lave eksporten.

Økte handelspolitiske spenninger øker den internasjonale usikkerheten

I Eksportmeldingen 2023 presenterer vi endringer i handelspolitikk og dens påvirkning på global økonomi. Vi setter søkelys på den historiske utviklingen av global handel, voksende proteksjonisme og endringer i det globale subsidielandskapet tilknyttet grønne verdikjeder.

Global handel og utenlandske direkte investeringer har opplevd betydelig vekst siden andre verdenskrig. Denne trenden stagnerte imidlertid etter finanskrisen i 2008. Siden den gang har verdenshandelens andel av BNP sluttet å vokse, mens utenlandske direkte investeringer har opplevd en markert nedgang. Større grad av politisk proteksjonisme ble tydelig manifestert med valget av Trump og Brexit-avstemningen i 2016. I 2018 resulterte dette i en reell handelskrig mellom USA og Kina, og mange av de drastiske økninger i tollsatser som ble implementert mellom de to landene vedvarer fremdeles i dag. Etter 2020 har ønsket om mindre avhengighet av globale verdikjeder fått økt fokus. Dette ble først forsterket av koronapandemien, deretter av handelsbruddet med Russland som fulgte invasjonen av Ukraina. Begge hendelsene belyste sårbarheter ved tett integrerte globale forsyningskjeder, spesielt med land som vi ikke anser som geopolitiske allierte.

Det var med dette bakteppet og for å redusere avhengigheten av innsatsfaktorer fra Kina at USA i 2022 vedtok «*Inflation Reduction Act*». Målet med denne lovpakken var å utvikle nasjonale verdikjeder innenfor en rekke viktige grønne teknologier, deriblant havvind, solenergi, batterier, elektriske kjøretøyer og kritiske mineraler. Administrasjonen i USA forventer selv at IRA vil tildele subsidier på over 360 milliarder dollar innen 2032, men våre estimater tyder på at subsidienivået vil bli betydelig høyere. Dette har utløst en sterk reaksjon fra EU, da mange av subsidieringene favoriserer amerikanske produsenter av grønn teknologi. Som respons har EU lempet på statsstøttereglene og åpnet for subsidiering av masseproduksjon av grønn teknologi. Dette har blitt gjort gjennom endringer i «*Temporary Crisis and Transition Framework*», fokus på «*Important Projects of Common European Interest*», og nye initiativer som «*European Hydrogen Bank*». Endringene i subsidiebildet vil ha spesielt stor påvirkning på batterinæringen i Europa, men også på både hydrogen- og havvindnæringen.

[1] Disse faktorene påvirker ikke på samme måte skjermet sektor, ettersom alle produsentene konkurrerer under like norske rammebetingelser. Eksportnæringer som bygger på stedbundne innsatsfaktorer, slik som olje- og gassnæringen, vil også i mindre grad være påvirket ettersom produksjonen ikke kan flyttes til et annet land.

Executive summary

For the second year in a row, Norwegian exports reached a record high

As a consequence of elevated European gas prices, Norwegian exports in 2022 reached a staggering NOK 3,100 billion. This represents close to a doubling from 2021, which was also a record year for Norwegian exports. However, it is not only the oil and gas segment of exports that saw high growth rates. With an increase of almost 30 percent, exports other than oil and gas also reached its highest level ever. The maritime industry, energy-intensive industries, the seafood sector as well as electricity production each saw an increase in export of more than NOK 30 billion from 2021, and in total exports excluding oil and gas reached more than NOK 1,000 billion for the first time. For exports both including and excluding oil and gas is that the increase is almost exclusively driven by growth in global prices for important commodities, such as gas, fish, aluminium, and fertiliser. Adjusted for price changes, Norwegian goods exports remained unchanged from 2021 to 2022, while service exports grew by 25 percent.

Looking at the non-oil sectors, we see that the maritime industry was once again the largest. In 2022, the sector exported goods and services worth approximately NOK 240 billion. This represents significant growth from 2021, which was mainly driven by high freight rates. Following the maritime industry, energy-intensive industries and the seafood sector are the largest exports outside of the oil and gas industry. Both grew around 25 percent from 2021, driven by higher global prices.

Looking ahead, there is little doubt that Norwegian exports will fall in 2023. In 2024, however, we believe that this will reverse and that exports will grow again. We estimate that exports in 2023 will fall to around NOK 2,500 billion, while they will reach NOK 2,600 billion in 2024. As for previous forecasts, we expect that both the fall in 2023 and the growth in 2024 will mainly be driven by price changes in the exported goods, particularly by the price of gas. While total exports are expected to fall next year, exports from mainland Norway will be somewhat more stable. Our forecasts indicate growth in exports from mainland Norway of 2 percent in 2023 and 3 percent in 2024.

Western Norway exports the most in absolute terms, while rural municipalities have the highest export intensity

In the report, we break down exports from mainland Norway by county and municipality. As in previous years, we see that Norwegian exports are concentrated in Western Norway, with Vestland county as the largest exporting county. In 2022, this county had record exports of NOK 215 billion. It is the first time ever that a Norwegian county has exported goods and services for more than NOK 200 billion in a single year. In the analysis, we also find that three of Norway's five largest exporting counties are located in Western Norway, and these counties accounted for 40 percent of total exports in 2022.

However, total exports in absolute terms are a poor measure of how dependent a region is on exports. A better measure is export intensity, which is calculated as export per employed person in the region. This is shown below for Norwegian counties.

Figure A. Exports per employed person, excluding oil and gas, by county in 2022. Source: Statistics Norway and Menon Economics

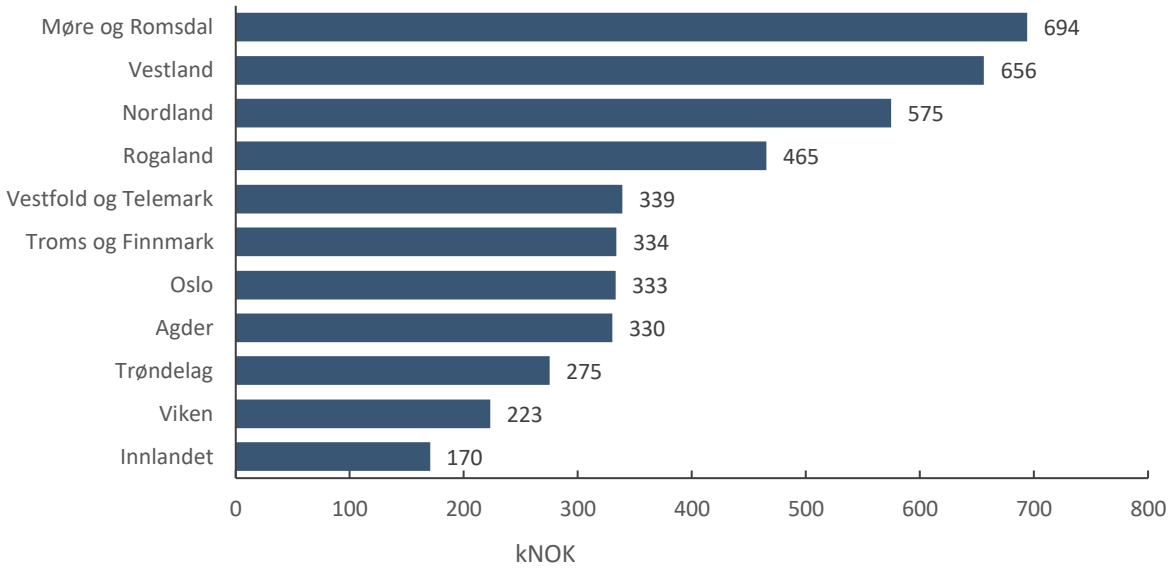

The three most export-intensive counties in Norway in 2022 are Møre og Romsdal, Vestland and Nordland. Møre og Romsdal had an export intensity of approximately NOK 700,000 and has been the most export-intensive county since the first publication of our export report in 2021. The export intensity in Møre og Romsdal is almost four times as high as in Innlandet county and more than twice as high as in Oslo. The high export intensity is driven by significant exports from companies in the maritime industry, the seafood industry and the energy-intensive industries that are based in the county. Vestland county follows closely behind Møre og Romsdal with an export intensity of NOK 656,000. The energy-intensive industries, the seafood industry and the maritime industry are also the largest export industries in Vestland. Nordland is the third most export-intensive county with NOK 575,000 per employee. Here, it is primarily the export of seafood, as well as manufacturing, which contributes to the high export intensity.

Exports provide the basis for 610,000 jobs – one in five jobs in Norway

Exports support employment throughout the whole country both in the export industries themselves, and through their value chain of suppliers and sub-suppliers. In 2022, exports provided the basis for 610,000 jobs. This corresponds to over 20 percent – or one in five – of Norwegian workplaces. Based on our mapping of exports by geography, we estimate the number of jobs supported by exports in each county.

Figure B. Employment effects (direct and indirect) of exports excluding oil and gas, by county. Source: Menon Economics

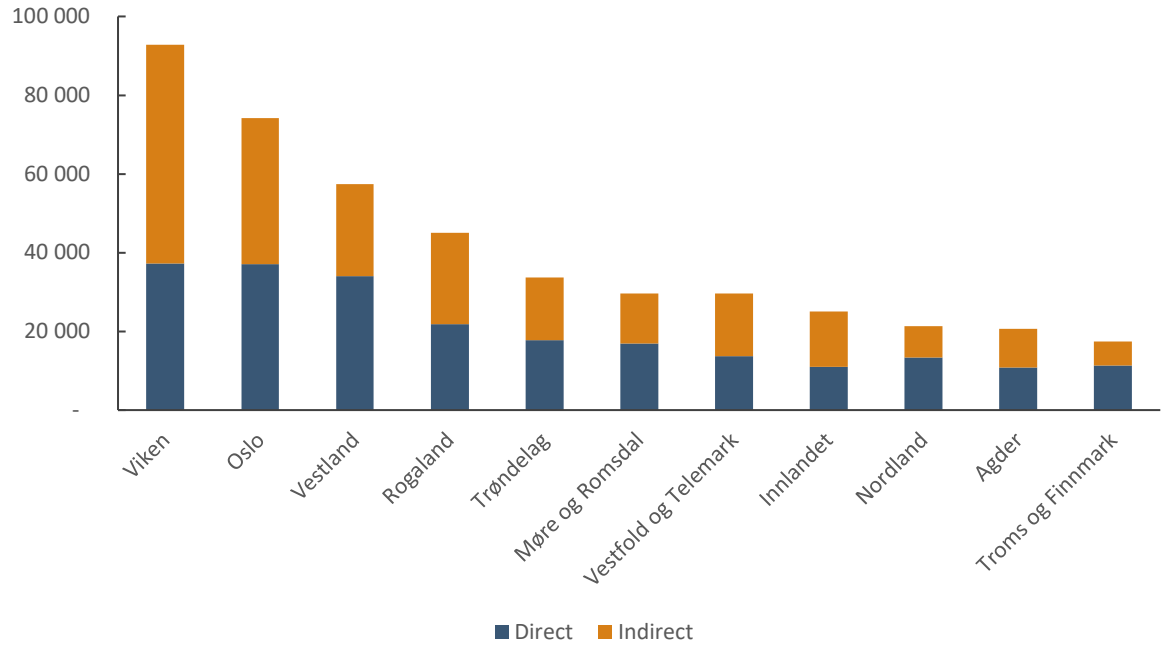

As we can see from the figure, the employment effects are highest in Viken county, where over 90,000 jobs are supported by exports. For both Viken and Oslo, we see that the employment effects are driven by large indirect effects in particular. Even in the smallest counties, exports support more than 15,000 jobs. In the report, we also look at the relative importance of export-related jobs per county. Here we find that the direct and indirect employment linked to exports is greatest in the western and northern parts of the country and accounts for more than 17 percent of total employment in Møre og Romsdal, Vestland, Nordland and Rogaland.

Compared to neighbouring countries, Norway's exports are lower, grow more slowly and are less productive

In this year's report we have analysed Norwegian exports in an international context. In general, Norway performs poorly relative to other comparable countries. Exports as a share of GDP or per employed person are relatively low, and when we look at the development since 2000 or 2010, we find that growth has been lower than in all our neighbouring countries. This was already known from previous years' Export Reports. More surprising, however, is that in this year's analysis we find that Norwegian manufacturing (which generates a large share of the country's exports) is less productive than manufacturing in our neighbouring countries. This contrasts with the wage level in Norwegian industry, which is Europe's highest.

In the report, we test two possible hypotheses that could explain this. More specifically, we test whether the relatively low productivity is due to the fact that the individual parts of the industry are less productive in Norway than in Sweden and Denmark, or whether employment in Norway is more concentrated in less productive sectors of the industry. In the analysis, we find no indications that would point to the first hypothesis, but clear evidence for the second.

In the report, we have also tried to see if we can explain parts of the low export share and export growth with the help of changes or differences in the level of important factors that affect competitiveness. The factors we have looked at are the role of the oil and gas sector, currency fluctuations, labour costs, tax levels, education

levels, regulations, research and development, and investment levels.[2] The picture from the analysis is ambiguous. Beyond the outsized importance of the oil and gas sector, as well as the long-term weakening of the Norwegian krone, few of the factors show significant differences compared to comparable countries. Some of them indicate that Norway has slight competitive advantages, while others point in the direction of competitive disadvantages. Generally speaking, the differences are small, and we consider that they are not sufficient to explain the low exports.

Increased trade tensions increase international uncertainty

In the Export Report 2023, we present a brief analysis of recent changes in trade policy and their impact on the global economy. We shine a spotlight on the historical development of global trade, growing protectionism and focus particularly on recent changes in the global subsidy landscape associated with green tech value chains.

Global trade and foreign direct investment have experienced significant growth since World War II. However, this trend stagnated after the financial crisis in 2008. Since then, world trade's share of GDP has stopped growing, while foreign direct investment has experienced a marked decline. Greater levels of political protectionism became clearly apparent with the election of Trump and the Brexit referendum in 2016. In 2018, this escalated to an actual trade war between the US and China, and many of the drastic increases in tariffs implemented between the two countries still persist today. After 2020, the desire for reduced dependence on global value chains has increasingly come into focus. This was first reinforced by the Covid-19 pandemic, then by a break in trade relations with Russia that followed the invasion of Ukraine. Both incidents highlighted the vulnerabilities of tightly integrated global supply chains, particularly with countries that we do not consider geopolitical allies.

It was against this background and with the aim of reducing dependence on input factors from China that the USA adopted the *"Inflation Reduction Act"* in 2022. The aim of this legislative package was to develop national value chains within a number of important green technologies, including offshore wind, solar energy, batteries, electric vehicles, and critical minerals. The administration in the US itself expects that the IRA will award subsidies worth more than USD 360 billion by 2032, but our estimates suggest that the level of subsidies will be significantly higher. This has triggered a strong reaction from the EU, which as has relaxed its state aid rules and opened the way for subsidising its own green technology production. This has been done through changes to the *"Temporary Crisis and Transition Framework"*, increased focus on *"Important Projects of Common European Interest"*, and new initiatives such as the European Hydrogen Bank. The changes in the subsidy picture will have a particularly large impact on the battery sector in Europe, but also on both the hydrogen and offshore wind sectors.

[2] *These factors do not affect the sheltered sector in the same way, as all producers compete under the same Norwegian framework conditions. Export sectors that are based on location-bound input factors, such as the oil and gas industry, will also be less affected as production cannot be moved to another country.*

Introduksjon og det globale bakteppet

I fjorårets Eksportmelding pekte vi på at norsk eksport i 2022 ville oppleve enda et rekordår på tross av den store usikkerheten i norsk og global økonomi. Dette viste seg å være riktig. Den samlede eksporten var på 3 100 milliarder kroner, noe som tilsvarer en økning på hele 1 350 milliarder kroner, eller 76 prosent, fra året før. Brorparten av veksten kom fra eksport av olje og gass, der eksporten i 2022 steg til historiske 2 000 milliarder kroner. Hovedårsaken til dette er Europas sanksjoner mot Russland, noe som har ført til økt etterspørsel og dermed økte priser på den gassen Norge eksporterer.

Akkurat som ved utgivelsen av Eksportmeldingen 2022 i fjor er den internasjonale økonomiske situasjonen dominert av høyere usikkerhet enn vi har sett på flere år. Først og mest fremtredende er Russlands invasjon av Ukraina. Selv om fokus på krigen i dag er mindre enn da vi publiserte siste Eksportmelding, dominerer krigen fortsatt den økonomiske usikkerheten. Strømpriser er fortsatt høye flere steder i Europa, sanksjoner har økt kompleksitet og kostnadsnivå til europeisk næringsliv, og forsvarsutgifter og støttepakker strammer statsbudsjettene i Europa. Videre spiller geopolitikken i stigende grad en rolle for det internasjonale handelssystemet. I tillegg til sanksjoner mot Russland, har USA innført en rekke økonomiske tiltak mot Kina. Et viktig av disse er klimapakken, IRA, som forventes å støtte amerikanske grønne teknologier med over 1 000 milliarder dollar frem mot 2032. Pakken har også rammet europeisk næringsliv negativt, og flere byråkrater og diplomater i Europa har vurdert at pakken er WTO-stridig.

På tross av de dystre utviklingstrekkene har verdensøkonomien klart seg godt i 2022. Den økonomiske situasjonen hos mange av Norges viktige handelspartnere er solid med høy sysselsetting og positiv vekst. Samlet var BNP-veksten i det som av IMF kategoriseres som «Advanced Economies» på 2,7 prosent i 2023. Dette er noe over det historiske snittet, og brorparten av de vestlige økonomiene har nå tatt igjen den tapte veksten under koronapandemien. Også sysselsettingen holdt seg høy, og på tross av betydelig arbeidsledighet i Sør-Europa var sysselsettingen i EU-27 i 2022 på det høyeste nivå noensinne. Dette er spesielt imponerende etter at dette skjedde i en periode der store deler av industrien i Europa hadde redusert tilgangen til gass, mens resten av europeisk næringsliv måtte navigere skyhøye strømpriser. Også for fremvoksende økonomier totalt sett, ble 2022 et godt år. Veksten for denne gruppen var på 4 prosent, godt hjulpet av Kinas gjenåpning etter deres svært restriktive koronanedstengninger.

Mens realøkonomien klarte seg godt i 2022, så bildet noe mer dystert ut for inflasjonen. Kombinasjonen av ekstremt høye energipriser i Europa, store koronastøttepakker og høy økonomiske aktivitet økte den europeiske inflasjonen til sitt høyeste på flere tiår. Selv om grunnen i noen grad var ulik, økte også inflasjonen i USA. Det har betydd at sentralbanker verden over har hevet renten. Dette har blitt gjort i et forsøk på å dempe etterspørselen fra husholdningene, og på denne måten redusere prisveksten. Renteoppgangen har likevel hatt moderat effekt på husholdningenes etterspørsel og har i liten grad påvirket den økonomiske aktiviteten i 2022. Til tross for sentralbankenes innsats har ikke inflasjonen avtatt betydelig, noe som indikerer at renteøkninger sannsynligvis vil fortsette et godt stykke inn i 2023. Den økte renten vil over tid bidra til å redusere aktivitetsnivået hos Norges handelspartnere. Dette er en utvikling som vil være viktig å følge med på i tiden fremover, gitt dens potensielle innvirkning på norsk eksport.

Utviklingen i norsk økonomi var i 2022 positiv. Norges økonomi har vokst med rundt 4 prosent, noe som er dobbelt så høyt som den gjennomsnittlige veksten de siste 10 årene. Dette har bidratt til at sysselsettingen i 2022 nådde sitt høyeste nivå noensinne med over 2,8 millioner i arbeid. Også for sysselsettingen i privat sektor var 2022 et rekordår med over 1,8 millioner ansatte. Dette har ført til at arbeidsledigheten i 2022 nådde 3,2 prosent, et nivå som ikke er sett siden 2007.

Til tross for vedvarende usikkerhet og risiko i de globale markedene forventes 2023 å være et år med høye eksportinntekter for Norge. Per april 2023 er den norske eksporten utenom olje og gass 13 prosent høyere enn den var i april 2022. Selv om den norske eksporten av olje og gass så langt i 2023 ligger på et lavere nivå enn den gjorde på tilsvarende tidspunkt i 2022, er petroleumseksporten fortsatt mer enn dobbelt så høy som den var i 2021. Korrigerer vi for prisveksten, er bildet det samme som tidligere år, nemlig svak underliggende vekst i de fleste næringene.

En oversikt over norsk eksport

Dette kapittelet gir en oversikt over norsk eksport. For andre år på rad er norsk eksport på et historisk høyt nivå, på om lag 3 100 milliarder kroner. Dette representerer nesten en dobling fra 2021 og en historisk høy vekst, primært drevet av skyhøye gasspriser. Norsk eksport er i høy grad havbasert, og eksporten av olje og gass, maritime varer og tjenester, og sjømat står for rundt 80 prosent i 2022. Kraftkrevende industri skiller seg også ut i 2022 med en eksport på mer enn 210 milliarder kroner. Dette er en betydelig økning fra 2021. Økningen er i hovedsak drevet av en prisøkning på blant aluminium og gjødsel. EU er fremdeles vårt viktigste marked. Mer enn 50 prosent av eksporten ekskludert olje og gass og omkring 70 prosent av olje- og gasseksporten gikk i 2022 til EU/EØS, inkludert Norden.

Den norske eksporten er historisk høy for andre år på rad

Siden 2000 har Norges eksport vokst fra i underkant av 700 milliarder kroner til i overkant av 3 100 milliarder kroner i 2022.[3] For andre år på rad var eksporten i 2022 på et historisk høyt nivå, og har siden 2021 nærmere doblet seg. Det representerer en historisk rask eksportvekst som i hovedsak har vært drevet av skyhøye gasspriser. Utviklingen i eksporten fordelt på varer, tjenester og olje og gass er vist i Figur 1.

Figur 1: Utvikling i norsk eksport fordelt på varer, tjenester og olje og gass i løpende norske kroner. Kilde: SSB

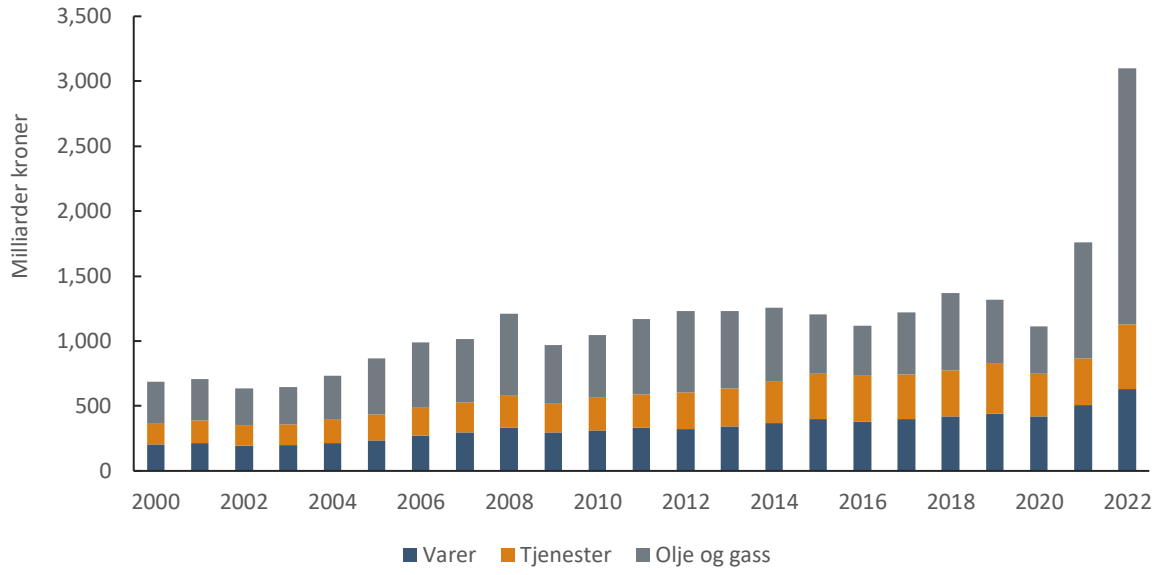

Økningen i olje- og gasseksporten på hele 1 000 milliarder kroner fra 2021 til 2022 kan dekomponeres i fire ulike deler: Økning i eksportvolum av henholdsvis olje og gass, samt prisendringer på olje og prisendringer på gass. I figuren under viser vi veksten for hver av disse komponentene.

[3] Det er mange ulike mål på eksporten. I denne rapporten opererer vi særlig med to typer av variasjoner på eksporten. Disse er henholdsvis eksport med og uten olje og gass, og eksporten målt i verdi/løpende priser og volum (se mer om sistnevnte i boksen på side 26). Dersom intet annet er nevnt refererer vi alltid til den samlede eksporten (inklusiv olje- og gasseksport) målt i løpende priser.

Figur 2: Endring i eksportvolum og pris for olje og gass 2021 til 2022. Kilde: SSB

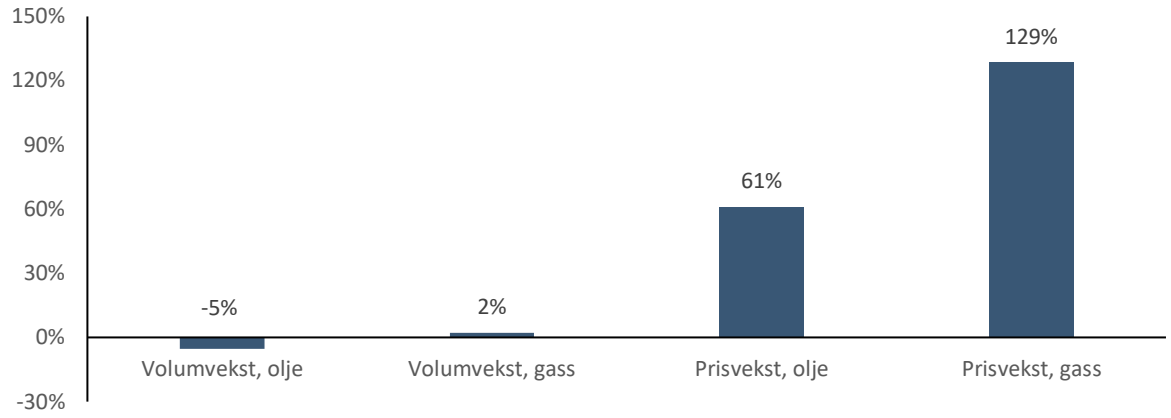

Som vi ser, er det helt tydelig at det er oppgangen i gassprisene som driver den samlede veksten i olje- og gasseksporten. Etter å ha vokst med 300 prosent fra 2020 til 2021, steg gassprisene med ytterligere 130 prosent i 2022, til sitt høyeste nivå noensinne. Den gjennomsnittlige prisen på norsk olje vokste med 61 prosent i 2022. Både olje- og gassprisene har siden kommet noe ned og begge er tilbake på nivået fra før Russlands invasjon av Ukraina. Når det kommer til volum, er endringene for både olje og gass mer marginale: Oljeeksporten falt i 2022 med 5 prosent, mens gasseksporten gikk opp med 2 prosent.

Eksport utenom olje og gass var i 2022 på 1 120 milliarder kroner, noe som også utgjør det høyeste nivået noensinne. Dette følger av en vekst i både vare- og tjenesteeksporten, som i 2022 var på henholdsvis 630 og 500 milliarder kroner. Økningen i vareeksporten var i stor grad drevet av økte priser på laks, aluminium og gjødsel, mens den økte tjenesteeksporten var primært drevet av en økning i bruttofrakter for den maritime næringen og at reiselivsnæringen, med tilhørende næringsaktivitet, tok seg kraftig opp.

Store deler av økningen i den norske eksporten har historisk kommet fra prisøkning på de varene vi selger, og ikke fra en økning i eksportvolum. For å analysere den underliggende vekst i eksportnæringene ser man ofte på eksporten i faste priser. Dette målet for både samlet eksport og eksport utenom olje og gass er vist i Figur 3, hvor vi også viser eksporten målt i EUR.[4]

[4] Se på tekstboksen på neste side for en forklaring av ulike mål på eksport.

Figur 3: Ulike mål på norsk eksport. Indeksert. 2000 = 100. Kilde: Norges Bank, SSB, Menon Economics

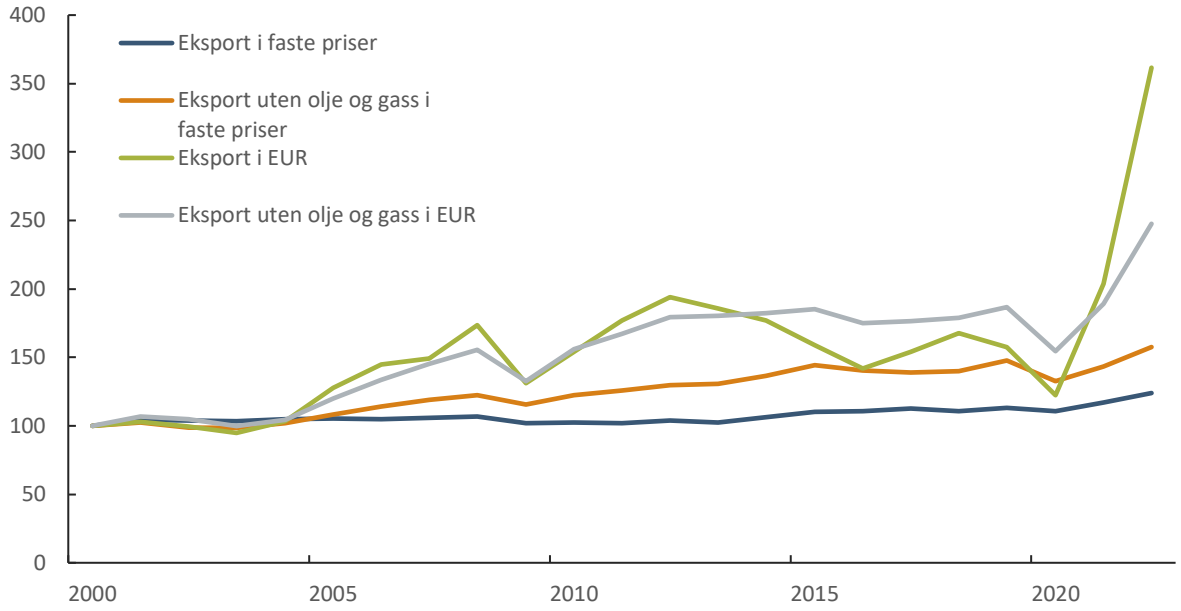

Det er flere interessante elementer som kommer frem fra grafen over. For det første ser vi at eksporten økte i både 2021 og 2022 uansett hvilket eksportmål vi ser på. For det andre ser vi at det er stor forskjell på veksten i de to ulike målene. Samlet eksport målt i euro (grønn linje) vokste i 2022 med 77 prosent, mens eksport utenom olje og gass målt i euro (grå linje) steg med 30 prosent. Ser vi i stedet på eksporten i faste priser vokste den samlede eksporten (blå linje) med 5 prosent, mens eksporten utenom olje og gass (oransje linje) vokste med cirka 10 prosent i 2022. Dekomponerer vi eksporten utenom olje og gass ytterligere var veksten i vareeksporten i faste priser nær null, mens tjenesteeksporten vokste med hele 25 prosent fra 2021. For det tredje viser grafen at den langsiktige veksten er relativ lav. Eksempelvis er eksporten i faste priser bare drøyt 20 prosent høyere i 2022 enn den var i år 2000, mens eksporten utenom olje og gass i faste priser kun har vokst med cirka 57 prosent i samme tidsperiode.

Ulike mål på eksport

Eksport i løpende priser: Eksport i løpende priser (eller eksportverdi) måler den samlede verdi av all eksport i en gitt tidsperiode. Det er altså den faktiske pris som betales for den eksporterte vare eller tjeneste i norsk valuta. Eksport i løpende priser er oftest det som brukes når man ser på eksport relativt til andre størrelser (eksempelvis handelsbalanse, som andel av BNP eller annet).

Eksport i faste priser: Prisen på de fleste varer og tjenester stiger over tid. Vi ønsker et mål på eksport som korrigerer for denne prisstigningen, og som samtidig korrigerer for valutakurser. Dette målet er «eksport i faste priser» (også kalt eksportvolum). Veksten i eksporten i faste priser utregnes som eksportverdien målt i siste års priser.

Eksport i utenlandsk valuta: Det er typisk to grunner til at man ønsker eksport i utenlandsk valuta. For det første hvis man sammenligner ulike land eller hvis man ønsker å fjerne effekten av valutaendringer. Det er litt ulike måter å utregne dette på, men typisk brukes den gjennomsnittlige valutakurs i den periode eksport er målt i.

Utviklingen i handelsbalansen

Med unntak av i 2020, har Norge hatt en positiv handelsbalanse siden 1987. I 2022 var handelsbalansen på et historisk høyt nivå på nærmere 1 600 milliarder kroner. Handelsbalansen økte med 1 000 milliarder kroner fra 2021 til 2022, til tross for at den allerede i 2021 lå på et historisk høyt nivå. Ser vi på den såkalte driftsbalansen (handelsbalansen pluss netto-overføringer fra utlandet) er denne enda større, på rett under 1 700 milliarder kroner.[5] Dette skyldes utbytte og renter fra Statens pensjonsfond utland. Handelsbalansen ekskludert olje og gass har gått ned i 2022 med cirka 40 milliarder kroner, noe som tilsvarer et underskudd på 336 milliarder kroner i 2022.

Figur 4: Handelsbalansen med og uten olje og gass. Kilde: SSB og Menon Economics

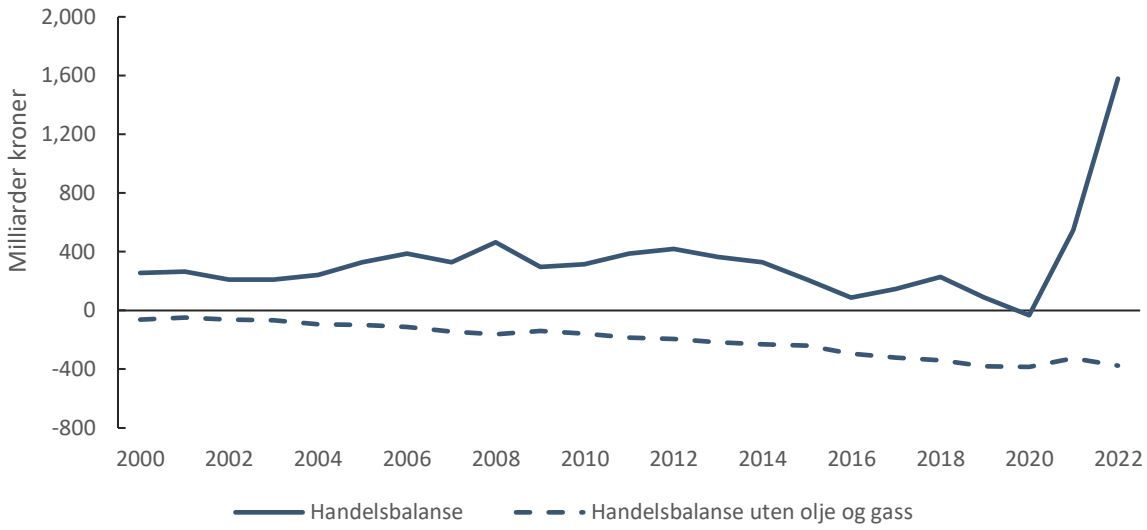

Fra finanskrisen i 2008 og frem til 2019 var trenden for handelsbalansen nedadgående. Over denne perioden falt handelsbalansen med rundt 80 prosent fra 460 milliarder kroner til om lag 85 milliarder kroner. I 2020 var balansen i underskudd, og på det laveste i analyseperioden med -32 milliarder kroner. I 2021 og 2022 hadde handelsbalansen et betydelig oppsving til henholdsvis 544 og 1 580 milliarder kroner. Dersom vi ser på handelsbalansen uten olje og gass, har denne falt jevnt siden 2008, med unntak av et lite oppsving i 2021. Selv om høye priser på olje og gass trolig vil holde handelsbalansen høy og positivt i de neste årene, ser vi ingen grunn til å tro at den underliggende trenden for handelsbalansen uten olje og gass har endret seg. Samtidig er det viktig å understreke at en negativ handelsbalanse i seg selv ikke er noe problem. Dette gjelder for alle land, men særlig for Norge som har en opparbeidet valutaformue i form av Staten pensjonsfond utland (SPU), som kan finansiere en negativ handelsbalanse i mange år frem.

Handelsbalansen diskuteres ofte i den norske debatten om internasjonal handel[6]. I utgangspunktet kan handelsbalansen ekskludert olje og gass virke som en meningsløs størrelse, fordi vi forventer å ha betydelige eksportinntekter knyttet til både olje og gass i mange år fremover, samt at SPU forventes å kunne dekke fremtidige handelsbalanse underskudd. I Figur 5 under viser vi i stedet det vi kaller «den korrigerte handelsbalansen». Her korrigerer vi for to viktige elementer. *Det første elementet* er at norske operatører har

[5] *SSB tabell 12880*
[6] *For mer informasjon om handelsbalansen, se Eksportmeldingen 2022, analyseboks 1*

stor import til sokkelen.[7] Denne importen fjerner vi. *Det andre elementet* vi korrigerer for er at Fastlands-Norge (offshore leverandører) har store leveranser til sokkelen. Dersom Norge ikke hadde eksportert olje og gass hadde de som i dag jobber i offshore leverandørnæringen hatt andre jobber, også i bedrifter som eksporterer.[8] Den korrigerte handelsbalansen er altså vårt (grove) anslag på hvordan handelsbalansen vil sett ut uten olje- og gassnæringen. I figuren viser vi i tillegg den vanlige handelsbalansen og handelsbalansen utenom olje og gass som andel av BNP.

Figur 5: Ulike mål på handelsbalansen som andel av BNP. Kilde: SSB og Menon Economics

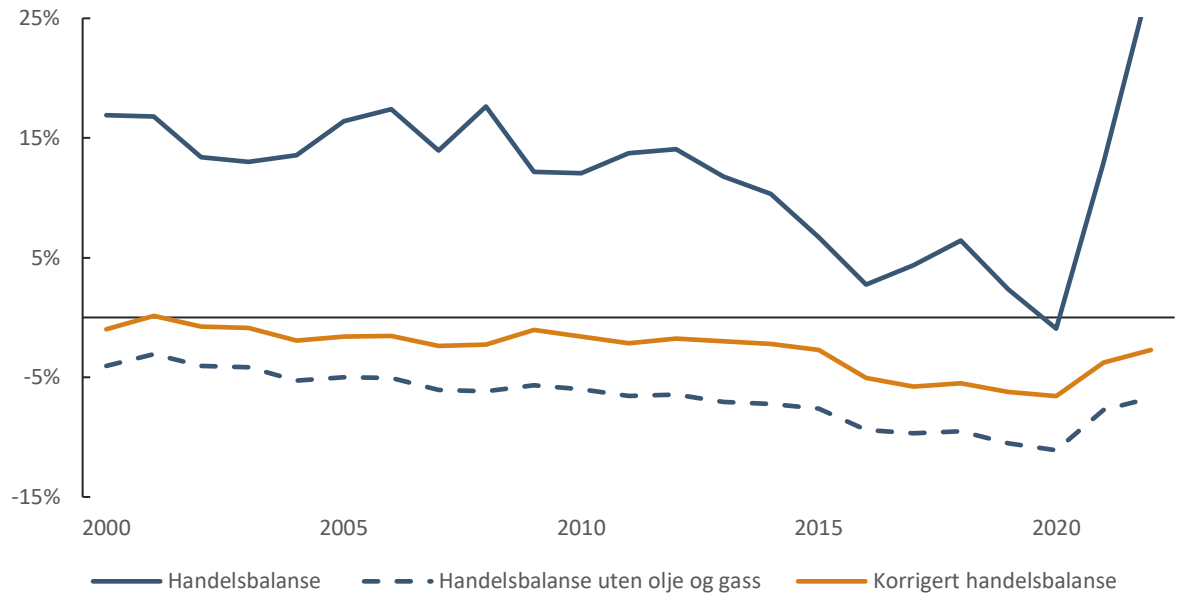

Fra figuren ser vi at den korrigerte handelsbalansen var på -2,7 prosent i 2022 og hadde en oppgang fra både 2020 og 2021. Dette er det minst negative nivået siden 2014.

Norsk eksport er havbasert

Norsk eksport er konsentrert rundt noen få næringer, som enten er råvarenæringer (olje og gass, sjømat og metaller) eller pristakere på internasjonale markeder (utenrikssjøfart). I tillegg ser vi at de havbaserte næringene, representert ved olje- og gassnæringen, maritim næring, offshore leverandørnæring og sjømatnæringen, dominerer norsk eksport. I 2022 eksporterte disse næringene for 2 440 milliarder kroner, tilsvarende nærmere 80 prosent av Norges samlede eksport. Dersom vi ser bort fra olje og gass, hadde de resterende havbaserte næringene en eksport på omkring 440 milliarder kroner i 2022. Den havbaserte delen utgjorde dermed rundt 40 prosent av norsk eksport utenom olje og gass. Denne andelen har holdt seg stabil de siste ti årene. Den norske eksporten utenom olje og gass fordelt på næringer er vist i figuren under.

[7] Data er hentet fra https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/_attachment/438719?_ts=1761800b808. For historikken er det antatt at det er samme forhold mellom import og investeringer/produktinnsats. Sistnevnte er hentet fra SSBs tabell 07840.

[8] Vi antar da at eksporten hos de ansatte i offshore leverandørnæring ville vært like høy som eksport per sysselsatt i de mest eksportintensive næringene utenom olje og gass. Sistnevnte korreksjon er gjort basert på data fra SSB på eksport og sysselsatte i ulike næringer.

Figur 6: Norsk eksport utenom olje og gass i 2022 fordelt på hovednæringer. Kilde: Menon Economics[9,10,11,12,13]

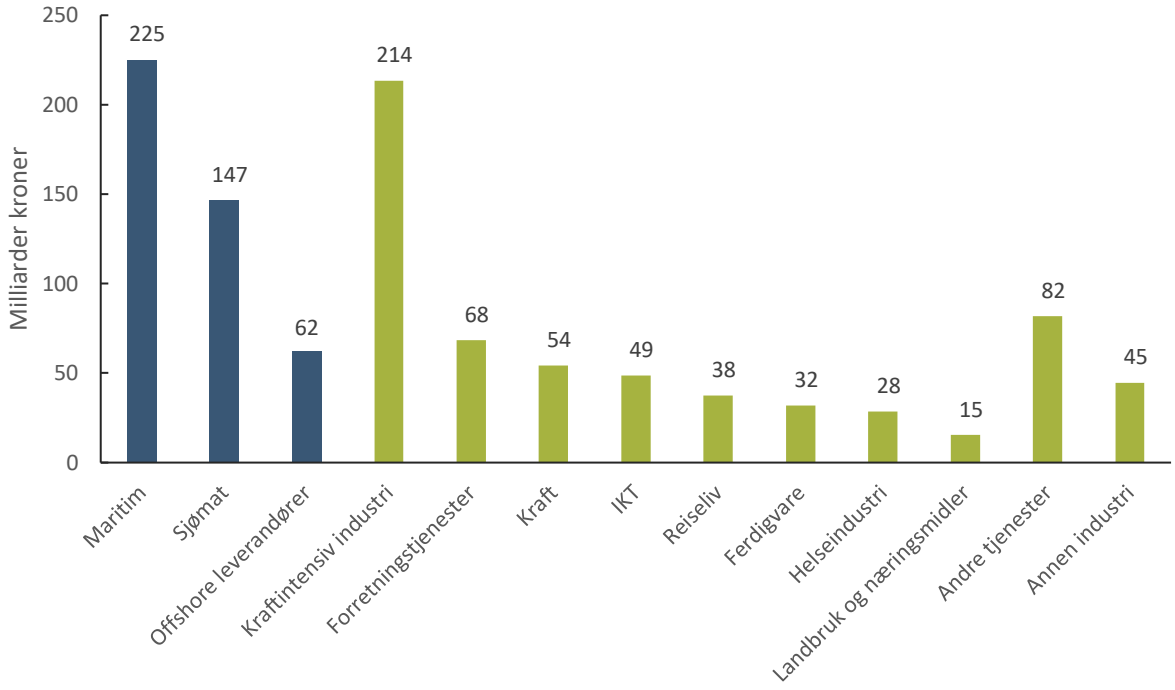

Utover de havbaserte næringene skiller den kraftintensive industrien seg ut med eksport i 2022 på omkring 214 milliarder kroner. Dette er en betydelig oppgang fra 2021 hvor eksporten var på cirka 170 milliarder kroner. Denne veksten har vært drevet av en gunstig prisutvikling på eksempelvis aluminium og gjødsel. De resterende næringene hadde en eksport på mellom 15 og 70 milliarder kroner.

[9] Nytt for året er at vi skiller maritim og offshore eksport fra hverandre. Dette gjør vi for å få en eksportinndeling der næringene er mer representative for faktisk norsk økonomi. Denne splitten har noen utfordringer, for eksempel er det uklar hvorvidt et supply-skip skal være offshore eller maritim eksport. Det er en maritim aktivitet som gjennomfører en offshoretjeneste. Vi har i denne rapporten valgt å legge dette til den maritime næringen. Mer generelt betyr dette at offshoreleverandørene i stor grad er leverandører av spesialiserte utstyr og tjenester, utover det som er rene maritime varer eller tjenester.

[10] Det er viktig å påpeke her at store deler av tjenesteeksporten tilknyttet maritim næring, som for eksempel skipsdesign, ligger under forretningstjenester. Vi gjør denne splitten fordi den offisielle statistikken om tjenesteeksporten fra SSB ikke inneholder skille for maritim tjenesteeksport.

[11] Totaleksporten i denne figuren er ikke sammenfallende med totaltallet i figuren før. Dette er fordi vi ikke kategoriserer «Finans- og forsikringstjenester, eksport» i tjenesteeksporten. Denne kategori inneholder store deler som vi ikke tradisjonelt tenker på som eksport. For mer informasjon om dette se vedlegg om metodikk.

[12] Forretningstjenester er dominert av ulike varianter av kunnskapstjenester. Innholdet i denne næringen, samt hvilke varer og tjenester som inngår i «Annen industri» og «Andre tjenester» er vist i vedlegg 2.

[13] De historiske tallene for offshore eksport er basert på rapporter fra Rystad. Data er ikke tilgjengelig for 2022, og vi har derfor estimert dette tallet, noe som betyr at det er beheftet med noe usikkerhet. Se vedlegg for nærmere beskrivelse av metodikken.

Tjenesteeksport

I diskusjonen om internasjonal handel er fokuset som regel på vareeksporten. Det er det gode grunner til, da den er lettere å måle, lettere å forstå, og historisk så har den vært viktigere. De siste årene har imidlertid tjenestehandelen blitt en større andel av den globale handelen. Tjenestehandel skiller seg fra varehandel på en rekke måter. Først og fremst ved at de fleste tjenester ikke er transporterbare – produsenten av tjenesten er avhengig av å være der konsumenten er. For at internasjonal handel med slike tjenester skal finne sted må ofte produsenten eller konsumenten reise dit den andre befinner seg. Dette gjelder imidlertid ikke for alle typer tjenester. Spesielt etter at internett har blitt en stadig viktigere arena for internasjonal handel ser vi en økning i såkalt grensekryssende tjenestehandel.

Selve definisjonen av tjenestehandel kan være utfordrende. Verdens handelsorganisasjon (WTO) og WTOs avtale om handel med tjenester (GATS) skiller mellom fire ulike «modes» for tjenestehandel:

Mode 1	***Grensekryssende tjenester:*** *Både produsent og konsument forblir i sine respektive land. Dette korresponderer til klassisk varehandel og omfatter kun tjenester som kan utføres over telefon, internett eller liknende – for eksempel supporttjenester over telefon eller IT-support.*
Mode 2	***Konsum i utlandet:*** *Tjenester der konsumenten drar til utlandet og kjøper tjenester hos en produsent i et annet land. Dette gjelder for eksempel turisme.*
Mode 3	***Kommersiell tilstedeværelse****: Dette er når tjenesteprodusenten etablerer en avdeling i et annet land og tilbyr tjenester via denne avdelingen. Dette gjelder for eksempel når banker etablerer filialer i andre land. Det er for denne typen handel at skillet mellom utenlandsomsetning og eksport er relevant*
Mode 4	***Personers tilstedeværelse****: Dette er når én eller flere personer reiser dit konsumenten er og utfører tjenesten. Dette er for eksempel når et arkitektfirma sender en av sine ansatte til et annet land for å overveie et bestemt prosjekt.*

Det er flere utfordringer knyttet til registrering av statistikk for eksport av tjenester. Vi har i denne analysen benyttet SSBs utenriksregnskap og størrelser fra driftsregnskapet som kilde til data på tjenestehandel. Det er viktig å poengtere at det er noe usikkerhet knyttet til eksporten av tjenester, som blant annet kommer fra at definisjonene fra WTO ovenfor ikke er 1:1 kompatible med definisjonen som er brukt i driftsregnskapet.

De senere årene har handelen med tjenester økt mer enn varehandelen på verdensbasis. Dette henger både sammen med nedbyggingen av handelsbarrierer for tjenestehandel, samt at tjenesteproduksjonen utgjør en stadig større del av økonomien i de fleste vestlige land. Til tross for at tjenesteeksporten har vokst raskere enn vareeksporten på verdensbasis har tjenesteeksporten i faste priser vokst saktere i Norge. Tjenesteeksporten utgjorde i 2000 48 prosent av all fastlandseksport, og tilsvarende tall i 2022 var 52 prosent. Dersom vi fordeler tjenesteeksporten over de forskjellige næringene, fremkommer bildet under.[14]

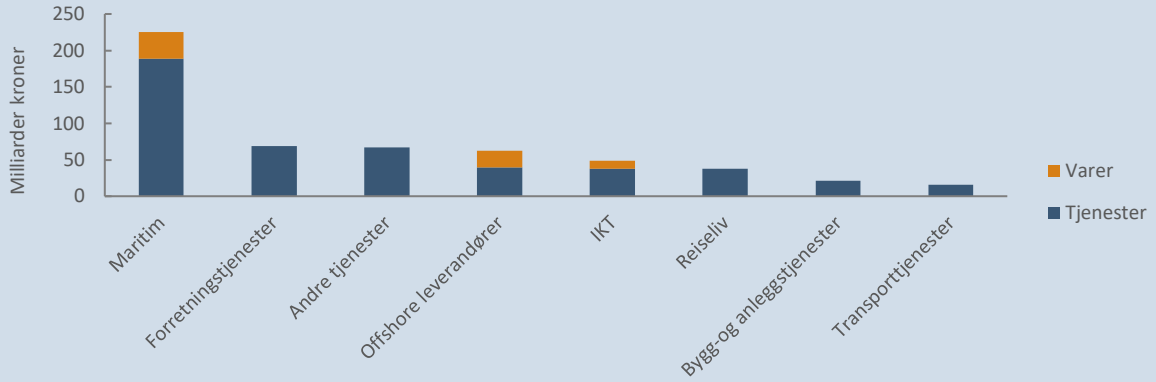

Den maritime næringen hadde den høyeste tjenesteeksporten i Norge i 2022. Av den maritime eksporten er så mye som 84 prosent, som tilsvarer 188 milliarder kroner. Dette er i all hovedsak drevet av rederiinntekter.

Videre utgjør tjenesteeksporten også en betydelig andel av samlet eksport innen både IKT og offshore leverandører. For IKT er dette særlig tilknyttet eksport av tele- og informasjonstjenester, mens offshore leverandørene leverer tjenester til oljevirksomhet. Næringer som forretningstjenester, reiseliv, bygg- og anleggstjenester, transporttjenester, samt oppsamlingskategorien «andre tjenester» eksporterer utelukkende tjenester. Samlet eksporterte disse næringene tjenester for 187 milliarder kroner i 2022.

[14] Vi inkluderer her kun næringer som har en betydelig mengde tjenesteeksport. Som beskrevet tidligere er tallet for eksporten til offshore leverandørene et anslag som er beheftet med noe usikkerhet. Følgelig er også anslaget for splitten mellom varer og tjenester for offshore leverandørene usikkert

Den historiske utviklingen i til de ulike eksportnæringene har variert. Figuren under viser den historiske utviklingen til de største norske eksportnæringene.

Figur 7: Indeksert utvikling i eksportverdi fra de største eksportnæringene. Indeks = 2010. Kilde: SSB og Menon Economics[15]

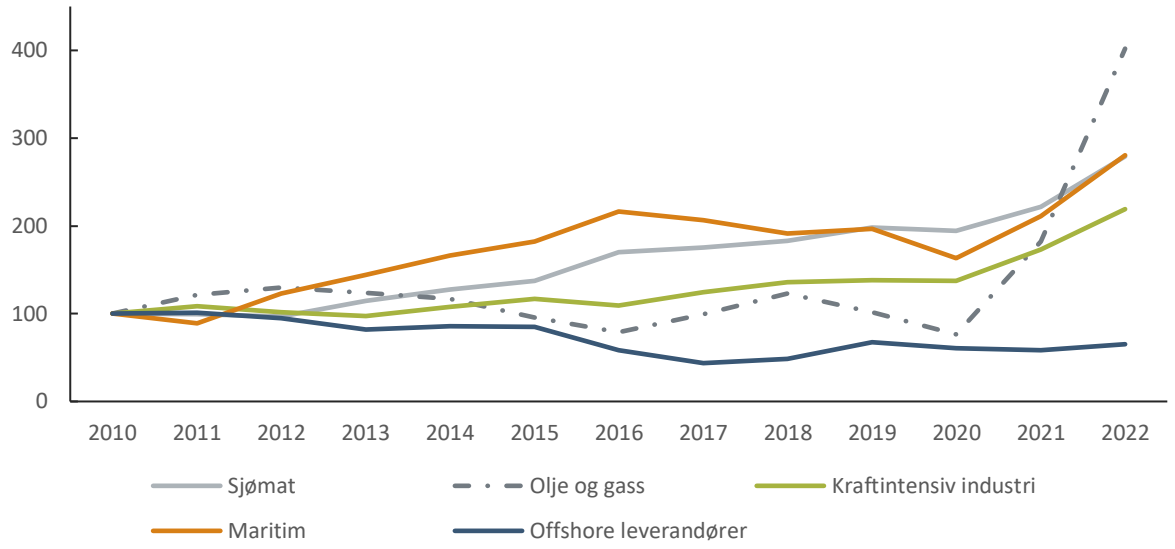

Sett bort fra olje- og gassnæringen er det den **maritime næringen** som har vokst mest siden 2010, med en vekst på nesten 180 prosent fra 2010 til 2022. En betydelig andel av denne veksten har kommet de to siste årene. Dette har primært vært drevet av økte fraktrater og aktivitetsnivå hos rederiene. Den norske maritime næringen har gått gjennom store strukturelle og innholdsmessige endringer de siste 20 årene. Fra å være tungt rettet mot deepsea-segmentet[16] og deretter olje- og gassnæringen, har næringen omstilt seg til å betjene ulike havnæringer de siste årene, som cruise, passasjertransport og havbruk. Rederiene står for brorparten av eksporten, hvor deres aktiviteter stimulerer eksporten fra resten av den maritime klyngen ved å være krevende kunder for norsk maritim næring[17]. Det er særlig deepsea-rederiene som driver eksporten. Denne gruppen påvirkes sterkt av verdenshandelen og tilbudssituasjonen for skip på verdensbasis

Frem til 2021 var det **sjømateksporten** som hadde opplevd høyest vekst. I perioden fra 2010 til 2020 vokste næringen med over 100 prosent, fra rundt 50 milliarder kroner til 115 milliarder kroner i årlig eksport. Det samlede eksportvolum av sjømat har vært svakt fallende mellom 2010 og 2020. Det har imidlertid vært betydelige endringer av artssammensetningen over perioden. Mens eksporten av sild har gått ned, har lakseeksporten gått opp. Siden lakseprisen er høyere enn prisen på de fleste andre arter har dette betydd en økning i eksportverdien av norsk sjømat. Dette har blitt hjulpet av høyere globale laksepriser, samt en svekkelse av kronen.

Kraftintensiv industri har også opplevd en betydelig vekst i perioden 2010 til 2022, med en vekst på drøyt 100 prosent. Veksten har imidlertid variert i perioden, hvor næringen frem til 2016 bare opplevde eksportvekst på omkring 9 prosent. Etter 2016 og særlig etter 2020 har veksten vært høyere, og i den perioden har eksporten mer enn doblet seg. Eksportveksten har vært drevet av økte priser på kunstgjødsel og aluminium, og ikke vært

[15] Vi har i årets rapport skilt mellom maritim næring og offshore leverandørnæring.
[16] Deepsea-segmentet inkluderer havgående skip, for eksempel tankrederier, bulk- og ro-ro-rederier-
[17] Verft, utstyrs- og tjenesteleverandører

basert på en volumvekst. Av de fem største eksportkategorier innen kraftintensiv industri (organisk og uorganisk kjemiske produkter, ikke-metalliske mineralprodukter, jern og stål, samt andre metaller) er det bare innen én av de (uorganisk kjemiske produkter) at eksportvolum har økt siden 2010.

Over perioden er det **offshore leverandørnæringen** som har vokst minst av de store næringene og eksporterer i dag betydelig mindre enn de gjorde i 2010. I perioden frem til 2015 lå eksporten på et relativt stabilt nivå, før den de to påfølgende årene var negativ. Dette var primært som en følge av et lavere aktivitetsnivå hos operatørene i etterkant av oljeprisfallet og som et resultat av at flere offshoreleverandører søkte å omstille seg til nye markeder. Relativt til de andre næringene har veksten i offshore leverandørene vært stabil siden 2019, og var i 2022 på 62 milliarder kroner. Eksporten fra offshore leverandørnæring utgjør nå om lag tre fjerdedeler av nivået før oljeprisfallet.

Eksport av grønn teknologi

Det grønne skiftet har vært en sentral del av den næringspolitiske dagsordenen de siste årene og det er få næringer og teknologier som diskuteres like mye som de som drives av den grønne omstillingen. Bakgrunnen for denne oppmerksomheten er at verden står overfor en stor oppgave i form av en betydelig og nødvendig reduksjon av klimagassutslipp. Dette vil kreve en stor innsats fra verdenssamfunnet, men vil også gi betydelige næringsøkonomiske muligheter og økt potensial for eksport til de land som evner å gripe sjansen.

I Eksportmeldingen 2021 diskuterte vi i detalj eksporten av «grønne» varer og tjenester.[18] I rapporten presenterte vi en definisjon av grønn eksport, fordelt på tre kategorier. Disse var henholdsvis 1) Produsenter av fornybar energi, 2) Utstyrs- og tjenesteleverandører til produksjon av fornybar energi og 3) Aktører med ny eller endret aktivitet som følge av den grønne omstillingen. Disse tre kategoriene er veldig forskjellige når det kommer til dagens eksport, muligheter for økt eksport og muligheten for nye arbeidsplasser.

Analysen fra 2021 konkluderte med at det den gang var lite «grønn eksport», særlig sammenlignet med våre skandinaviske naboland. I grafen under har vi hentet data på eksport og utstyr og tjenester knyttet til produksjonen av fornybarenergi (gruppe 2).

Figur 8: Norsk eksport fra fornybarnæringene over tid. Kilde: Multiconsult[19]

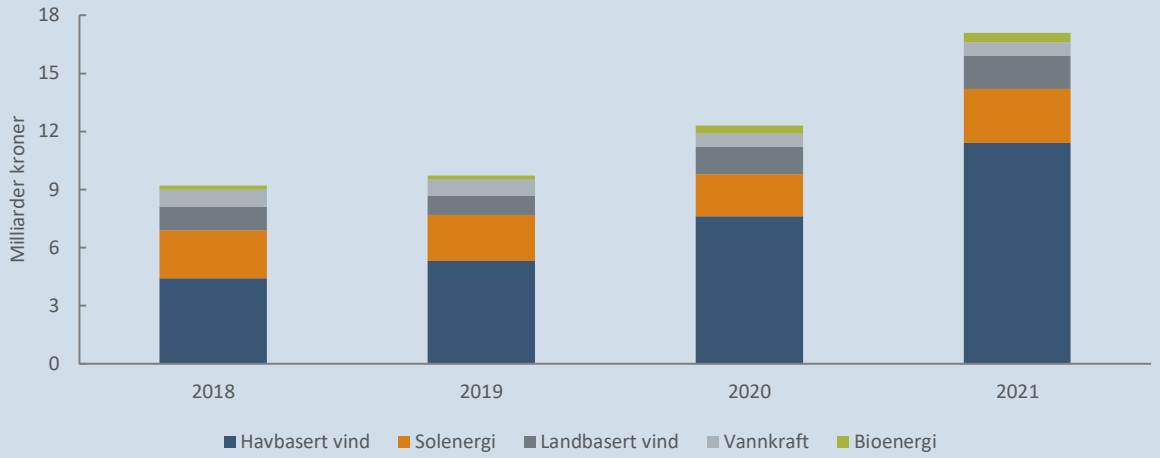

Grafen viser en betydelig vekst i eksporten av grønne teknologier, fra 9,2 milliarder kroner i 2018 til 17,1 milliarder kroner i 2021. Dette tilsvarer en vekst på 86 prosent. Den høyeste veksten har vært i utstyr og tjenester knyttet til havbasert vind, som har vokst med nesten 160 prosent i perioden. Bare fra 2020 til 2021 vokste den med 50 prosent. Eksporten av utstyr og tjenester knyttet til vannkraft har sett en reduksjon på 22 prosent fra 2018 til 2021, noe som tilsvarer en nominell nedgang på 200 millioner kroner.

Som vi ser av grafen, eksporterte Norge samlet for nesten 20 milliarder kroner i fornybareksport i 2021. Den klart største andelen av dette er havbasert vind, som i 2021 hadde en eksport på 11,4 milliarder kroner, noe som tilsvarer 67 prosent av alle fornybarteknologiene som er kartlagt her. Deretter følger solenergi med 2,8 milliarder kroner, mens de resterende sektorene hadde en eksport på mellom en halv milliard og 1,7 milliarder kroner. Til tross for at norske eksportinntekter fra disse industriene har blitt betydelige de seneste årene, er det flere andre land som også tar markedsposisjoner innenfor samme segmenter. Eksempelvis var den danske eksporten av grønn teknologi i 2021 på 164 milliarder norske kroner.

Vi ser for oss at veksten i disse næringene vil fortsette fremover. Den globale overgangen til grønn energi krever en stadig økende andel av fornybar energi, noe som betyr at leverandørnæringen vil vokse i takt med produksjonen av fornybar energi. Norske aktører må imidlertid være proaktive for å vinne markedsandeler mot tøffe internasjonale konkurrenter som i flere nøkkelområder ligger foran i denne omstillingen.

[18] 2021-58-Eksportmeldingen-2021.pdf (menon.no)
[19] *For å finne utviklingen av eksporten over tid har vi tatt utgangspunkt i flere Multiconsult rapporter i rapportserien «Kartlegging av den norskbasert fornybarnæringen».* rapport-fornybarnaringen-i-2020_multiconsult2021.pdf (regjeringen.no)

EU er vårt viktigste marked

Norsk næringsliv eksporterer hovedsakelig til Europa og da særlig til EU/EØS-land. Dette gjelder norsk eksport både med og uten olje og gass. Total eksport til Europa i 2022 utgjorde nærmere 65 prosent av den samlede eksporten, tilsvarende i overkant av 1 900 milliarder kroner. Figuren under viser den prosentvise fordelingen av eksport til ulike geografiske eksportmarkeder. Vi viser både eksport utenom olje og gass (Figur 9 A) og olje- og gasseksporten (Figur 9 B).

Figur 9: Prosentvis fordeling av eksport til ulike geografiske markeder. Kilde: SSB og Menon Economics

A: Eksport utenom olje og gass

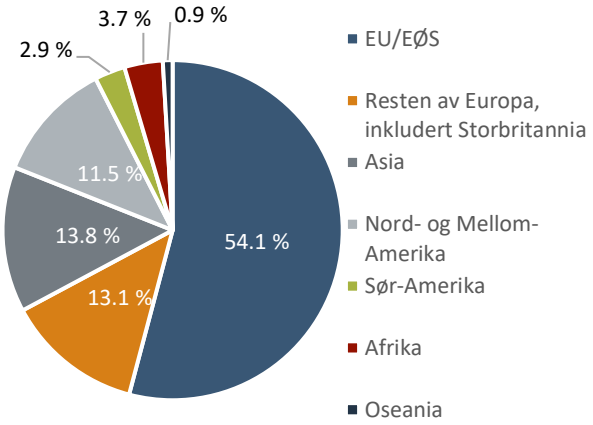

B: Eksport av olje og gass

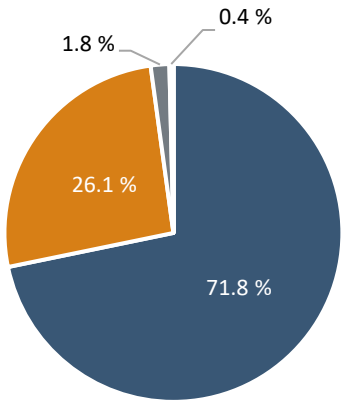

Over 50 prosent av norsk eksport utenom olje og gass gikk til EU/EØS-landene i 2022. Dette er tilnærmet samme nivå som i 2021, men noe lavere dersom vi ser utviklingen i en tiårsperiode. Tilsvarende ser vi i Figur 9 B at over 70 prosent av olje- og gasseksporten gikk til EU/EØS-landene i 2022. Sammenlignet med EU/EØS er selv store markeder som USA og Kina av mindre betydning. Det er med andre ord ikke bare størrelsen på økonomien som avgjør hvor Norge eksporterer, men også markedsadgang og nærhet. Dette illustrerer hvor avgjørende EØS-avtalen er for norsk eksport, da den sikrer oss tilgang til det europeiske indre markedet.

Dersom vi kun fokuserer på fastlandseksporten, og da spesifikt vareeksporten, var Sverige Norges største eksportmarked i 2022, etterfulgt av Nederland, som vist i tabellen under.[20] Dette var også tilfellet i 2021. Som vist har både fastlandseksporten av varer og eksport av olje og gass økt til begge disse landene. Nederlands import er imidlertid i høy grad dominert av varer som fraktes til havnen i Rotterdam for å sendes direkte videre til andre land utenfor Europa. Utenriksstatistikken overvurderer altså trolig viktigheten av Nederland som handelspartner og undervurderer eksporten til oversjøiske markeder. Både fastlandseksporten av varer og eksporten av olje og gass har økt fra 2021 til 2022 til samtlige land i tabellen, bortsett fra til Kina.

[20] *Tabellen viser ikke endringen i vareeksport fordelt på land, da vareeksport fordelt på land i 2022 ikke foreligger.*

Tabell 1: Topp ti land Fastlands-Norge eksporterte mest varer til i 2022, samt norsk eksport av olje og gass til samme ti land. Kilde: SSB og Menon Economics[21]

Land	Fastlandseksport (mrd. NOK)	Eksport av olje og gass (mrd. NOK)	Endring fra 2021 fastlandseksport	Endring fra 2021 olje og gass
Sverige	51,2	104,4	16 %	63 %
Nederland	50,8	115,9	36 %	60 %
Tyskland	44,1	681,9	20 %	198 %
Storbritannia	38,4	516,8	7 %	108 %
Danmark	30,9	32,1	20 %	139 %
Polen	28,8	31,3	25 %	423 %
Kina	22,7	29,1	-18 %	-44 %
Frankrike	21,6	222,6	12 %	177 %
Finland	10,7	49,1	23 %	643 %
Belgia	8,3	188,5	10 %	156 %

Tyskland er den største importøren av norsk olje og gass i 2022. Omkring 90 prosent av eksporten til Tyskland var olje og gass, hvor hovedvekten var gasseksport. Fra 2021 til 2022 har eksport av olje og gass til Tyskland økt med cirka 200 prosent. Sterk prisvekst på naturgass er hovedårsaken bak dette. Det er imidlertid viktig å nevne at deler av den norske gassen som eksporteres til Tyskland går videre til europeiske distribusjonssystemer og ender opp i andre europeiske land.

Storbritannia har i flere år vært det landet Norge eksporterer mest til grunnet høy råoljeeksport og relativt høye verdier på råolje i forhold til naturgass. Ettersom verdien på eksportert naturgass økte såpass kraftig relativt til verdien av eksportert råolje i 2022, mistet Storbritannia sin plass som det landet Norge eksporterer mest til, til fordel for Tyskland.[22] Målt i verdi importerte imidlertid britene olje og gass til en verdi av cirka 250 milliarder kroner, noe som betyr at Norge eksporterte om lag 13 prosent av all sin olje og gass til Storbritannia.

Både fastlandseksporten av varer og eksport av olje og gass til Kina gikk ned fra 2021 til 2022, hvor sistnevnte gikk ned med omkring 44 prosent. Det er særlig to faktorer som har bidratt til en nedgang i eksport av olje og gass til Kina. Den første er en omdirigering av norsk eksport av olje og gass mot Europa. Den andre er at Kina har importert stadig mer olje og gass fra Russland etter at krigen i Ukraina startet i februar 2022. Kina er likevel det landet utenfor Europa vi handler mest med, og kinesisk import av norske varer i 2022 hadde en verdi på cirka 51 milliarder kroner, der de viktigste varegruppene var olje og gass, og sjømat.[23]

Tabellen over viser ikke tjenesteeksport fordelt på land, ettersom denne dataen for 2022 ikke foreligger. Dersom vi ser på tjenesteeksporten på landnivå i 2021, var USA, Storbritannia, Tyskland og Sverige de største eksportmarkedene. Mens sjøtransporten utgjør den største tjenesteeksportkategorien for alle fire landene, er også eksporten av reisetrafikk og annen transportaktivitet viktig for eksporten til Tyskland og Sverige.

[21] Tabellen viser kun vareeksport ettersom siste tilgjengelige data over tjenesteeksport er fra 2019.
[22] https://www.ssb.no/utenriksokonomi/utenrikshandel/statistikk/utenrikshandel-med-varer/artikler/mest-handel-med-tyskland-og-sverige-i-2022
[23] https://www.ssb.no/utenriksokonomi/utenrikshandel/statistikk/utenrikshandel-med-varer/artikler/norges-viktigste-handelspartnere

Det regionale bildet

I dette kapittelet kartlegger vi hvilke fylker som eksporterer mest og finner at særlig fylkene på Vestlandet skiller seg positivt ut. Møre og Romsdal, Vestland og Rogaland har særlig stor eksporten innen sjømatnæringen, maritim næring og kraftintensiv industri. Når vi ser på veksten i eksport fra 2021 er det imidlertid mindre eksportrettede fylker som Innlandet og Agder som har hatt den høyeste veksten det siste året. Denne veksten kommer særlig fra kraftintensiv industri, og er drevet av økte priser på aluminium og kunstgjødsel. I kapittelet beregner vi også eksportintensitet, definert som eksport per sysselsatt. Her ser vi at Møre og Romsdal har særlig høy eksport per sysselsatt, det samme har Vestland, Nordland og Rogaland. Dykker vi ned i kommunene, er det klart distrikts-Norge som dominerer de høyeste scorende kommunene. Dette skyldes stor tilstedeværelse av viktige hjørnesteinsbedrifter innen særlig sjømatnæringen og kraftintensiv industri.

Vestlandet eksporterer mest

I dette kapittel har vi estimert den geografiske fordelingen av eksporten. Se tekstboksen på neste side og vedlegg 2 for fordelingsmetodikken. Kartleggingen viser at eksporten er spredt utover hele landet, men med et tyngdepunkt på Vestlandet. Figuren under illustrerer norsk eksport utenom olje og gass fordelt på fylker i 2022.

Figur 10: Eksport utenom olje og gass i 2022, fordelt på fylker. Kilde: SSB og Menon Economics[24]

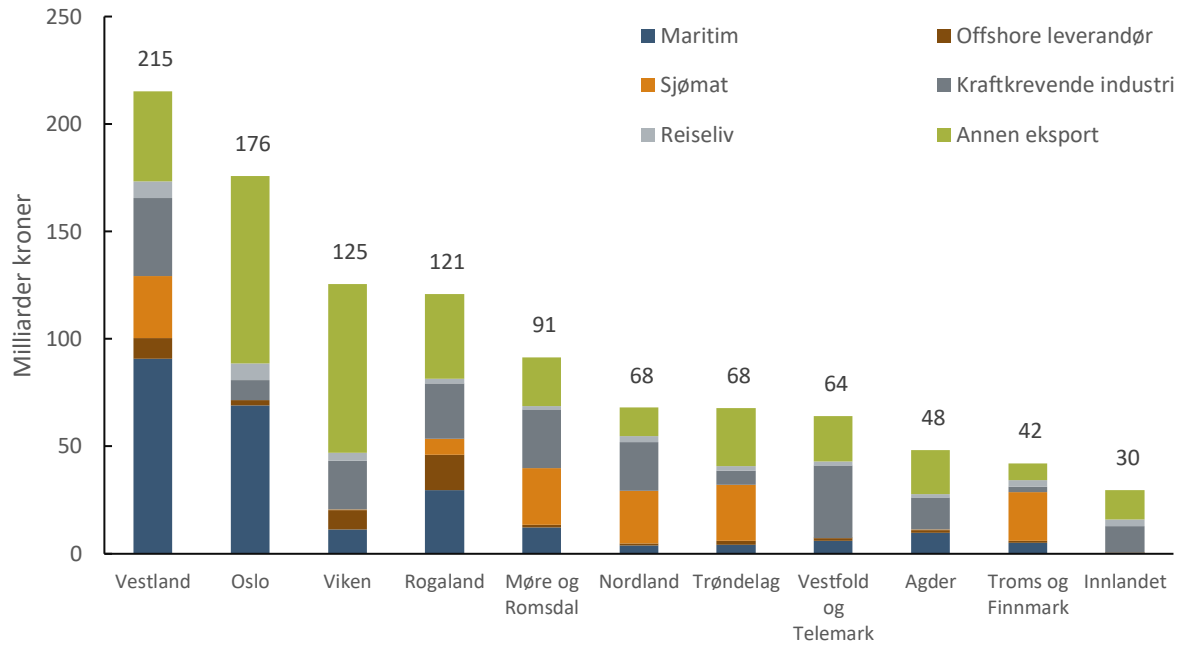

[24] Eksporten her summerer seg ikke helt opp til eksporten over. Grunnen til dette er sjømateksport i noen tilfeller er umulig å plassere korrekt. Dette kan komme av flere grunner som for eksempel reeksport eller ukjent fylker i SSBs eksportdata.

Som illustrert i figuren over er tre av Norges fem største eksportfylker lokalisert på Vestlandet. Omkring 40 prosent av eksporten utenom olje og gass i 2022 var fra vestlandsfylkene Vestland, Rogaland og Møre og Romsdal.

Oslo og Viken har også betydelig eksport, på henholdsvis 176 og 125 milliarder kroner, som samlet utgjorde 29 prosent av norsk eksport utenom olje og gass dette året. Eksporten fra Vestlandet, Rogaland og Møre og Romsdal er spesielt havbasert, og de havbaserte eksportnæringene utgjorde rett i underkant av 50 prosent av all eksport fra disse fylkene. I både Viken og Oslo var det særlig IKT, helseindustri og forretningstjenester i tillegg til maritim næring som dominerte eksporten. For en dypere analyse av fylkeseksporten se fylkesvedleggene.

At eksporten er særlig viktig på Vestlandet er ikke i seg selv hverken positivt eller negativt, men det er forteller oss noe viktig om næringsstrukturen i norske fylker. Det er videre viktig for å forstå drivere for den videre veksten i fylkene. Eksempelvis vil man på Vestlandet være betydelig mer sårbar for hva som skjer på globale markeder, og man vil trolig rammes hardere i krisetider. På den andre siden, vil høyere vekst på internasjonale markeder alt annet likt ha en mer positiv effekt på Vestlandet enn på Østlandet.

Kort om metoden for regional fordeling av eksporten

Det eksisterer ikke data på kommunalt fordelt eksport. Det er det vi forsøker å estimere i denne rapporten. Det er imidlertid viktig å understreke at resultatene vi presenterer i dette kapittel er nettopp det: estimater. Vi benytter vi oss av en rekke ulike datakilder for å fordele eksporten fra hver næring på alle norske kommuner.

Den første delen består av en omfattende gjennomgang av de største norske eksportørene. Vi har undersøkt de største aktørene innen de norske eksportnæringene og har foretatt en grundig gjennomgang av årsrapporter, sendt ut forespørsler via e-post og brukt en rekke andre kilder for å finne ut hvor stor andel av deres omsetning som er eksport. Denne prosessen har gjort det mulig for oss å nøyaktig plassere omtrent 75 milliarder kroner (tilsvarende rundt 7 prosent av eksporten utenom olje og gass) fra de største norske eksportørene. Like viktig har vi «tagget» bedrifter som ikke eksporterer, eller som eksporterer veldig lite. Det bidrar til å øke presisjonen i fordelingsmekanismen beskrevet under.

Den resterende eksporten fordeler vi basert på Menons regnskapsdatabase, hvor vi henter data om omsetning og sysselsetting på avdelingsnivå for alle regnskapspliktige selskaper i Norge. Deretter plasserer vi alle bedriftene inn i en av eksportnæringene basert på NACE-koden til bedriften. Vi beregner da omsetning hver kommune har innenfor hver av eksportnæringene. Dette utgjør fordelingsnøkkelen vi benytter for å fordele eksporten fra den tilsvarende næringen. Her kan det være verdt å trekke frem at når vi fordeler eksporten inkluderer vi både produksjonslokaliteter og hovedkontorer i beregningen. Det betyr at særlig Viken og Oslo får tildelt en del eksport basert på hovedkontorer. Det er viktig å si at det ikke eksisterer en 1:1-matching mellom eksportnæringene og NACE-kodene. Dette introduserer et ekstra element av usikkerhet i beregningen. For en mer detaljert gjennomgang av metodikken se vedlegg 2.

For å få en dypere forståelse av hvordan eksporten i fylkene har fordelt seg ser vi på eksportveksten i fylkene. Figuren under illustrerer fylkenes eksportvekst fra 2021 til 2022 (oransje søyle) og den annualiserte veksten fra 2010 til 2022 (blå søyle).

Figur 11: Vekst i eksporten utenom olje og gass fra norske fylker. Kilde: SSB og Menon Economics

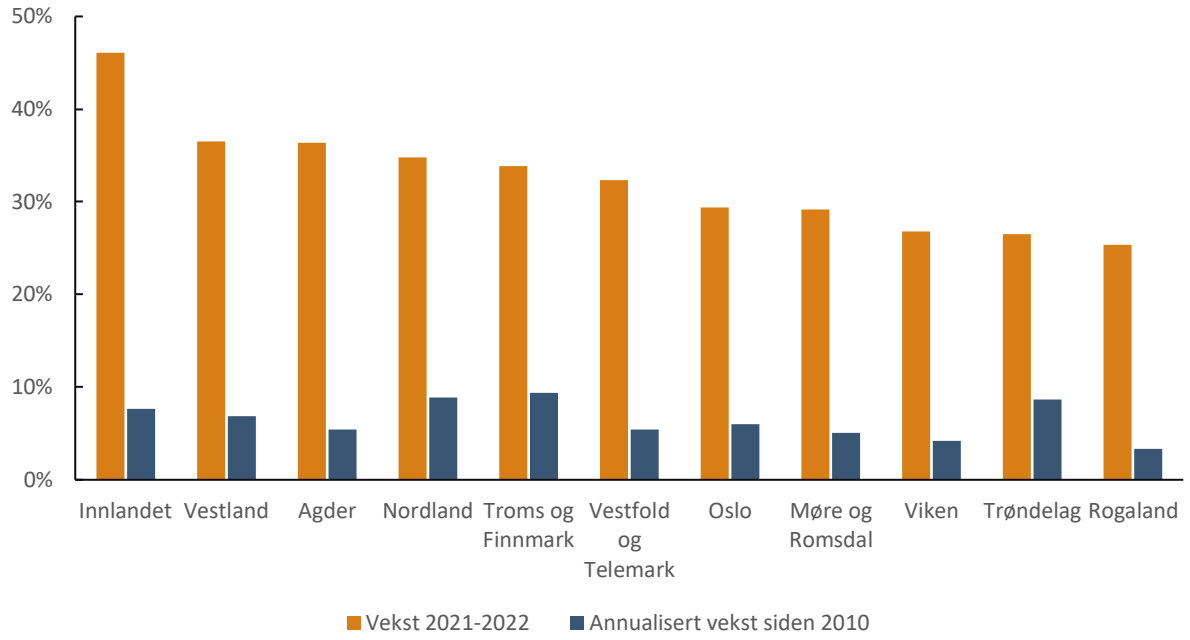

Som vist i figuren over har alle fylkene opplevd en eksportvekst fra 2021 til 2022, men veksten har variert mellom fylkene. Innlandet, Vestland og Agder er fylkene som har opplevd størst vekst fra 2021 til 2022. Den høye eksportveksten i Innlandet var drevet av vekst innen kraft og kraftintensiv industri. Veksten i Vestland fylke er drevet av en eksportvekst i maritim næring, mens veksten i Agder i stor grad er drevet av kraftintensiv industri, kraft og maritim eksport.

Til tross for at veksten fra 2021 til 2022 var veldig høy, har den årlige veksten vært mer moderat. Dette er illustrert i de blå søylene i figuren over. Det fylket med den laveste årlige veksten siden 2010 er Rogaland. Rogaland er et fylke som tradisjonelt er dominert av olje- og gassvirksomhet. Som vi så i forrige kapittel har utviklingen blant offshoreleverandører vært blant de laveste siden 2010, og det har hatt effekt på veksten i Rogaland.

Troms og Finnmark har hatt den høyeste årlige veksten, dette er i stor grad drevet av en økning i sjømateksport. De andre av de nordligste fylkene, nemlig Trøndelag og Nordland, har også hatt høy vekst siden 2010. Til tross for kraftig vekst de siste 12 årene sto disse tre fylkene fortsatt kun for 17 prosent av eksporten utenom olje og gass i 2022.

For å vurdere betydningen av eksporten i et fylke er imidlertid ikke samlet eksport det beste målet. Her ser vi i stedet på hvor *eksportintensivt* et fylke er. Dette måler vi som fylkets samlede eksport per sysselsatt og det er vist i figuren under.

Figur 12: Eksport per sysselsatt, ekskludert olje og gass, fordelt på fylker i 2022. Kilde: SSB og Menon Economics[25]

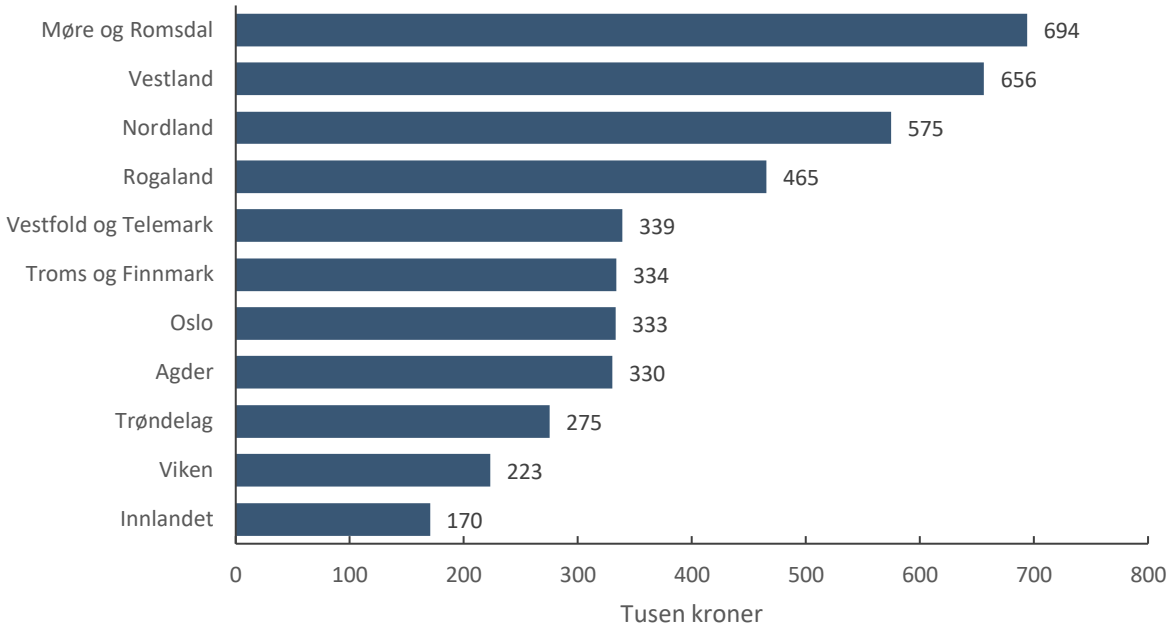

De tre mest eksportintensive fylkene i 2022 er Møre og Romsdal, Vestland og Nordland. Møre og Romsdal hadde en eksport per sysselsatt på hele 694 000 kroner, og har vært det mest eksportintensive fylket siden første utgivelse av Eksportmeldingen i 2021. Møre og Romsdal har nesten fire ganger så høy eksportintensitet som Innlandet og i overkant av dobbelt så høy eksportintensitet som Oslo. Den høye eksportintensiteten er drevet av betydelig eksport fra aktører innen maritim næring, sjømatnæringen og kraftintensiv industri som har sin base i fylkene. Vestland fylke følger tett på Møre og Romsdal med en eksportintensitet på 656 000 kroner. De samme næringene som i Møre og Romsdal utgjør også de viktigste eksportnæringene i Vestland. Nordland er det tredje mest eksportintensive fylket med 575 000 kroner per sysselsatt. Her er det primært eksport av sjømat og kraftintensiv industri som bidrar til den høye eksportintensiteten. På fjerdeplass kommer Rogaland med en eksportintensitet på 465 000 kroner per sysselsatt. Rogaland sin eksport er i all hovedsak drevet av maritim næring, kraftintensiv industri og offshore leverandører. De resterende fylkene har alle en eksportintensitet på under 400 000 kroner per sysselsatt.

Høyest eksport i de største kommunene, men det er distriktskommuner som er mest eksportintensive

Som tidligere nevnt er det store variasjoner i eksporten på fylkesnivå og det samme gjelder dersom vi ser på eksporten på kommunenivå. Oslo kommune var den største eksportkommunen i 2022, etterfulgt av Bergen, Bærum og Stavanger. De samme fire kommunene hadde også høyest eksport i 2021. Figuren under illustrerer de 15 største eksportkommunene i 2022.

[25] Eksport per sysselsatt inkluderer i denne rapporten alle sysselsatte i kommunen fra SSB. Dette inkluderer privat næringsliv og offentlig ansatte.

Figur 13: Topp 15 kommuner målt i eksport utenom olje og gass i 2022, fordelt på næringer. Kilde: SSB og Menon Economics

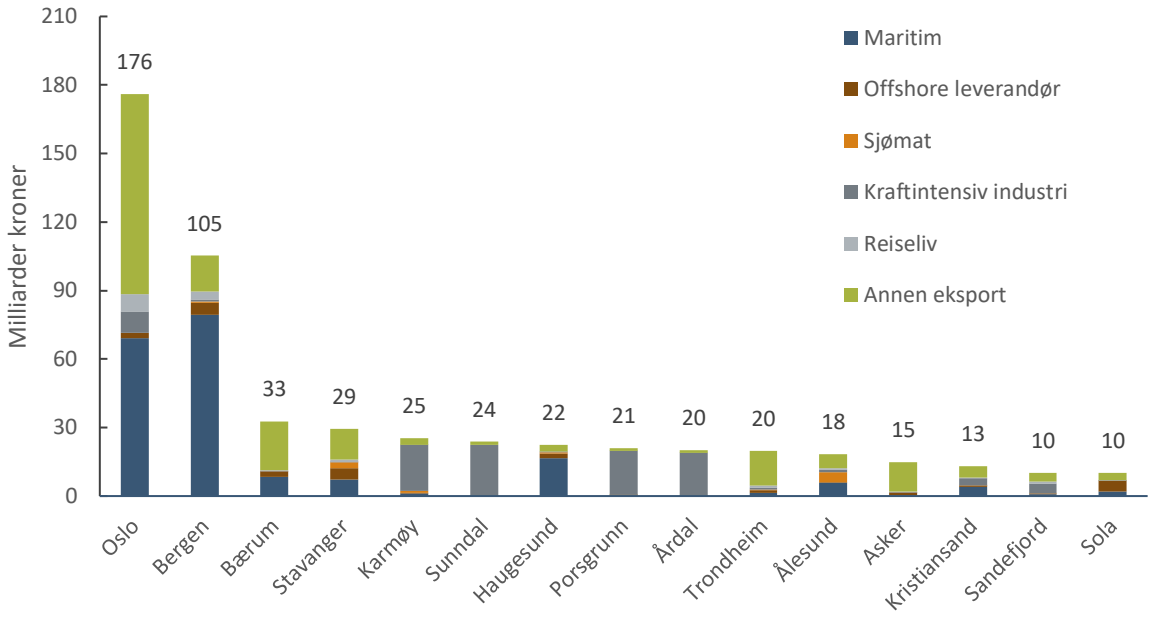

Oslo kommune hadde den høyeste eksporten av de norske kommunene i 2022, tilsvarende en eksport på 176 milliarder kroner.[26] En betydelig andel av denne eksporten kommer fra maritim næring, da flere store bedrifter i næringen har sine hovedkontorer i Oslo.[27] Etter Oslo følger Bergen, Bærum og Stavanger, som alle har en relativt høy andel eksport fra maritim næring og «annen eksport».

Som illustrert i figuren over er det de større byene som dominerer listen over kommuner som eksporterer mest. Bildet blir noe annerledes dersom vi ser på eksporten relativt til antall sysselsatte i hver kommune, altså eksport-intensitet i kommunen. Dette er illustrert i figuren under.

[26] Merk at dette er eksporttall ekskludert olje og gass. Dette betyr at vi undervurderer en del kommuner med betydelig olje- og gassindustri som Alver i Vestland (Mongstad raffineri) og Tysvær i Rogaland (Kårstø prosessanlegg).
[27] Maritim eksport er særlig høy i Oslo fordi det er flere store rederier som har hovedkontorene sine der. Dette betyr deler at eksportaktiviteten, tilskrives Oslo der de maritime tjenestene administreres og opereres.

Figur 14: Topp 15 kommuner målt i eksport per sysselsatt i 2022, ekskludert olje og gass, fordelt på næringer. Kilde: SSB og Menon Economics

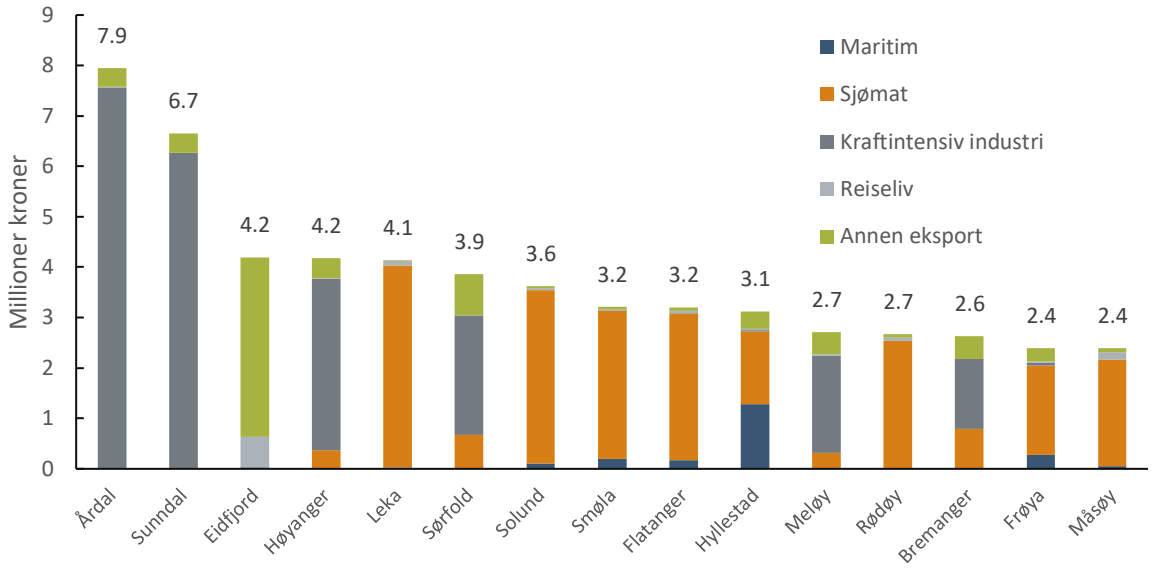

Som figuren over viser, er de femten mest eksportintensive kommunene i Norge distriktskommuner som har én eller flere eksportrettede hjørnesteinsbedrifter i kommunen. For de femten mest eksportintensive kommunene domineres listen av kommuner med kraftkrevende industri (grå søyler) og sjømat (oransje).

Øverst på listen finner vi Årdal kommune, hvor aluminiumsverket Hydro Årdal har vært en hjørnesteinsbedrift i mange tiår. Tilsvarende er Sunndal hjemkommunen til blant annet Hydro Sunndal metallverk, som er Europas største anlegg for produksjon av primæraluminium. Disse var også de to mest eksportintensive kommunene i 2021. Den tredje meste eksportintensive kommunen er i år Eidfjord i Vestland fylke, hvor det ligger et av landets største vannkraftverk. Drevet av den høye krafteksporten i 2022, var eksporten per sysselsatt i Eidfjord 4,2 millioner kroner.[28] På fjerdeplass er kommunen Leka, hvor sjømatnæringen står sterkt. Sjømatnæringen er også sentral for eksporten i Solund, som er den sjette mest eksportintensive kommunen. I både Sørfold og Høyanger er det kraftintensiv industri som dominerer eksporten. I Sørfold kommune i Nordland ligger Elkem Salten, et av Europas største smelteverk, og Omya Hustadmarmor. I de resterende kommuner på listen dominerer sjømat i seks av åtte kommuner.

Som nevnt kjennetegnes de femten kommunene i figuren over ikke bare ved at de er svært eksportintensive, men også ved at de alle er distriktskommuner. Ser vi på alle kommunene samlet finner vi at dette ikke bare gjelder for topp 15-listen. Kommuner som kategoriseres som mindre sentrale på SSBs sentralitetsindeks har en høyere eksport per sysselsatt enn mer sentrale kommuner, men de største kommunene har høyest eksport målt i samlet eksportverdi. Dette er illustrert i figurene under.[29]

[28] Krafteksporten kan spores direkte tilbake til enkeltprodusenter. Vi har derfor fordelt ut krafteksporten basert hvor mye kraft som har blitt produsert i hver kommune.

[29] SSB sentralitetsindeks kategoriserer kommuner etter deres sentralitet, basert på tilgang til arbeidsplasser og servicefunksjoner. Indeksen består av seks sentralitetsklasser, fra 1 (mest sentrale kommuner) til 6 (minst sentrale kommuner). Oslo og andre sentrale Østlandskommuner er i klasse 1, mens Bergen, Stavanger og Trondheim er i klasse 2 (nest-mest sentrale kommuner). Samtlige kommuner på topp 15-listen er klasse 5 eller 6. Mer informasjon om sentralitetsindeksen og sentralitetsklassene, herunder antall kommuner som inngår i hver av klassene, finner man her: https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/413602?_ts=17085d29f50.

Figur 15: A – Eksport per sysselsatt ekskludert olje og gass, fordelt etter sentralitetsindeks fra 1 (mest sentrale kommuner) til 6 (minst sentrale kommuner) i 2022. Vektet gjennomsnitt. B – Samlet eksportverdi, ekskludert olje og gass, fordelt etter sentralitetsindeks fra 1 (mest sentrale kommuner) til 6 (minst sentrale kommuner) i 2022. Kilde: SSB og Menon Economics

A – Eksport per sysselsatt i 1000-kroner

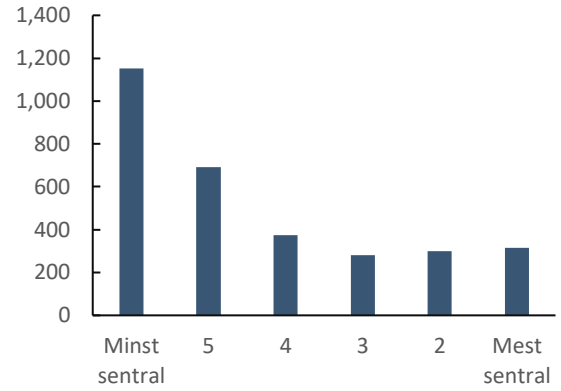

B – Samlet eksportverdi i milliarder kroner

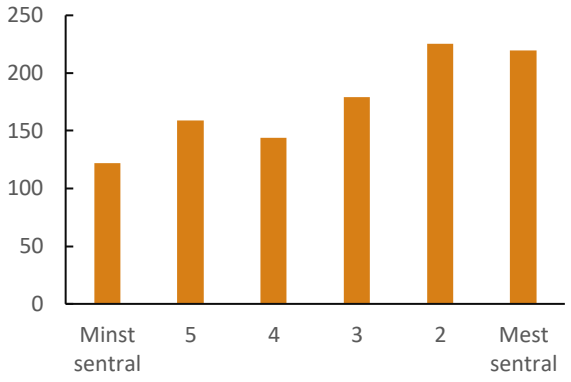

Som vi ser i Figur 15 A, hadde kommuner som er definert som minst sentrale (klasse 6) i 2022 en gjennomsnittlig eksport på nesten 1,2 millioner kroner per sysselsatt. Dette er betraktelig høyere enn de mer sentrale kommune-klassene (1-3), der eksportintensiteten varierer mellom 281 000 og 314 000 kroner per sysselsatt. Dersom vi sorterer kommuner etter eksportintensitet må vi helt ned på plass nummer 68 før vi finner en kommune som er klassifisert som mer sentral (klasse 3).

Målt i samlet eksportverdi er det naturlig nok de mer sentrale kommunene i Norge som dominerer, som det kommer frem i Figur 15 B over. Eksempelvis står kommunene som klassifiseres som nivå 1, 2 eller 3 på SSBs sentralitetsindeks for rundt 60 prosent av den samlede eksportverdien i Norge i 2022, selv om disse kun utgjør 21 prosent av alle Norges kommuner. De seks mest sentrale kommunene i Norge (klasse 1 på SSBs sentralitets-indeks) har en samlet eksportverdi på om lag 219 milliarder kroner i 2022.[30] Med andre ord finner vi at de mindre sentrale kommunene har den høyeste eksporten per sysselsatt (eksportintensitet), mens de mer sentrale kommunene står for den høyeste eksportverdien. Dette har blant annet bakgrunn i at de mer sentrale kom-munene ofte er større bykommuner med flere innbyggere og et større stedbundet og tjenestebasert næringsliv, mens de mindre sentrale kommunene har færre innbyggere og næringslivet består ofte av én eller flere (ofte eksportrettede) hjørnesteinsbedrifter.

[30] *Disse seks kommunene er Oslo, Bærum, Lillestrøm, Nordre Follo, Lørenskog og Rælingen.*

Prognoser for norsk eksport

I dette kapittelet har vi utarbeidet kortsiktige prognoser for de viktigste eksportnæringene i Norge. Prognosene er estimert på bakgrunn av månedlige eksportdata, økonomiske sammenhenger og prisdata på de viktigste varene. Samlet peker prognosene på at verdien av norsk eksport vil falle sammenlignet med rekordåret 2022. I 2024 vender trenden og eksportnæringene vil igjen vokse. Vi estimerer at eksporten i 2023 vil bli rundt 2 500 milliarder kroner, mens den i 2024 vil lande på 2 600 milliarder kroner. Som i tidligere prognoser, vurderer vi at både fallet i 2023 og veksten i 2024 i hovedsak vil drives av prisendringer på varene vi eksporterer. Mens samlet eksport forventes å falle neste år, vil eksporten utenom olje og gass være noe mer stabil. Våre prognosemodeller tilsier en vekst på 2 prosent i 2023 og 3 prosent i 2024. Anslagene er imidlertid beheftet med betydelig usikkerhet, og i den nåværende globale økonomiske situasjonen vurderer vi det som mer sannsynlig at prognosene vil overvurdere enn undervurdere eksporten.

I forbindelse med denne rapporten har vi utarbeidet prognoser for flere av de viktigste eksportnæringene i Norge, nemlig olje- og gassnæringen, sjømatnæringen, maritim næring, kraftintensiv industri og reiselivsnæringen. Historiske eksporttall, samt prognoser for 2023 og 2024 for de ulike næringene, er vist i figuren under.[31]

Figur 16: Eksport i de viktigste eksportnæringene. Skraverte søyler viser prognoser (anslag). Kilde: Menon Economics

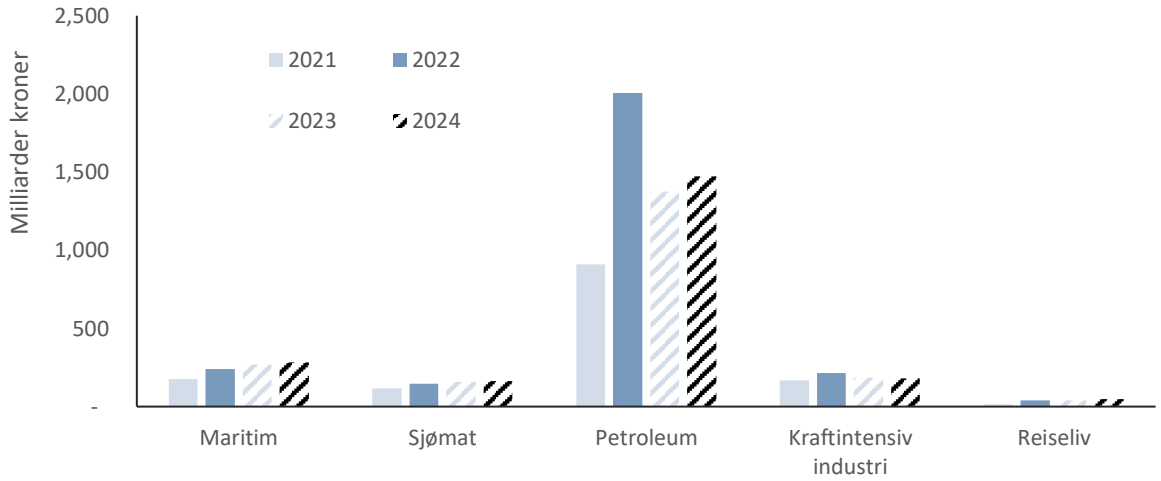

Anslaget for **den samlede eksporten i 2023 er på 2 460 milliarder kroner**. Dette tilsvarer et fall på 21 prosent fra rekordåret 2022, eller rundt 650 milliarder kroner. Dette vil likevel være den nest høyeste eksporten i Norges historie. Nedgangen i eksporten vil i all hovedsak være drevet av olje- og gasseksporten som vi forventer vil falle fra 2 000 milliarder kroner i 2022 til rett under 1 500 milliarder kroner i 2023. I disse anslagene kombinerer vi eksporten så langt i 2023 med anslag for volum og pris. Både olje- og gassprisen har falt noe siden 2022, og er i dag på et nivå som ligger nærmere nivået fra før Russlands invasjon av Ukraina. For resten av 2023 og 2024, legger vi til grunn et noenlunde stabilt eksportvolum av olje og gass, uendret oljepris, samt en marginal oppgang i gasspris basert på futures-priser for TTF. I tillegg korrigerer anslagene for de seneste måneders valutasvekkelse.

Når det kommer til eksportnæringene utenom olje og gass, forventer vi rundt null vekst i 2023. På den positive siden forventer vi god vekst i maritim næring, reiselivsnæringen og sjømatnæringen. Disse forventes å vokse med

[31] *For prognosemetodikk se vedlegg 3*

henholdsvis 11, 7 og 5 prosent i 2023. Veksten i sjømatnæringen drives av et fall i kronekursen, samt høye priser på laks, mens reiselivseksporten vil få en boost av den lavere kronekursen, samt fortsatt vekst i europeisk turisme etter koronapandemien. I maritim næring er det særlig rederiene som forventes å vokse. Selv om fraktprisene på bulk har falt betydelig siden høydepunktet i 2021, er prisene på offshore og LNG fortsatt høye, noe som driver den betydelige veksten i 2023. På den negative siden skiller kraftintensiv industri seg ut. Her forventer vi et fall på 13 prosent på tross av medvind fra en svakere valutakurs. Dette skyldes fall i prisene på flere av næringens viktigste eksportvarer. Samlet betyr det en oppgang i eksporten utenom olje og gass på 2,1 prosent, tilsvarende 23 milliarder kroner. Samlet eksport utenom olje og gass i 2023 vil da være 1 120 milliarder kroner, opp fra 1 090 milliarder kroner i 2022.

Vekstbildet i 2024 forventes å være noe mer stabilt. Vi forventer en positiv vekst i alle de store næringene, bortsett fra kraftintensiv industri. Den største vekstraten forventes i reiselivsnæringen, som drevet av den svekkede kronen vil få en boost i eksporten. Både maritim næring, sjømatnæringen og petroleumsnæringen forventes å vokse med omkring 5 prosent. Samlet estimerer vi at eksporten utenom olje og gass vil vokse med 3,2 prosent til 1 150 milliarder kroner og at samlet eksport vil vokse til 2 625 milliarder kroner. Den samlede utviklingen er vist under.

Figur 17: Prognoser for norsk eksport og norsk eksport uten olje og gass. Kilde: Menon Economics

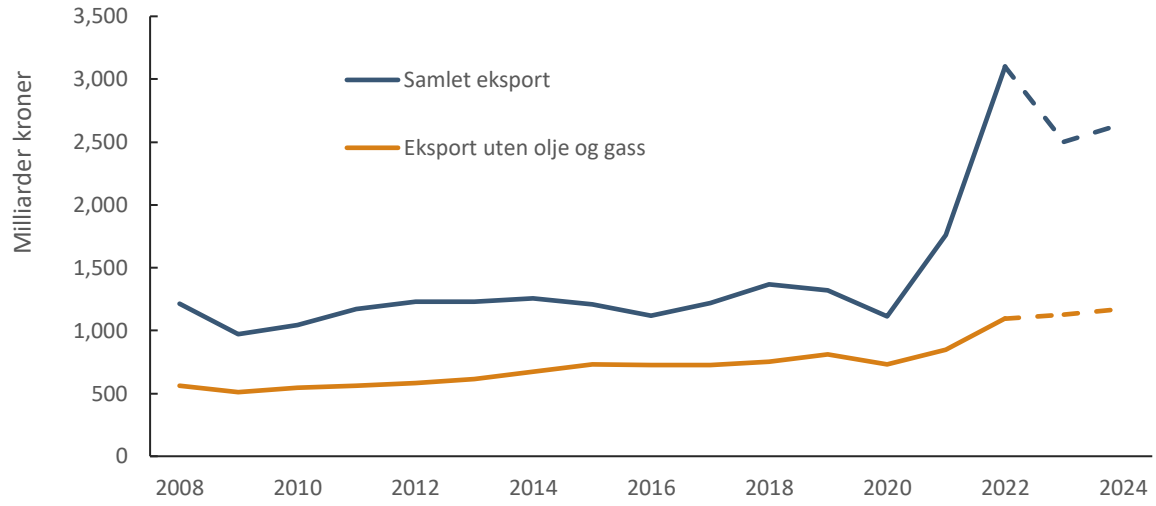

Prognoser fra siste års Eksportmelding

I Eksportmeldingen 2022 utarbeidet vi prognoser for norsk eksport og fastlandseksport. I denne boksen ser vi på hvor godt vi traff på disse anslagene.

I figuren under viser vi de faktiske eksporttall for 2021 (i mørkeblå), våre anslag for 2022 (lys oransje) og de faktiske eksporttall for 2022 (grå).

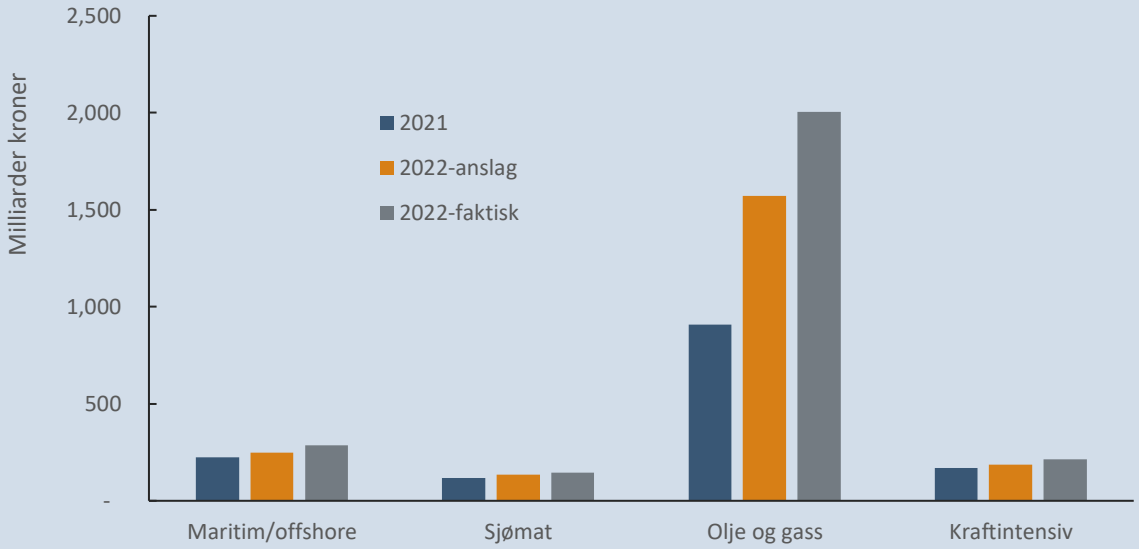

I snitt var de faktiske eksporttallene 16 prosent høyere enn våre prognoser. Dette har i all hovedsak vært drevet av sterkere prisvekst på henholdsvis fraktrater, laks, gass og aluminium enn vi hadde sett for oss. I tillegg legger vi i våre anslag til grunn en stabil kronekurs, noe som ikke ble tilfellet for 2022.

For sjømatnæringen var vi nærmest. Her anslo vi eksport på 135 milliarder kroner i 2022, mens det faktiske tallet ble 146 milliarder kroner. Den største bommen i prognoser var for olje og gass, der det faktiske tallet var hele 27 prosent høyere enn vårt anslag.

Ved å kombinere prognosene med en modell for utviklingen av norsk import, kan vi si noe om utviklingen i handelsbalansen de neste årene. De resulterende anslag er vist i figuren under.

Figur 18: Prognoser for den norske handelsbalansen. Kilde: Menon Economics

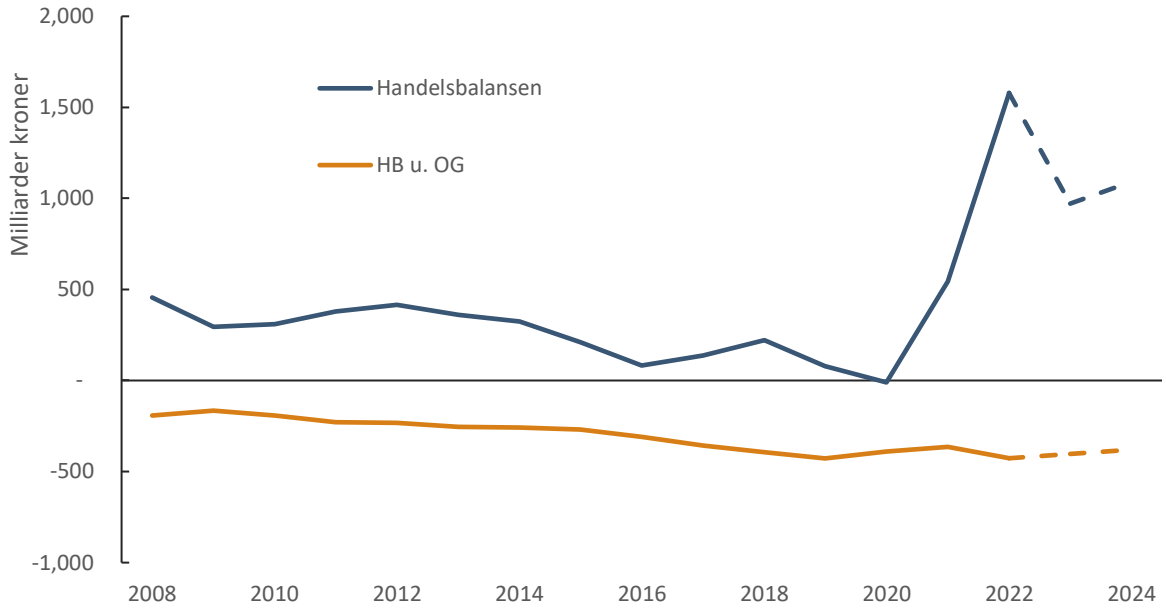

Mens handelsbalansen var negativ i 2020 førte høyere råvarepriser i etterfølgende år til at handelsbalansen økte til over 1 500 milliarder kroner i 2022. Selv om vi forventer et fall i eksporten i 2023, vil handelsbalansen fortsatt holde seg på rundt 1 000 milliarder kroner i 2023 og vokse til nesten 1 100 milliarder kroner i 2024. Usikkerheten er imidlertid svært stor, og analysene er følsomme for olje- og gasspriser, som er kronisk vanskelige å forutsi, og hvor økonomer generelt har vært svake i sine evner til å prognostisere fremtidig pris.

Ringvirkninger av den norske eksporten

Ringvirkningene av eksporten beregnes til om lag 610 000 arbeidsplasser, noe som betyr at norsk eksport understøtter i overkant av hver femte arbeidsplass. Dette fordeler seg på rundt 250 000 sysselsatte som arbeider direkte i eksportnæringene, og 360 000 som arbeider i leverandørnæringene og hos deres underleverandører. Mens det er de store fylkene (Viken, Oslo og Vestland) som har de største sysselsettingseffekter, er det i de mindre befolkningstunge, men eksportintensive fylkene at de relative sysselsettingseffektene er høyest. Et eksempel er Møre og Romsdal der arbeidsplassene tilknyttet eksport utgjør over 20 prosent av samlet sysselsetting. I Nordland, Vestland og Rogaland understøtter eksporten mellom 17 og 18 prosent av samlet sysselsetting.

Aktiviteten i eksportnæringene er tett bundet sammen med resten av norsk næringsliv. Det betyr at global etterspørsel etter norske varer og tjenester vil påvirke aktiviteten i andre næringer og dermed norsk sysselsetting og verdiskaping. Vi kvantifiserer disse effektene for den samlede norske eksporten ved hjelp av Menons ringvirkningsmodell, ITEM.[32]

Etterspørselen etter produkter og tjenester fra norske eksportbedrifter har to umiddelbare effekter. For det første understøttes sysselsetting i næringen, gjennom ansatte i eksportbedriftene (direkte effekter). For det andre vil norske eksportbedrifter etterspørre varer og tjenester fra andre næringer (indirekte effekter). I første omgang vil etterspørselen understøtte sysselsetting hos de direkte leverandørene til eksportbedriftene. I takt med en oppgang i leverandørnæringenes etterspørsel vil også deres leverandører oppleve økt aktivitet. Denne effekten fortsetter i prinsippet uendelig langt ned i verdikjeden, dog med svakere effekt for hvert ledd.

Ved å bruke Menons regnskapsdatabase og SSBs kryssløpstabeller har vi i arbeidet med denne rapporten estimert at norsk eksport legger grunnlag for cirka **610 000 arbeidsplasser**.[33] Fremgangsmåten for beregningene er vist i vedlegg 2. I figuren under viser vi fordelingen mellom de som jobber i eksportbedriftene (direkte effekter) og de som er ansatte hos leverandører og underleverandører (indirekte effekter).

[32] For en nøyere gjennomgang av Menons ringvirkningsmodell, ITEM (International Total Effect Model), se vedlegg 2.
[33] Det er viktig å understreke at disse tallene er beheftet med betydelig usikkerhet. Basert på simuleringer vurderer vi et usikkerhetsspenn på rundt 570 000–640 000 sysselsatte.

Figur 19: Sysselsettingseffekter av den norske eksporten inkludert olje og gass i 2022. Kilde: Menon Economics

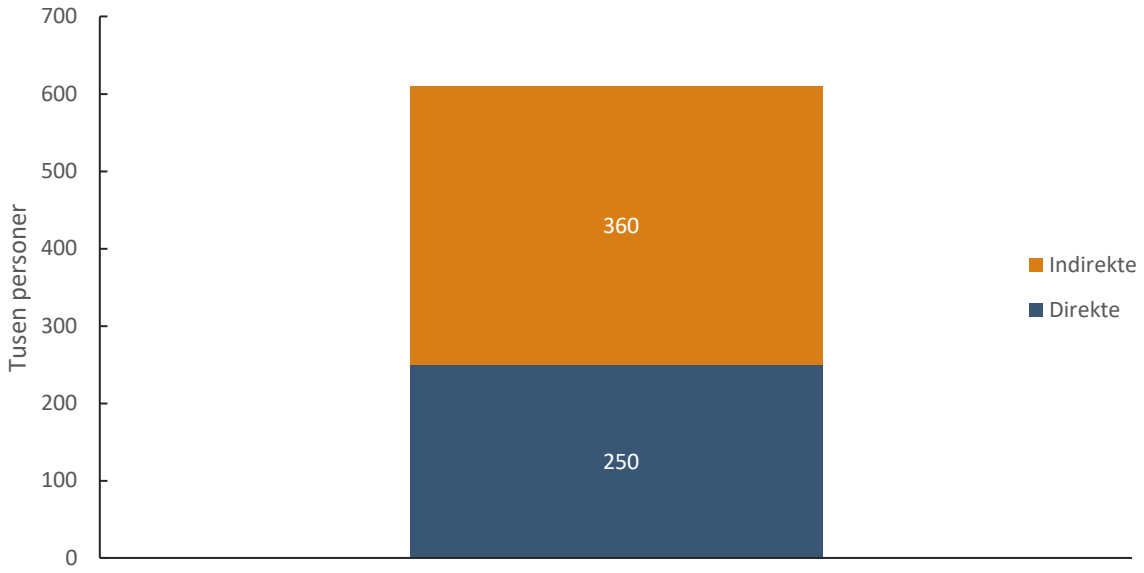

Fra figuren ser vi at eksporten understøtter 250 000 sysselsatte direkte i eksportbedriftene, mens deres vare- og tjenestekjøp videre understøtter 360 000 sysselsatte i resten av økonomien. Det innebærer at norsk eksport legger grunnlag for rundt én av fem jobber i privat sektor. I underkant av 200 000 av disse arbeidsplassene kan tilskrives olje og gass alene.[34]

Ved hjelp av den geografiske modulen til Menons ringvirkningsmodell har vi fordelt sysselsettingseffektene på kommuner. På denne måten finner vi hvor mange arbeidsplasser eksport understøtter i hver kommune. I figuren under viser vi direkte og indirekte sysselsettingseffekter av eksporten fordelt på fylker.

[34] Tall fra olje- og gassnæringen er basert på 2021-data. Menon Economics (2023) Ringvirkninger av de midlertidige endringer i olje- og gasskatteloven samt nasjonale ringvirkninger av olje- og gassnæringen i 2021.

Figur 20: Sysselsettingseffekter (ringvirkninger) av eksporten ekskl. olje og gass fordelt på fylker. Kilde: Menon Economics

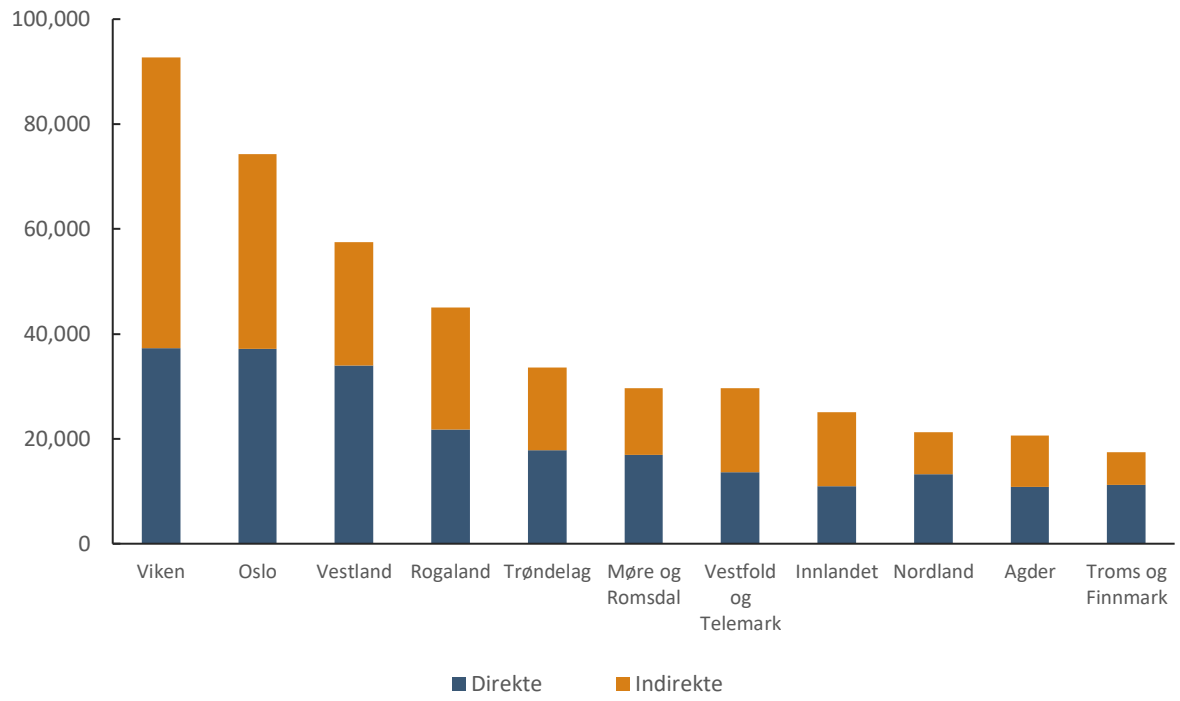

Fra figuren over ser vi, ikke overraskende, at det er de store fylkene som dominerer. I Viken, Oslo og Vestland fylke legger eksporten grunnlag for nesten 225 000 arbeidsplasser. Vi ser en klar tendens til at de store fylkene (Viken og Oslo) har en større andel indirekte effekter, mens mindre og eksportintensive fylker (Møre og Romsdal, Nordland og Troms og Finnmark) har en høyere andel direkte effekter.

For å få et enda bedre innblikk i eksportens betydning for de enkelte fylkene, ser vi på de samlede sysselsettingseffektene fra eksporten som andel av total sysselsetting. Dette er vist i Figur 21.

Figur 21: Sysselsettingseffekter relativt til total sysselsetting i norske fylker. Effektene fra olje- og gasseksport er ikke inkludert. Kilde: Menon Economics

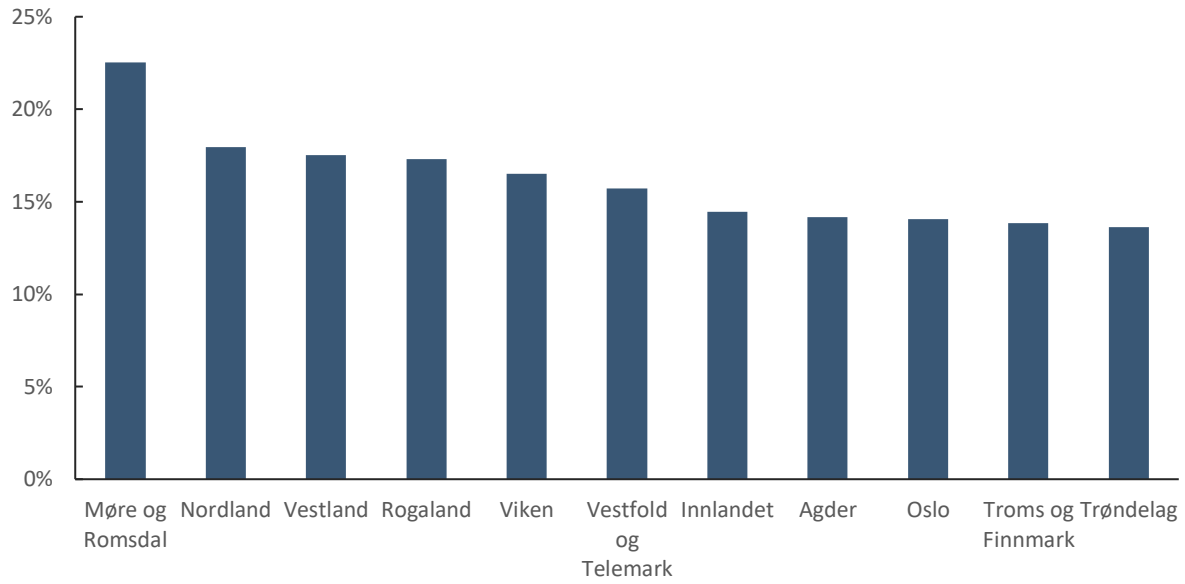

Som vist i figuren over er Møre og Romsdal det fylket der eksporten betyr mest relativt til det samlede næringslivet, hvor nesten én av fire ansatte i næringslivet er direkte eller indirekte tilknyttet eksporten utenom olje og gass. I Nordland, Vestland og Rogaland er tilsvarende tall cirka én til fem. I de resterende fylkene utgjør de sysselsettingseffektene mellom 14 og 16 prosent av den samlede totale sysselsetting. Det er viktig å notere seg at forskjellene mellom fylkene her er betydelige mindre en både samlede eksportinntekter, eller samlede sysselsettingseffekter fra eksporten. Dette viser klart at eksporten er viktig for økonomien i alle norske fylker.

Det bør imidlertid nevnes at ringvirkningsanalysen ikke postulerer at de 610 000 sysselsatte ikke ville ha hatt en jobb om Norge ikke hadde eksportert. Det er med andre ord ikke snakk om en netto-analyse. Norsk økonomi er en dynamisk, moderne og relativt omstillingsdyktig økonomi. Det betyr at et bortfall av eksporten på eksempelvis 10 prosent ikke ville bety et bortfall av 10 prosent av arbeidsplassene identifisert i denne analysen, og heller ikke at de som ville mistet jobben ikke hadde funnet en ny.

Norsk eksport i en internasjonal kontekst

Som eksportnasjon er man avhengig av å opprettholde eller forbedre konkurransekraften for å kunne fortsette å vokse på internasjonale markeder. Som vi har pekt på i tidligere Eksportmeldinger har Norge de siste tiårene mistet betydelige markedsandeler til både fremvoksende økonomier og til våre naboland. I dette kapittelet vil vi sammenligne de norske eksportnæringene med internasjonale konkurrenter. Dette vil vi gjøre gjennom de tre følgende delanalysene:

- Sammenligning av Norges eksportutvikling med ulike land
- Produktivitet i eksportnæringene
- Konkurransesituasjonen for eksportnæringene

Sammenligning av Norges eksportutvikling med ulike land

I internasjonal handelssammenheng kategoriseres Norge som en liten og åpen økonomi. Sett i forhold til total verdiskaping eksporterer Norge imidlertid lite sammenlignet med flere andre europeiske land. Et mye brukt mål på hvor eksportrettet et land er, er eksporten som andel av BNP. Dette målet gir en indikasjon på hvor viktig eksporten er for økonomien i et land. I figuren nedenfor viser vi denne andelen for et utvalg europeiske land i 2022.

Figur 22: Eksport av varer og tjenester som andel av BNP, eksklusiv og inklusiv olje og gass, 2022. Kilde: Eurostat, SSB

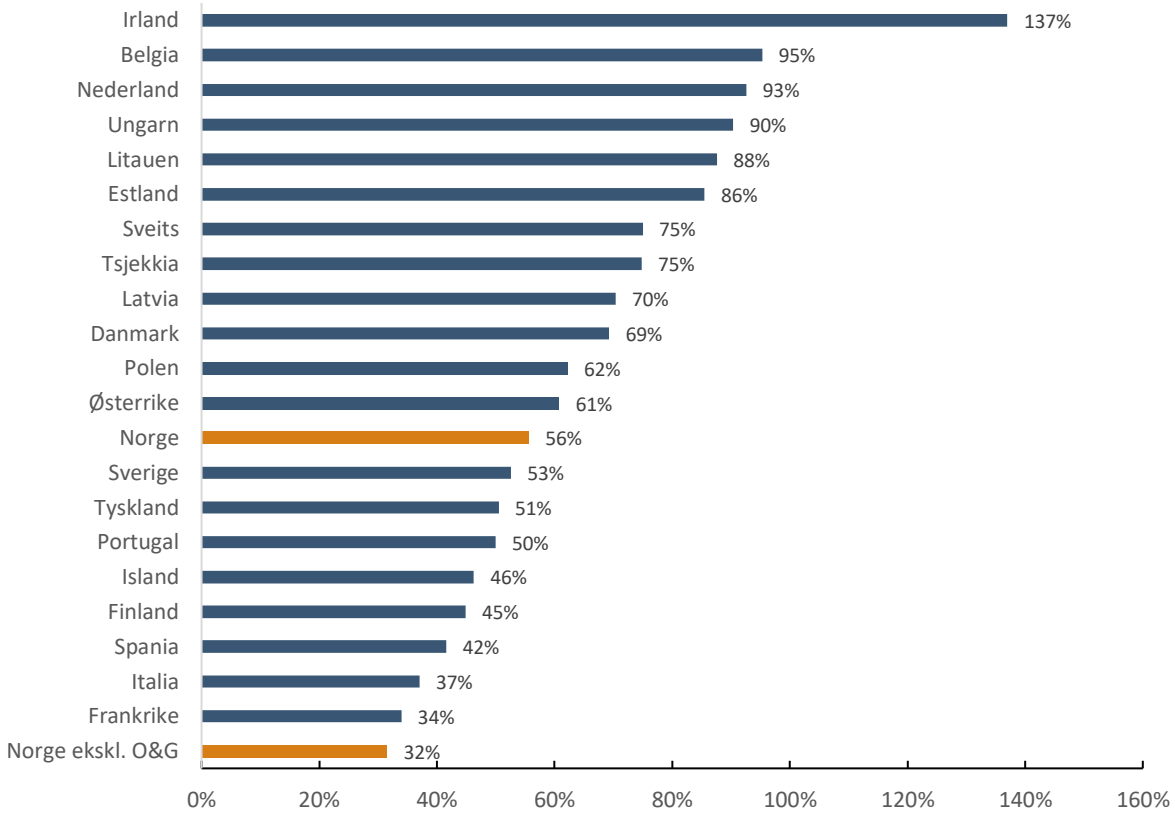

Som det kommer frem av figuren, var norsk eksport av varer og tjenester som andel av BNP på 56 prosent. Dette er et rekordår for Norge, og er drevet av de enorme eksportinntektene fra olje- og gassnæringen i 2022. Til

sammenligning er gjennomsnittet for de siste ti årene på 39 prosent. Selv i rekordåret 2022 var Norge sin eksport som andel av BNP på samme nivå som EU gjennomsnittet på 56 prosent.

Dersom vi kun ser på norsk eksport ekskludert olje og gass, faller eksportandelen til 32 prosent. Beregningen foretas ved at vi trekker fra olje og gass fra eksportstatistikken, samtidig som vi trekker fra verdiskapingen til olje- og gassnæringen fra totalt norsk BNP. Uten olje- og gassnæringen var norsk eksport som andel av BNP lavere enn alle de andre landene. Dette viser både hvor lav eksporten utenom olje og gass er relativt til BNP, og hvor avhengig norsk eksport er av olje- og gassnæringen. Det kan virke litt misvisende å «fjerne» olje- og gasseksporten i slike sammenligninger, men det er viktig å merke seg at eksport og verdiskaping per sysselsatt er mange ganger høyere i utvinningen av olje og gass enn i noen andre næringer grunnet grunnrenten. Det er ingen næringer som er like viktige for de andre landene i sammenligningen.

Skal vi finne grunnen til den lave eksportandelen i Norge må vi se på veksten de seneste år. Det overordnede bildet er at eksportveksten målt i faste priser har vært nokså svak de siste 20 årene. I figuren nedenfor ser vi den langsiktige eksportveksten målt i faste priser, dette er illustrert med den annualiserte (gjennomsnittlige årlige) veksten fra henholdsvis 2002 og 2012.

Figur 23: Årlig eksportvekst siden 2002 og 2012 målt i faste priser. Kilde: IMF

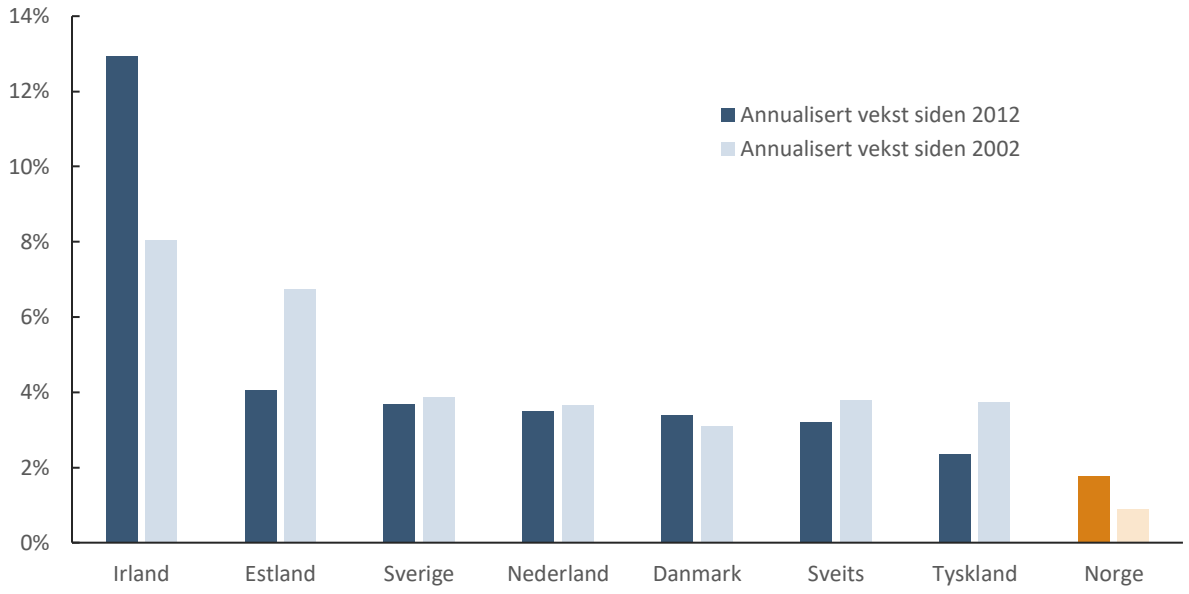

Fra figuren kan vi se hvordan den norske eksportveksten målt i faste priser har vært betydelig lavere enn i sammenlignbare europeiske land. Over de siste ti årene har Norge opplevd en annualisert vekst på 1,8 prosent. Til sammenligning har veksten i Sverige og Danmark ligget på rundt det dobbelte med vekst på henholdsvis 3,7 og 3,4 prosent. Over de siste 20 årene har den årlige veksten vært enda lavere på 0,9 prosent. Samtidig har Sverige hatt en vekst på 3,9 prosent og Danmark en vekst på 3,1 prosent.

Ser vi på litt kortere sikt, finner vi at den norske eksportveksten målt i faste priser i 2022 var på sitt høyeste nivå over de to siste tiårene. Det er imidlertid ikke slik at dette historiske nivået, i norsk perspektiv, skiller seg ut på den internasjonale arenaen. I figuren under vises eksportveksten i faste priser for Norge og sammenlignbare land i 2022.

Figur 24: Eksportvekst i faste priser i 2022 for ulike land. Kilde: IMF

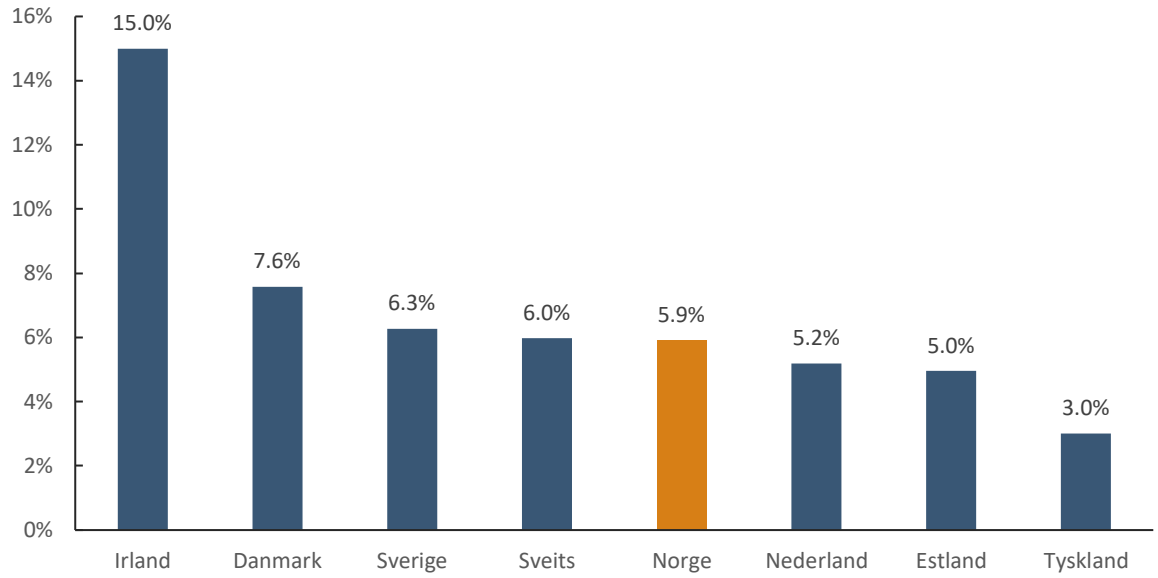

Fra figuren ser vi at den historisk høye veksten i norsk eksport i 2022 var omtrent på samme nivå som flere europeiske land og lavere enn våre naboland. Mens Norge hadde en vekst på 5,9 prosent hadde eksempelvis Sverige og Danmark en vekst på henholdsvis 6,3 og 7,6 prosent. På den andre siden, dersom vi ser på veksten målt i eksportverdi (målt i kroner) er det ingen andre land som har hatt en like høy vekst som Norge på i overkant av 75 prosent. Dette var drevet av økte olje- og gasspriser.

Produktivitet i industrieksporten

Ønsket om et taktskifte i norsk eksportutvikling er bredt fundert i både næringslivet og blant politikere. Det er imidlertid ikke alltid like klart hvorfor vi bør øke eksporten. Fra et samfunnsperspektiv er ikke eksportinntekter mer verdifulle enn inntekter fra andre markeder. Det er verdiskaping og sysselsetting som bør være målsettingen, uavhengig om den er nasjonal eller internasjonal. Det er allikevel flere grunner til hvorfor eksporten i seg selv er viktig. Vi har diskutert disse tidligere (se analyseboks 1 i Eksportmeldingen 2021). I dette delkapittelet vil vi diskutere en av disse grunnene, nemlig at det er en sammenheng mellom eksportintensitet og produktivitet. Det er uklart om det er internasjonal handel som fører til produktivitet eller motsatt. Lav eksport kan altså både være en forklaring på, og forklares av, potensiell lav produktivitet. Å sikre høy og økende produktivitet er særlig viktig, fordi det er måten man på lang sikt øker velstandsnivået på. Som nobelprismottaker i økonomi Paul Krugman sa: «*Productivity isn't everything, but in the long run, it's* ***almost*** *everything*». I dette delkapittel ser vi derfor på produktiviteten i industrien, som er den mest eksportintensive delen av næringslivet.

Når vi sammenligner produktiviteten i den norske industrien med noen sentrale handelspartnere, fremkommer bildet som vist i figuren under.

Figur 25: Verdiskaping per sysselsatte (arbeidskraftsproduktivitet) i industrinæringen, utenom bergverksdrift, i Norge og sammenlignbare europeiske land i 2020. Kilde: Eurostat

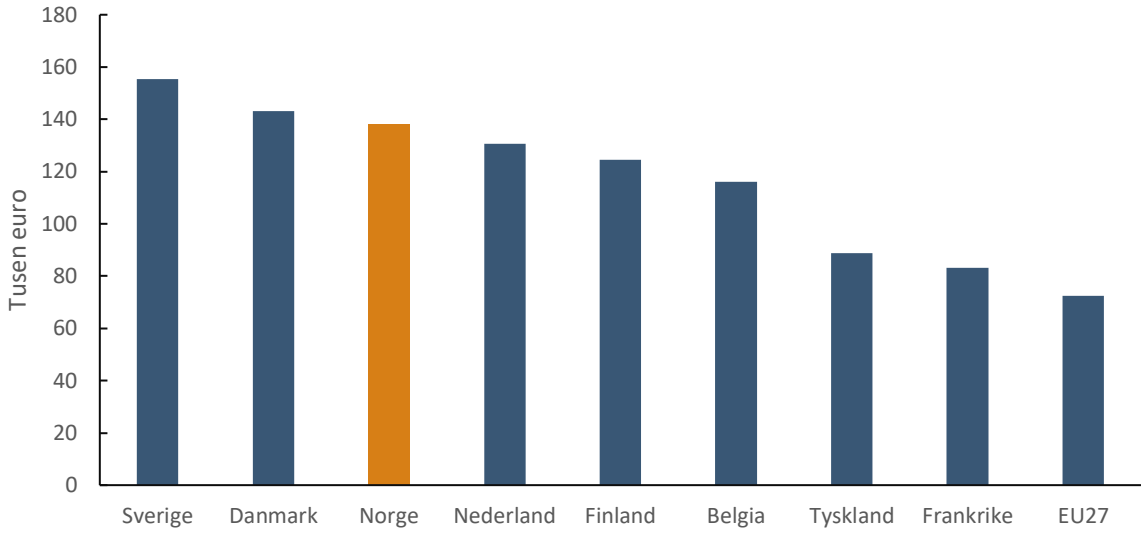

Som figuren over illustrerer er det industrien i Sverige og Danmark som har den høyeste produktiviteten, med en arbeidskraftsproduktivitet på henholdsvis 155 000 og 143 000 euro. Deretter følger Norge og Nederland, som begge har en arbeidskraftsproduktivitet på rundt 135 000 euro. Figuren illustrerer et viktig poeng, nemlig at Norge, til tross for sitt høye lønnsnivå (se neste delkapittel), har en arbeidsstyrke som er mindre produktiv enn våre naboland. På den andre siden er produktiviteten vesentlig høyere enn for Tyskland og Frankrike.

Det er to mulige grunner til at Norge har en lavere produktivt enn Danmark og Sverige. Den første er at produktiviteten i hver del av industrien er lavere enn i våre naboland. Den andre er at sysselsettingen i Norge er konsentrert i de mindre produktive delene av industrien. Vi har undersøkt begge disse hypotesene.

Når vi sammenligner de ulike delene av industrinæringene, kommer Norge nok så godt ut. I figuren under viser vi forskjellen i produktivitet på delnæring mellom Norge og snittet av Sverige og Danmark.

Figur 26: Produktivitetsforskjeller målt som differansen mellom Norge og snittet av Danmark og Sverige. 2019. Kilde: Eurostat, SSB og Menon Economics

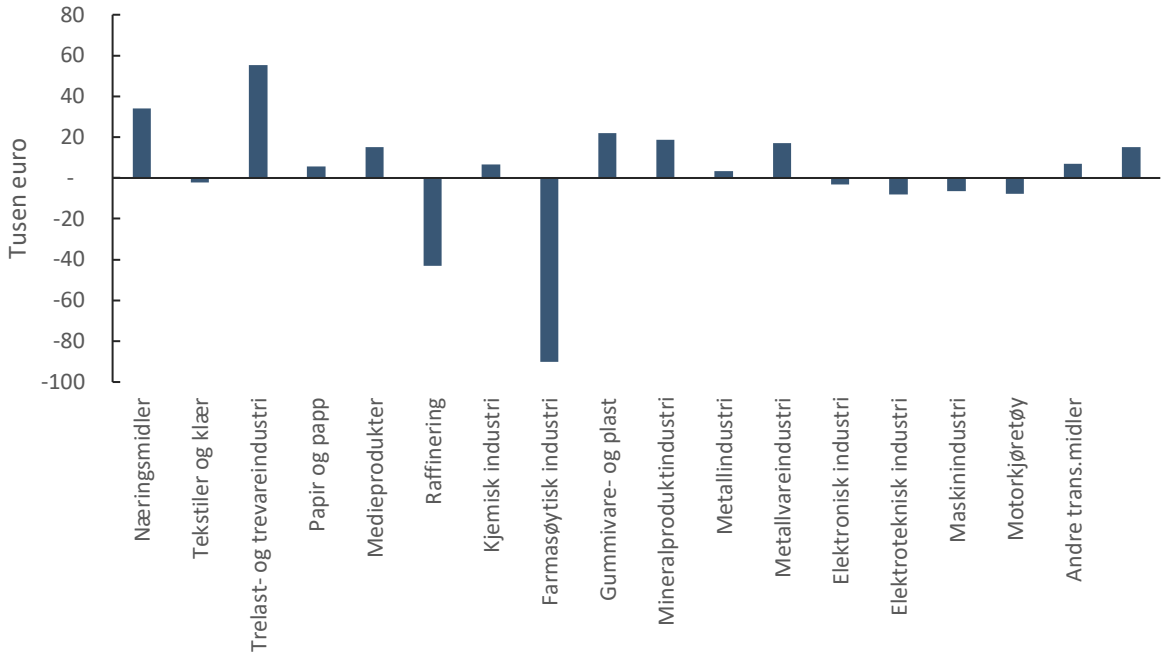

Som vi ser av grafen, er produktiviteten i Norge høyere enn gjennomsnittet av produktivitet i Sverige og Danmark i 11 av 18 delnæringer. Dette gjelder særlig i trelast- og trevareindustri, der man i Norge har produktivitet på 500 000 kroner mer. Også i næringsmiddelindustrien og produksjon av gummivarer og plast er man mer produktiv. Farmasøytisk industri skiller seg særlig ut med nesten 1 million kroner i lavere produktivitet. Dette kan imidlertid nesten alene forklares ved en enkelt bedrift, nemlig Novo Nordisk i Danmark, som er en av de bedriftene i Norden med høyest verdiskaping. Samlet er det altså lite som tyder på at produktiviteten i Norges industri hverken er systematisk høyere eller lavere enn i Sverige og Danmark.

Vi beveger oss nå videre til hypotese 2, nemlig at en større andel av sysselsettingen i norsk industri er i lavproduktive næringer. Vi har i figuren under kategorisert de ulike delene av industrien i de tre skandinaviske land som enten lav-, middels- eller høyproduktiv. Førstnevnte er delnæringer med produktivitet på under 1,1 millioner kroner, mens høyproduktiv er delnæringer med over 2 millioner kroner i produktivitet. Sysselsettingen i de tre land fordeler seg slik:

Figur 27: Andelen av industriens sysselsetting som er ansatt i henholdsvis lavproduktive, middels produktive og høyproduktive næringer. Kilde: Eurostat, SSB og Menon Economics

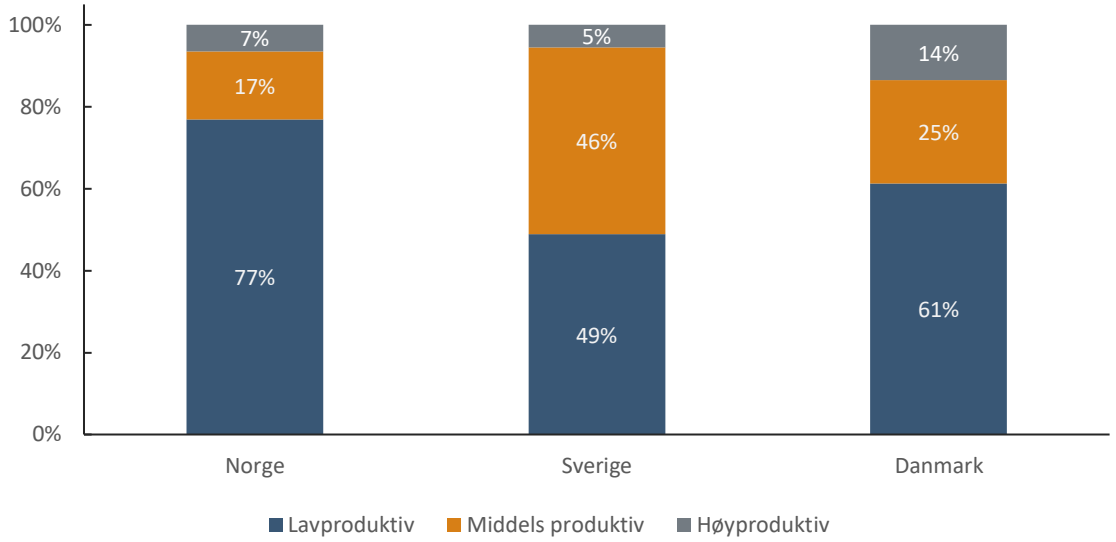

Fra figuren over fremgår det et klart bilde. En langt større andel av den norske arbeidsstyrken er ansatt i de lavproduktive delene av industrien. Disse er ansatte i næringer som næringsmiddelindustrien, ferdigvareindustrien, metall- og metallvareindustrien, samt i maskinproduksjon. I Sverige har man den høyeste «middels produktive» arbeidsstyrke som særlig er ansatt i metall- og metallvareindustrien (som er noe mer produktiv i Sverige enn i Norge), og bilindustrien. Danmark scorer høyest på de høyproduktive næringer, nesten utelukkende drevet av den store legemiddelindustrien i landet.

Om den lave industriproduktiviteten alene kan forklare, eller kan forklares av, den lave eksporten er vanskelig å si. Det er imidlertid interessant å notere seg at det er såpass lav produktivitet i den norske industrien relativt til den høye arbeidskraftkostnaden.

Konkurransesituasjonen for eksportnæringene

Vi har tidligere sett på hvordan Norge eksporterer betydelig mindre som andel av BNP enn de fleste sammenlignbare land. Samtidig har eksportveksten i Norge over de siste 10 og 20 årene vært langt lavere enn i våre naboland. I dette delkapittelet forsøker vi å se om vi kan forklare hele eller deler av den lave eksporten og eksportveksten via endringer eller nivåforskjeller i viktige faktorer som påvirker konkurransekraften.

Faktorene vi har sett på er olje- og gassnæringen, valutaendringer, arbeidskraftkostnader, skattenivå, utdanningsnivå, reguleringer, forskning og utvikling og investeringsnivå.[35] Bildet i analysen er tvetydig. Overordnet sett er det få av faktorene som skiller seg kraftig ut relativt til de sammenlignbare landene. Enkelte peker i retning av at Norge har konkurransefortrinn, mens andre peker i retning av konkurranseulemper, men forskjellene er generelt sett små. Den svake utviklingen er derfor utfordrende å forklare da det er flere årsaker til dette.

[35] *Disse faktorene påvirker ikke på samme måte skjermet sektor, ettersom alle produsentene konkurrerer under like norske rammebetingelser. Eksportnæringer som bygger på stedbundne innsatsfaktorer, slik som olje- og gassnæringen, vil også i mindre grad være påvirket ettersom produksjonen ikke kan flyttes til et annet land.*

I resten av delkapittelet beskriver vi kort de ulike faktorene vi har vurdert og sammenligner der det er meningsfylt Norges konkurransesituasjon med sammenlignbare land.

Olje- og gassnæringen: Selv om petroleumsnæringen har hatt en betydelig positiv innvirkning på norsk økonomi, kan den også ha negative effekter på andre eksportnæringer. To av mekanismene for dette er som følger.

For det første kan olje- og gassnæringen legge beslag på en stor andel av arbeidskraften og kapitalen i samfunnet. Dette presser opp prisene på disse innsatsfaktorene, og da spesielt lønninger ettersom arbeidskraft ikke like lett kan hentes inn fra utlandet. Dette slår uforholdsmessig ut på næringene som er i en konkurransesituasjon med utenlandske bedrifter, siden de utenlandske produsentene ikke opplever samme knapphet på disse ressursene. For det andre har olje- og gassnæringen gitt store inntekter til Norge, noe som fører til økt etterspørsel etter både varer og tjenester. Dette gjelder produkter som kan handles på verdensmarkedet, og produkter som ikke kan det. Ettersom den økte etterspørselen etter produkter som kan handles internasjonalt fordeles blant alle produsenter på verdensmarkedet, vil prisen på disse produktene øke i mindre grad enn de varene og tjenestene som må produseres i landet. Dette fører til at avkastningen i skjermet sektor øker relativt til konkurranseutsatt sektor, med unntak av olje- og gassnæringen selv. Den økte avkastningen leder til økt vekst i skjermet sektor som kan gå på bekostning av vekst i andre eksportnæringer enn olje- og gassnæringen.

Ettersom olje- og gassnæringen har vært en stor del av norsk økonomi over en lengre periode, kan det være en mulig forklaring på at eksportintensiteten er lavere enn i andre sammenlignbare land. Det kan imidlertid ikke forklare den lave eksportveksten vi har sett over de siste ti årene, ettersom sysselsettings- og investeringsnivået er på om lag samme nivå som i 2012 i olje- og gassnæringen.

Valutaendringer: Endringer i valutakurser kan på kort sikt ha en stor effekt på eksportnæringer. Endringer i valutakurser har mange og komplekse effekter på økonomien, men på kort sikt er den viktigste effekten på eksportnæringene at en styrket krone gjør eksportnæringene mindre konkurransedyktige (fordi de har en del av deres kostnader i norske kroner), mens en svekkelse gjør dem mer konkurransedyktige. Det er viktig å understreke at effekten ikke bare er gjennom en mekanisk høyere kroneverdi for den samme dollar-eksporten, men at man ved svekket valuta forventer en økning i eksporten i faste priser også. Figur 28 viser utviklingen av den norske kronen sammenlignet med våre handelspartnere. Figuren viser den importveide kursindeksen til Norges Bank.

Figur 28: Utviklingen til den norske kronen relativt til handelspartneres valuta. (I-44 invertert, 2002 = 100). Kilde: Norges Bank

Som vi kan se i figuren over har den norske kronen svekket seg kraftig siden 2012. Den norske kronen var 21 prosent svakere i 2022 enn den var i 2012 sammenlignet med valutaene til våre handelspartnere. Dette burde dermed ha styrket norsk konkurransekraft på det internasjonale markedet, og ledet til økt eksportvekst over de siste ti årene. Norge har altså mistet internasjonale markedsandeler i en periode der kronen har bidratt til å styrke konkurransekraften. Det bør imidlertid påpekes at eksportveksten i perioden med sterk kronekurs fra 2002 til 2012 var tilnærmet lik 0, og dermed svakere enn eksportveksten på 19 prosent i perioden fra 2012 til 2022 hvor kronen svekket seg betraktelig.

Arbeidskraftkostnader: Arbeidskraftkostnader utgjør en stor andel av kostnadene til flere bedrifter. Forskjeller i arbeidskraftkostnader har en effekt på kostnadsmessig konkurranseevne og dermed eksportintensiteten til landet. Når et land har høye arbeidskraftkostnader relativt til andre land, så vil det være visse arbeidskraftsintensive eksportnæringer som ikke vil være konkurransedyktige i landet, samtidig som skjermet sektor ikke vil påvirkes på samme måte av det høye lønnsnivået, dermed kan høye arbeidskraftkostnader lede til lav eksportintensitet. I figuren under viser vi arbeidskraftkostnadene i industrien i Norge sammenlignet med andre europeiske land.

Figur 29: Arbeidskraftkostnader per timeverk i industrien i 2022. Kilde: Eurostat

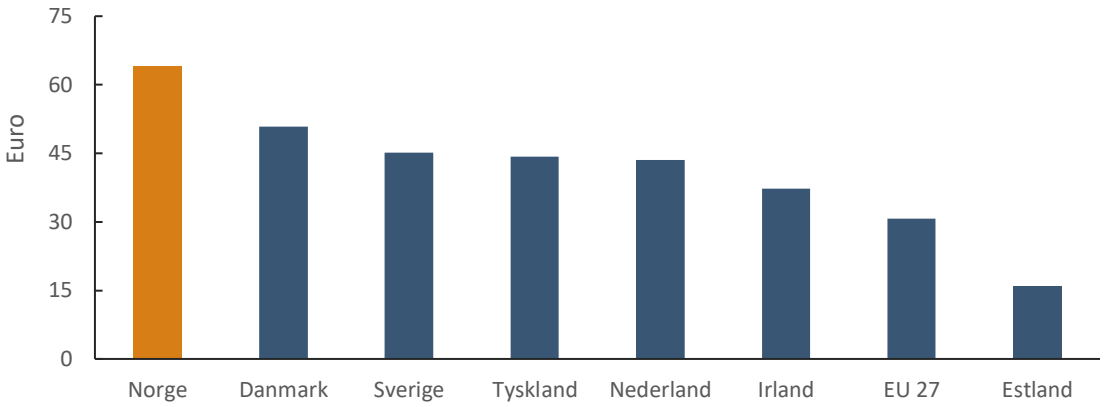

Som vist i figuren over er arbeidskraftkostnadene i Norge noe høyere enn i andre europeiske land, og er omtrent dobbelt så høy som gjennomsnittet i EU. Grunnen til dette høyere lønnsnivået er de store inntektene fra olje- og gassnæringen som forklart tidligere. Dette kan være en av grunnene til at Norge har en lav eksportintensitet sammenlignet med andre land. Arbeidskraftkostnadene i Norge har imidlertid hatt en langt lavere vekst over de siste ti årene sammenlignet med de andre landene målt i euro. Dette betyr at norsk kostnadsmessig konkurranse-kraft burde ha bedret seg i denne perioden og dermed ledet til økt eksport vekst over de siste ti årene.

Det er viktig å påpeke at det ikke kun er prisen på arbeidskraft per time som er viktig for bedriften, men arbeidskraftkostnader per enhet produsert. Derfor kan en mer produktiv arbeidsstyrke rettferdiggjøre høyere arbeidskraftkostnader overfor en bedrift. Vi så imidlertid i forrige delkapittel at den industrielle produktiviteten i Norge er både lavere og har vokst mindre enn i viktige sammenlignbare land.

En annen faktor som kan påvirke konkurransedyktigheten på norsk arbeidskraft med tanke på pris, er at Norge har en veldig sammenpresset lønnsstruktur. Sagt litt grovt tjener de høyt utdannede komparativ sett mindre enn i andre land, mens lavt utdannede tjener komparativt sett mer. Dette skulle tilsi at man fokuserer på høy-teknologiske eksportnæringer med en relativt høy andel av høyt utdannet arbeidskraft. Dette påvirker imidlertid næringsstrukturen i landet, og ikke direkte eksportveksten.

Skattenivå: Når man sammenligner skattenivået, er det viktig å ta hensyn til den effektive skatteraten, ettersom det kan være betydelige forskjeller mellom oppgitte skatterater og de faktiske skattene som betales av selskaper. For å belyse den effektive skatteraten i Norge og andre europeiske land har vi tatt utgangspunkt i OECDs syntetiske skatteindikator for effektiv gjennomsnittlig skatterate (EATR), vist i Figur 30. Denne skal gjenspeile det gjennomsnittlige skattebidraget et selskap må betale som andel av sitt overskudd fra et investeringsprosjekt.

Figur 30: Effektiv gjennomsnittlig skatterate på overskudd fra investeringsprosjekter. Kilde: OECD (EATR)

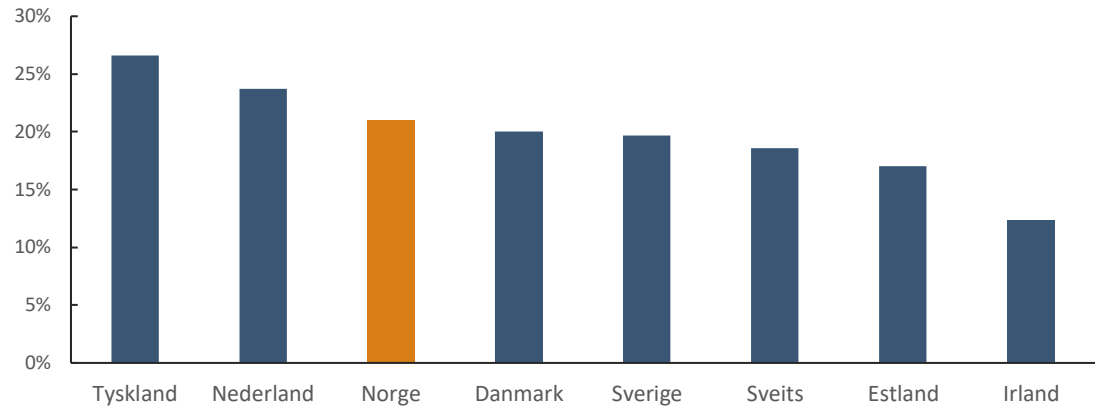

Som vist i figuren over er det ikke store forskjeller mellom den effektive skatteraten i Norge og de sammenlignbare landene. Det var dog en stor reduksjon i selskapsskatten fra 28 til 22 prosent under Solberg-regjeringen, dette burde isolert sett stimulert til økte investeringer og styrket konkuranseevne for norske bedrifter. Det er dermed usikkert om den effektive skatteraten på selskaper kan anses som en utslagsgivende faktor som har ledet til svakere eksportvekst i Norge. Det som imidlertid skiller seg ut er at Irland har en veldig lav selskapsskatt, samtidig som deres eksport har hatt en årlig vekst på om lag 13 prosent over de siste 10 årene. Det er sannsynlig at denne skattepolitikken har drevet investeringer til landet og ført til økt vekst i eksportnæringene. Denne utviklingen er imidlertid delvis drevet av skattetilpasninger hvor kun hovedkontorer til multinasjonale selskaper har blitt plassert i Irland, som ikke nødvendigvis har ledet til like stor økning i økonomisk aktivitet som det å flytte produksjonen til landet ville ha gjort.

Utdanningsnivå: Utdanningsnivået i et land kan påvirke eksportveksten på flere måter. Viktigst er trolig effekten ved at en bedre utdannet arbeidsstyrke vil være mer produktiv. Den økte produktiviteten til arbeidsstyrken vil igjen kunne øke konkurransedyktighet som kreves for næringer som konkurrerer på det internasjonale markedet. Figur 31 under viser hvor stor andel av befolkningen i arbeidsfør alder som har fullført høyere utdanning[36] i Norge og andre sammenlignbare land.

[36] *Dette inkluderer høyere fagskolegrad, høyskolekandidat (2-årig høyskole utdanning), bachelor, master og PhD.*

Figur 31: Andel av befolkningen i arbeidsfør alder (15-64 år) med høyere utdanning. Kilde: Eurostat

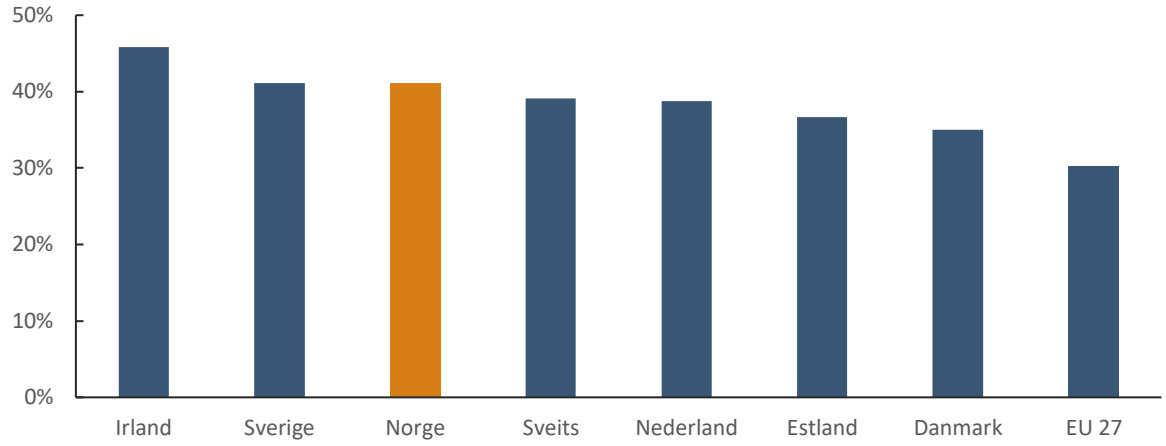

Figuren viser at Norge har en høyt udannet befolkning, hvor 41 prosent av de i arbeidsfør alder har en form for høyere utdanning. Dette er godt over gjennomsnittet i EU som ligger på 30 prosent. Dette burde teoretisk ha ledet til at Norge hadde en høyere eksportintensitet. Når det kommer til vekst i norsk utdanningsnivå over de siste ti årene har denne vokst i omtrent samme takt som flere av de andre landene. Sverige og Nederland har vokst mest, mens Estland og Tyskland har hatt den laveste veksten. Endring i utdanning kan dermed ikke forklare den lave eksport veksten sammenlignet med andre land.

Reguleringer: Strengere reguleringer kan også være en faktor som påvirker hvor eksportprodusenter velger å etablere sine produksjonsfasiliteter. Dette skyldes at strengere reguleringer ofte kan føre til høyere kostnader og større usikkerhet. Det er imidlertid krevende å diskutere kostnader knyttet til reguleringer for eksport-næringer på et overordnet nivå fordi de ofte er ulike for forskjellige næringer. Det er også krevende å skulle sammenligne reguleringer på tvers av land, ettersom det er vanskelig å skulle vekte ulike reguleringer opp mot hverandre. Blant de landene vi har sammenlignet norsk eksportvekst mot, har alle relativt like overordnede regulatoriske rammeverk ettersom de er EU medlemmer eller tett knyttet opp mot EU gjennom EØS- eller EFTA-avtalen.

Ettersom reguleringer er vanskelig å sammenligne direkte har vi valgt å se på hvordan Norge plasseres på Verdensbankens «*Ease of Doing Business Index*»[37,38]. Denne indeksen rangerer land etter byrden av reguleringer på virksomheter. Denne rangeringen tar hensyn til ulike faktorer, som blant annet hvor enkelt det er å «starte en bedrift», «håndtere byggetillatelser», «koble seg til strømnettet» og «registrere eiendom». Ut ifra denne indeksen er det ingen indikasjon på at Norge har en høyere regulatorisk byrde enn sammenlignbare land, som kunne ha drevet en svakere eksportvekst. Tvert imot, Norge blir plassert som en av verdens beste land med tanke på reguleringer og det er kun Danmark som blir plassert høyere blant EU/EØS landene.

Investeringer: At et land kontinuerlig gjennomfører investeringer i fast kapital og FoU kan resultere i mer effektive produksjonsprosesser, økt produksjonskapasitet, reduksjon av kostnader og forbedring av produktiviteten. Økt produktivitet vil gjøre landet mer konkurransedyktig relativt til utenlandske produsenter,

[37] *https://archive.doingbusiness.org/en/rankings*

[38] *Vi ønsker å gjøre leserne oppmerksom på at «Ease of doing business Index» ble lagt ned september 2021, etter at det ble oppdaget irregulariteter og manipulasjon av tall for Kina, De forente arabiske emirater Saudi-Arabia, Jordan og Aserbajdsjan (The 2021 WilmerHale report). Det har imidlertid ikke blitt oppdaget manipulasjon eller irregulariteter for tall relatert til Norge og andre sammenlignbare europeiske land, som er det vi bruker det for i denne konteksten. «Ease of Doing Business Index» er en av de mere omfattende indeksene på ulike selskapsreguleringer, og har derfor blitt valgt å brukes til tross for skandalene knyttet til visse land. Det vil bli lansert en ny versjon av indeksen høst 2023.*

noe som øker dets eksportpotensial. Forskning har vist at FoU-investeringer stimulerer til større grad av innovasjon og større avkastning blant bedrifter som eksporterer. [39] I figurene under vises Norges investeringer og FoU-intensitet relativt til sammenlignbare land.

Figur 32: A: Gjennomsnittlige FoU-utgifter som andel av BNP 2012-2021. B: Bruttoinvesteringer i realkapital som andel av BNP, gjennomsnitt siste 10 år. Kilde: Eurostat

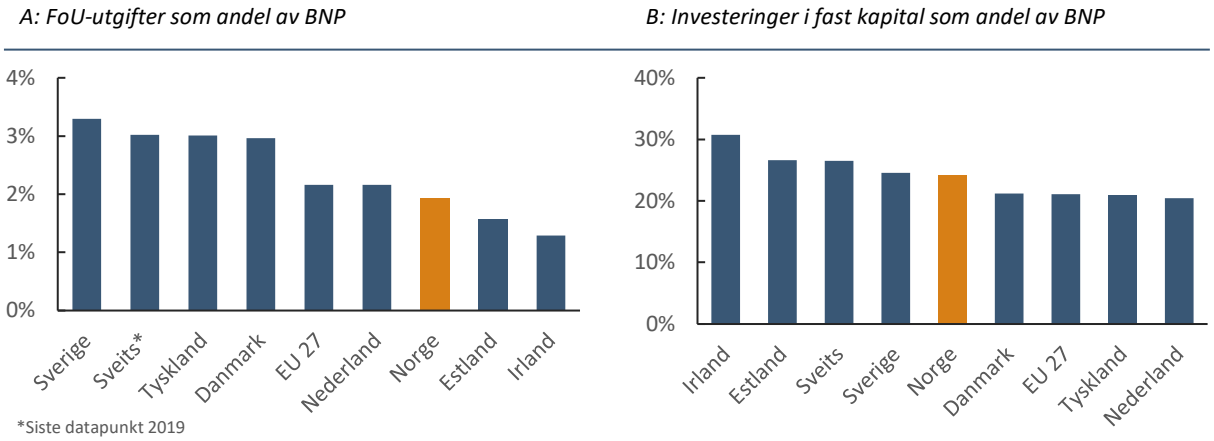

Norge har relativt lave FoU-utgifter sammenlignet med andre europeiske land, som vist i Figur 32 A over. Dette er på tross av at det har vært et politisk mål i Norge om at vi skal bruke 3 prosent av BNP på FoU.[40] Dette kan på lang sikt føre til redusert konkurransedyktighet mot utlandet og dermed lavere eksportvekst.

Norge har et investeringsnivå i fast kapital på om lag 24 prosent av BNP over de siste 10 årene som vist i Figur 32 B. Dette er tilnærmet likt sammenlignbare land, og kan ikke forklare hvorfor Norge har hatt lavere eksportvekst enn disse landene.

[39] *Peters, B., & Roberts, M. J. (2022). Firm R&D investment and export market exposure. Research Policy, 51(10), 104601.*
[40] *https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/forskning/forskningsmelding2013/innspill_nho_opptrapping2030.pdf*

Spesialtema: Handelspolitiske tendenser

I dette spesialtema vil vi ta et dypdykk i globale handelspolitiske tendenser. Fokuset er på hvordan dagens globale markeder preges av økt proteksjonisme, mindre frihandel gjennom multilaterale handelsavtaler og et økende ønske om å være mindre avhengig av globale verdikjeder. Dette inkluderer følgende:

- **Langsiktige globaliseringstrender:** Hvordan verdenshandelen har utviklet seg historisk, både frem til og hvordan globaliseringstrendene har endret seg etter finanskrisen og etter.
- **Trump, Brexit og økt proteksjonisme:** Overgangen fra bred politisk enighet om frihandel til økt proteksjonisme og handelskrig.
- **IRA, EU og subsidier til grønne næringer:** Endringer i det globale subsidielandskapet til grønne næringer.

Langsiktige globaliseringstrender

Økende global handel og økt global økonomisk integrasjon har siden slutten av andre verdenskrig vært et grunnleggende prinsipp for store deler av verdens land. Målet om å redusere handelskostnader og prioritere gevinster ved handel har hatt en bred konsensus. En viktig faktor for denne utviklingen har vært multilaterale handelsavtaler som GATT-avtalen fra 1947 og deretter WTO-avtalen fra 1994 som i dag har 164 medlemsland. Målet med avtalene var økonomiske gevinster drevet av at land kunne utnytte sine komparative fortrinn og få tilgang til større markeder. De økonomiske gevinstene ser tilsynelatende ut til å ha blitt realisert. I perioden fra slutten av den kalde krigen til opprettelsen av WTO på starten av 1990-tallet og fram til i dag har global BNP per innbygger nærmest doblet seg[41] og 1,5 milliarder mennesker[42] har blitt løftet ut av ekstrem fattigdom, samtidig som global handel har hatt en historisk stor vekst. I tillegg vil mange mene at frihandelsavtalene har fremmet fredeligere internasjonale relasjoner.[43]

Utviklingen av global handel, målt i eksport pluss import som andel av BNP, og utenlandske direkteinvesteringer (FDI) over de siste 40 årene er vist i figuren under.

Figur 33: Global handel i varer og tjenester og utenlandske direkte investeringer som andel av BNP. Kilde: IMF

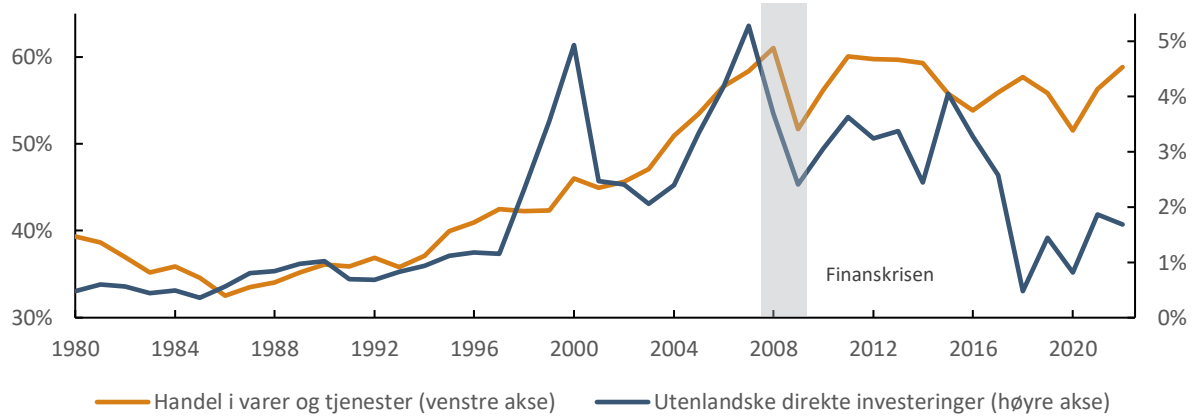

[41] *https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.KD*
[42] *https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2023/01/16/Confronting-fragmentation-where-it-matters-most-trade-debt-and-climate-action*
[43] *https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min98_e/anniv_e/norway_e.htm*

Som vist i figuren var det en betydelig vekst i både global handel og FDI fra 1980 til 2008. I perioden vokste verdenshandelen fra under 40 prosent til i overkant av 60 prosent av BNP. Samtidig vokste FDI fra 0,5 prosent til 3,7 prosent av BNP. Utviklingen i begge variablene reflekterer en periode med betydelig global integrasjon.

På den andre siden viser figuren at veksten i begge variablene stoppet etter finanskrisen. Siden den gang har verdenshandel som andel av BNP holdt seg stabilt, samtidig som FDI falt til det laveste nivået siden 1985. På tross av en økning de siste fire årene, ligger global FDI fortsatt betydelig under gjennomsnittet for de siste 20 årene. Denne generelle nedgang i globaliseringstakten refereres ofte til som «*slowbalization*».

Trump, Brexit og økt proteksjonisme

Utviklingstrekkene beskrevet ovenfor ble i 2016 og 2017 forsterket av en rekke viktige politiske hendelser. Valget av Donald Trump og Brexit signaliserte et stort veiskille i hvordan den vestlige verden så på frihandel og globale verdikjeder. Mens Brexit i all hovedsak resulterte i lavere vekst i Storbritannia hadde Trumps proteksjonisme betydning utover USAs grenser. I 2018 innledet USA en reell handelskrig med Kina. Som vist i Figur 34, utfoldet handelskrigen seg gjennom drastiske økninger i tollsatser mellom de to landene. Handelskrigen eskalerte kraftig frem til februar 2020 til å dekke en stor mengde varer, og situasjonen har kun marginalt bedret seg i ettertid.

Figur 34: Utvikling av tollsatser mellom USA og Kina. Kilde: Peterson Institute for International Economics

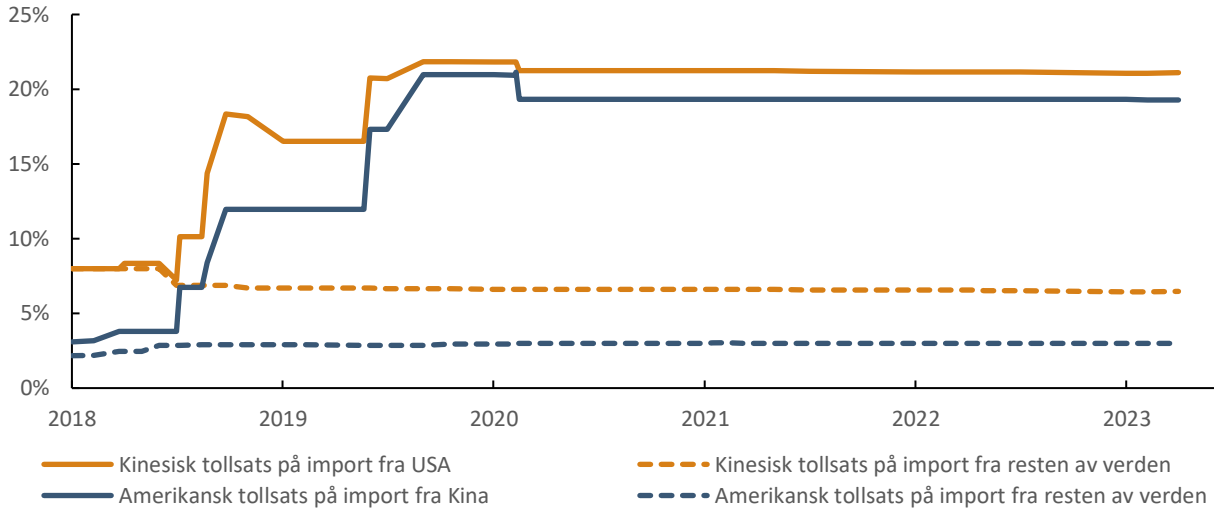

Siden handelskrigen startet, har USA og Kina innført betydelige tollsatser på hverandres eksport. For USA har den gjennomsnittlige tollsatsen på kinesisk eksport økt med seks ganger fra 3,2 prosent til 19,3 prosent, mens den mot resten av verden ligger på 3 prosent. Kina har på sin side økt den gjennomsnittlige tollsatsen fra 8 prosent til 21,1 prosent på amerikansk eksport, en økning på over 160 prosent, mens den mot resten av verden ligger på 6,5 prosent. De nye tollsatsene implementert under handelskrigen dekker i underkant av 65 prosent av varehandelen mellom USA og Kina, noe som påvirker handel til en verdi av 425 milliarder dollar.[44] Fra handelskrigen begynte til mars 2020 falt amerikansk import fra Kina med 20 prosent målt i verdi. Handelskrigen ledet til et 20 prosent fall i amerikansk import fra Kina målt i verdi i slutten av 2020, men importen har i ettertid tatt seg litt opp igjen. Det er imidlertid store forskjeller i handel på varenivå. De varene som ble ilagt den høyeste tollsatsen, som for eksempel IT-maskinvarer, forbrukerelektronikk, bildeler og mikrochiper[45], har sett det største

[44] *https://www.piie.com/research/piie-charts/us-china-trade-war-tariffs-date-chart*
[45] *Mikrochiper målt i volum, resten målt i verdi.*

fallet, mens de varene som ikke ble ilagt en høyere tollsats har sett en større vekst enn importen av de samme varene fra resten av verden.[46] USA har i ettertid også innført strenge reguleringer på eksport til Kina av avanserte mikrochiper og maskineriet som brukes til å produsere dem, i et forsøk på å hindre Kinas fremgang innen avansert mikrochipproduksjon.[47]

IRA, EU og subsidier til grønne næringer

Tendensene beskrevet over har forsterket seg i årene etter 2020. I de første månedene av koronapandemien ble det press på globale forsyningskjeder, og det ble mer og mer klart for både politikere og innbyggere hvor integrert det globale handelssystemet var og hvor lite produksjon som var igjen i Vest-Europa og USA av enkelte viktige varer. I tillegg bidro sanksjoner mot Russland, implementert etter Russlands invasjon av Ukraina i februar 2022, til at både EU, USA, Kina og Russland ble mer bekymret for potensielle økonomiske og handelspolitiske sanksjoner og deres konsekvenser på en globalt integrert økonomi. Samlet utgjør dette bakteppet for de handelspolitiske tendenser som i dag eksisterer innen teknologier og industri knyttet til den grønne omstillingen.

Kina har historisk sett ledet an i grønn industripolitikk med subsidier som lenge har vært større enn noe annet land. Ifølge Europakommisjonen har de kinesiske subsidiene som andel av BNP vært dobbelt så høye som i EU. Kina har i sin femårsplan kunngjort investeringer til en verdi av over 280 milliarder dollar i nullutslipps-teknologier.[48] Dette er en av flere grunner til at Kina i dag dominerer innen flere av de grønne teknologi-verdikjedene. Kina står i dag for brorparten av raffinering av kritiske mineraler, 80 prosent av solcellepanel-forsyningskjeden, 75 prosent av battericelleproduksjonen, 55 prosent av elbil-markedet og store deler av produksjonen av vindturbiner.[49,50] I figuren under presenteres Kinas andel av global produksjon av elbiler og noen viktige deler av elbil-verdikjeden battericeller, katoder og anoder. [51]

Figur 35: Kinas dominans av elbil-verdikjeden 2021. Kilde: IEA

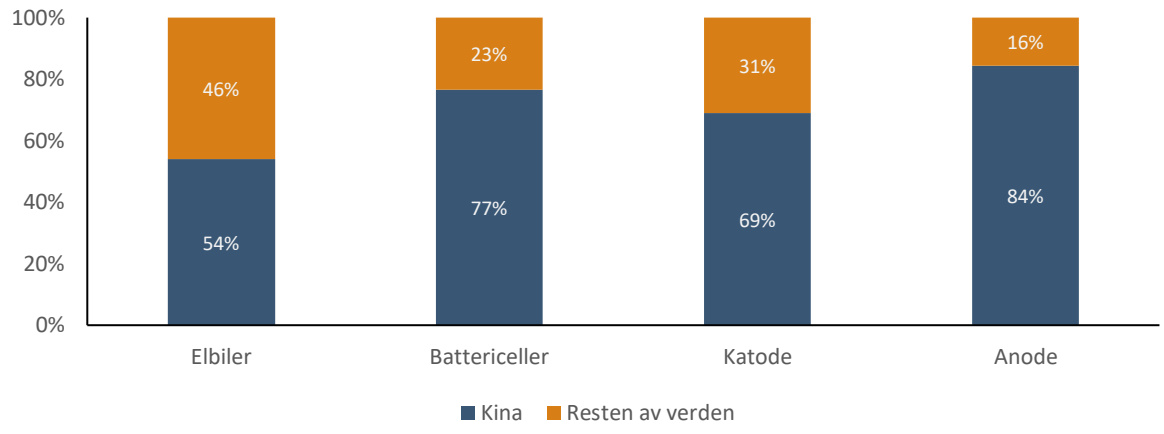

[46] *https://www.piie.com/blogs/realtime-economics/four-years-trade-war-are-us-and-china-decoupling#_ftn9*
[47] *https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=8c3548fc-4da2-4f7a-a8f7-42ae0f3d213d*
[48] *European Commission (2023), A Green Deal Industrial Plan for the Net-Zero Age, Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM (2023)*
[49] *https://www.iea.org/reports/global-ev-outlook-2022/executive-summary*
[50] *https://foreignbrief.com/analysis/green-tech-geopolitics/*
[51] *Katode og anode er henholdsvis den positive og negative elektroden i en battericelle og står til sammen for over 60 prosent av produksjonskostnadene til et batteri.*

For å utvikle egne verdikjeder innenfor grønne teknologier og minske avhengigheten av innsatsfaktorer fra Kina, vedtok USA i 2022 en lovpakke som forventes å gi ut subsidier på mer enn 360 milliarder dollar innen 2032 gjennom Inflation Reduction Act (IRA). Noen studier tyder imidlertid på at det faktiske støttebeløpet kan være tre til fire ganger høyere og overstige 1 000 milliarder dollar.[52] Dette er det største enkelttiltaket Kongressen har gjennomført for å håndtere klimaendringene.[53,54] Insentivene som tilbys av IRA dekker hele den grønne energi- og teknologinæringen, fra råvareprodusenter til sluttbrukere. Flere av subsidiene er også tilknyttet krav til lokalt innhold i verdikjedene. Dette har EU reagert sterkt på, ettersom det favoriserer amerikanske produsenter av grønn teknologi.

Det enorme omfanget av det amerikanske støtteprogrammet har fått EU til å reagere raskt. En stor del av reaksjonen har kommet i form av å lempe på reglene rundt nasjonal statsstøtte. Statsstøtte har tidligere vært begrenset av lovverket som skal beskytte det indre markedet i EU. I tillegg til endringer i statsstøtte har EU åpnet opp for subsidiering av masseproduksjon av grønn teknologi. Subsidiene var tidligere rettet mot forskning, utvikling og innovasjon. Subsidiene var tidligere primært rettet mot forskning, utvikling og innovasjon. En stor del av EUs svar på IRA har blitt iverksatt gjennom endringer eller forlengelser av eksisterende programmer som «*Temporary Crisis and Transition Framework*» og «*Important Projects of Common European Interest*». Det har også blitt opprettet nye støttetiltak til for eksempel hydrogen gjennom Den europeiske hydrogenbanken (EHB). Dette har gjort at produsenter av grønn teknologi i EU nå kan forvente investeringssubsidier på et nivå som i mange tilfeller kan sammenlignes med det som tilbys i USA. Dette er imidlertid drevet av at medlemsstatene selv velger å innvilge støtten til sine nasjonale produsenter. Det er dog fortsatt mange forskjeller i både omfang og utforming av støtteordninger mellom EU og USA, spesielt knyttet til om støtten er generelt tilgjengelig for alle produsenter (rettighetsbasert) eller om den er søknadsbasert.

Flere andre land har også lansert subsidieprogrammer rettet mot grønn teknologi. Japans planer for grønn omstilling innebærer utstedelse av «grønne overgangsobligasjoner» for å skaffe opptil 140 milliarder dollar.[55] India har innført *Production Linked Incentive Scheme* for å forbedre konkurranseevnen i næringer som solceller og batterier.[56] Canada har kunngjort et program på 80 milliarder dollar for investeringer i ren energi og bærekraftig infrastruktur, som en del av budsjettet for 2023.[57]

På grunn av den korte tiden siden kunngjøringen av de ulike støtteprogrammene er den samlede virkningen enn så lenge ikke kjent. Data som er samlet inn for IRA tyder imidlertid på at subsidiene har vært svært vellykkede når det gjelder å tiltrekke seg betydelige investeringer rettet mot produksjonen av grønn teknologi. Ifølge en analyse fra Financial Times er det, per april 2023, annonsert intensjoner om investeringer innen grønn teknologi på over 70 milliarder dollar i USA, bare åtte måneder etter at IRA ble vedtatt.[58] Rundt to tredjedeler av disse investeringene kommer fra utenlandske kilder, med Sør-Korea som den største investoren. Bare litt over 10 prosent av alle investeringer i grønn teknologi i USA kom fra Europa, noe som tyder på en begrenset kapitalflukt fra Europa som følge av forskjellen i subsidienivå mellom USA og Europa. Påvirkningen på batteri-,

---

[52] Bistline J., Mehrotra N. og Wolfram C., (2023), Economic Implications of the Climate Provisions of the Inflation Reduction Act, Brookings Papers on Economic Activity.
[53] https://www.wri.org/update/brief-summary-climate-and-energy-provisions-inflation-reduction-act-2022
[54] Rhodium Groups modellering tyder på at med vedtakelsen av IRA forventes klimagassreduksjonene å nå 31 til 44 prosent innen 2030. Dette er en mye større reduksjon enn uten IRA, der reduksjonen modelleres til mellom 24 og 35 prosent innen 2030 sammenlignet med 2005-nivåer.
[55] https://commission.europa.eu/system/files/2023-02/COM_2023_62_2_EN_ACT_A%20Green%20Deal%20Industrial%20Plan%20for%20the%20Net-Zero%20Age.pdf
[56] Ibid.
[57] https://www.budget.canada.ca/2023/report-rapport/chap3-en.html
[58] https://www.ft.com/content/b46b6780-af0d-4d64-8782-7aeb608e569f

hydrogen- og havvindnæringen er kort beskrevet i analyseboks 1 under. For en dypere analyse av IRA og EU sitt motsvar se Menon-publikasjon nr. 56/23.

Analyseboks: Hvordan IRA vil kunne påvirke europeisk satsing på grønn teknologi

Menon har tidligere i 2023 gitt ut fire rapporter som analyserer forskjeller i støttenivåer til grønn teknologi i Europa og USA. I tillegg til en hovedrapport tar de tre delrapportene for seg støttenivåer og forventede effekter for tre grønne næringer som er særlig relevante for Norge. Disse er henholdsvis batterinæringen, hydrogen og havvind. I denne boksen oppsummerer vi kort rapportenes funn.

Batterier: IRA har i betydelig grad endret landskapet for batterisubsidier, noe som gir en klar fordel til batteriprodusenter i USA. Vi anslår at batteriprodusentene i USA vil motta betydelige subsidier på minimum USD 150 milliarder i løpet av det neste tiåret gjennom IRA. Majoriteten av dette vil bli tildelt gjennom produksjonsstøtte som gjør det mulig for amerikanske produsenter å motta USD 35 per kWh produsert battericellekapasitet eller USD 45 per kWh produksjon av batteripakker. Dette tilsvarer omtrent 30 prosent av de marginale produksjonskostnadene eller en netto nåverdi på over 200 prosent av investeringskostnaden. Støttenivået er betydelig høyere enn i EU og Norge, til tross for at EU har lempet på statsstøtte-reglene som følge av IRA og produsenter kan motta støtte på opptil 35 prosent av investeringskostnaden. Forskjellen i støttenivået vil sannsynligvis bidra til økte investeringer og raskere vekst i industrien i USA enn i Europa, selv om vi fortsatt forventer en betydelig økning i produksjonskapasiteten i Europa og Norge. For en dypere analyse av tema, se Menon-publikasjon nr. 46/23.

Hydrogen: IRA har etablert gunstige vilkår for produksjon av lavkarbonhydrogen i USA. Vi anslår at hydrogenprodusenter i USA vil motta støtte på om lag USD 100 milliarder i løpet av det neste tiåret gjennom IRA. Produsenter av grønt hydrogen kan motta et tilskudd på USD 3 per kilo, mens produsenter av blått hydrogen kan motta USD 1 per kilo. Disse tilskuddene er imidlertid påvirket av produsentens livssyklus-utslippsnivåer. I Europa vil subsidiene for grønt hydrogen fastsettes av Den europeiske hydrogenbanken (EHB) gjennom en auksjonsprosess, hvor norske produsenter av grønt hydrogen er kvalifisert til å delta. Vi forventer at støttenivået for grønt hydrogen vil ligge på litt over USD 2 per kilo, et marginalt lavere nivå enn i USA i de første auksjonsrundene. Det er imidlertid betydelig usikkerhet knyttet til det faktiske støttenivået og programmets totale budsjett. I tillegg gis det i Europa betydelig lavere støtte til blått hydrogen.

Innen produksjon av ***elektrolysører*** er det lite sannsynlig at forskjellen i støtteordninger mellom USA og Europa vil føre til en betydelig kapitalutstrømning til USA. I tillegg vil den høye transportkostnaden av elektrolysører dempe en potensiell virkning av subsidieforskjeller mellom Europa og USA. Dette synet bekreftes av Europakommisjonen, som i sitt arbeids-dokument fra mars 2023 indikerte at frakt av komplette elektrolysører over Atlanteren ikke vil være økonomisk lønnsomt. For en dypere analyse av tema, se Menon-publikasjon nr. 48/23.

Havvind: IRA har økt støttenivået for havvindindustrien, og kvalifiserer for investeringssubsidier som kan dekke opptil 40 prosent av investeringskostnadene, hvor 10 prosentpoeng er basert på bruk av delvis lokalt produsert teknologi. Verdien av disse subsidiene tas imidlertid i betraktning når operatører byr på kontrakter for havarealer gjennom konkurranse-baserte auksjoner. Dette vil kunne presse prisen opp i auksjonene, og dermed dempe effekten av subsidiene om de overgår finansieringsgapet (støtten som er nødvendig for å gjøre et prosjekt økonomisk lønnsomt for private aktører). I Europa blir støtte til utbygging av havvindparker tildelt gjennom konkurransebaserte auksjoner, hvor ulike operatøren konkurrerer om bygge ut et utlyst havareal til lavest mulig støtte. Støtten er tildelt gjennom så kalte toveis differansekontrakter som garanterer prisen på strømmen de selger i ettertid. Dette resulterer i varierende støttenivåer for ulike prosjekter ut ifra prosjektets finansieringsgap. Siden forskjellen i støtte mellom USA og Europa er relativt liten, og elektrisitetsmarkedene er atskilt mellom regionene, er det lite sannsynlig at IRA vil ha vesentlig innvirkning på havvindinvesteringene i Europa.

IRA etablerer også produksjonsstøtte til produsenter av ***havvindsteknologi***. Dette vil kunne fremskynde utbyggingen av havvindsteknologi i USA. Støtten er imidlertid ikke så stor at vi anser det som sannsynlig at produsenter vil flytte til USA for så å eksportere turbiner til Europa, som vi fortsatt forventer at vil være det største marked av de to for havvindsteknologi. For en dypere analyse av tema, se Menon-publikasjon 51/23.

Nasjonale eksportsatsinger

I 2022 etablerte den sittende regjeringen Nasjonalt Eksportråd («Eksportrådet»). Eksportrådet skal vurdere og foreslå tiltak for hvordan Norge kan nå målsettingen satt i Hurdalsplattformen om 50 prosent vekst i fastlandseksport innen 2030. Eksportrådet startet sitt arbeid med å finne næringer som kan utgjøre Norges eksportsatsing. Det ble tidlig klart at grønnere maritim næring og leverandører til havvind var to av satsingsområdene, men det var mer uklarhet rundt hvilke andre næringer som skulle inngå i satsingen. Menon utarbeidet i starten av 2023 en rapport hvor potensielle eksportnæringer ble analysert. Alt fra verdiskaping og eksport i næringene til prognoser og evalueringer av eksportstrategier ble analysert.[59] Etter denne rapporten, og en videre vurdering fra Eksportrådet, ble det anbefalt fem satsingsområder. I tillegg til «mer og grønnere maritim» og leverandører til havvind, ble reiseliv, helseindustri og design- og ferdigvareindustri anbefalt. Disse tre siste eksportsatsingene er i ferd med å bli konkretisert i skrivende stund.

For å kunne vurdere effekten av den nasjonale eksportsatsingen har vi utviklet et sett med nøkkelindikatorer (KPI-er). Målet er at Eksportmeldingen årlig skal oppdatere disse KPI-ene. Eksportmeldingen 2023 vil derfor være et referanseår for senere rapporter og evalueringer av eksportsatsingen.

For flere av disse næringene er det i midlertidig vanskelig å tallfeste KPI-ene. Dette gjelder særlig to av næringene, leverandørnæringen til havvind og grønnere maritim næring. For leverandører til havvindsnæringen stammer utfordringen fra at mange av leverandørene også leverer varer og tjenester til andre næringer, særlig olje- og gassnæringen. For grønnere maritim næring er problemet at de samme bedriftene i mange tilfeller leverer både grønne og tradisjonelle produkter – og at tradisjonelle produkter gjerne har grønne anvendelser. Dette gjør at vi for grønnere maritim næring bruker maritim næring som en proxy.

Siden disse KPI-ene skal brukes til å analysere næringenes utvikling over tid, må man utvikle en god metodikk som er konsistent over tid. Dette betyr at man så langt det lar seg gjøre velger datakilder som har en lang historikk, og hvor man er sikre på at dataen videreføres fremover. KPI-ene må være sammenlignbare over tid, og det må ikke være veldig komplisert å beregne disse KPI-ene.

For å kunne sammenligne de forskjellige eksportsatsingene tar vi utgangspunkt i syv KPI-er. Disse KPI-ene deles grovt sett opp i to grupper:

- **Innsatsindikatorer:** Dette er indikatorer som måler «eksportinnsatsen» i næringene, og består av fem KPI-er: Antall eksportører, norske etableringer i utlandsmarkeder, utenlandske etableringer i Norge, patenter og FoU-investeringer, og kapitalinvesteringer.
- **Resultatindikatorer:** Dette er indikatorer som måler resultatet av eksportsatstingen, og består av tre KPI-er: Total eksport, markedsandel og verdiskaping.

I resten av dette kapittelet vil vi forklare alle KPI-ene mer detaljer og beregne de i den grad det er mulig og hensiktsmessig.

[59] *Se: 2023-53-Eksportpotensial-Nasjonalt-Eksportrad.pdf (menon.no) for mer informasjon eller lesing av rapport.*

Innsatsindikatorer

Antall eksporterende bedrifter

Det er flere grunner til at antall eksporterende bedrifter innenfor en næring er viktig for eksportinnsatsen. For det første uttrykker indikatoren bredden (og trolig også variasjonen) i næringens eksport. Jo flere eksportbedrifter i næringen (og jo mer differensierte disse er), desto mer robust blir næringens eksportinntekter. I tillegg sier antall eksportbedrifter noe om vekstpotensialet i eksportmarkedene. Jo flere norske bedrifter som allerede har vist at de er konkurransedyktige i internasjonale markeder, desto større er potensialet for at en nasjonal eksportsatsing vil stimulere eksportvekst.

Imidlertid er kvantifiseringen av antall eksporterende bedrifter utfordrende. Det finnes ingen gode offentlige datakilder som gir tilgang til slike tall, og det er umulig å estimere nøyaktig hvor mange bedrifter innenfor hver næring som eksporterer kun basert på totalantallet bedrifter i næringen. Derfor kommer vi ikke med noe estimat på denne indikatoren i Eksportmeldingen 2023. Det er likevel verdt å merke seg at slike tall *kan* være mulig å hente ut fra SSB med spesialbestillinger til senere rapporter. I tillegg er det mulig å sende ut årlige spørreundersøkelser for å samle inn data på dette.

Hvis vi kunne kvantifisere antall bedrifter, kunne vi også utføre dypere analyser knyttet til sysselsetting, verdiskaping og produktivitet for disse bedriftene. Denne indikatoren ville også være en god måte å spore eventuelle økninger i eksportandeler for hver næring. Ideelt sett vil vi årlig måle både økning og det samlede antallet eksporterende bedrifter for hver næring.

Norske etableringer i utenlandsmarkeder

Norske bedrifter kan betjene et marked utenfor Norge på flere måter. Det ene ytterpunktet er salg direkte fra bedriften i Norge, det vil si at markedet betjenes fra Norge uten at bedriften har fysisk tilstedeværelse i markedet. Det andre ytterpunktet er at den norske bedriften oppretter et selvstendig datterselskap i utlandet for å betjene dette markedet. I sistnevnte tilfelle har ikke bedriften eksportinntekter, kun utenlandsomsetning. Dette gjelder for eksempel tjenestebedrifter som Telenor og Rema. Ofte benytter norske bedrifter en kombinasjon av de to internasjonaliseringsstrategiene, for eksempel ved å etablere salgs- og servicekontorer i eksportmarkedene, mens resten av verdiskapingsaktivitetene foregår i Norge. Formålet med slike utenlandsetableringer er å øke synligheten og å bygge relasjoner i markedene og/eller å ha et apparat for å følge opp kundene etter salget.

Norske etableringer i utenlandsmarkeder gir derfor en indikasjon på norske aktørers konkurransedyktighet og kan tolkes som en investering i økt eksport. Dersom norske bedrifter ikke hadde vært konkurransedyktige, ville de trolig ikke fått finansiert sin ekspansjon til utlandet. For å få en oversikt over norske etableringer i utenlandsmarkeder tar vi utgangspunkt i Orbis-databasen. Dette er en database som inneholder regnskapsdata for en betydelig andel av verdens bedrifter. Vi identifiserer norske bedrifter med lokasjoner i utlandet. Denne bruttolisten av alle norske selskaper med utenlandske avdelinger fordeler vi på de fem eksportsatsingene ved hjelp av NACE-koder. Dette muliggjør å hente utenlandsetableringer for alle næringene unntatt leverandører til havvindmarkedet.[60] Antall bedrifter med utenlandsavdelinger i de forskjellige næringene kan ses i tabellen under.

[60] *Grunnen til at vi ikke kan kvantifisere hvor mange selskap som jobber med leverandører til havvindsnæringen er fordi det er en rekke bedrifter fra flere NACE-koder som jobber med å levere forskjellige varer og tjenester til havvindnæringen. Alt fra offshore tjenester til fundament og IT-løsninger.*

Tabell 2: Antall utenlandsavdelinger tilknyttet norske selskap. Kilde: Orbis

Næring	Antall utenlandsavdelinger
Maritim næring	331
Reiselivsnæringen	276
Helseindustrien	141
Design- og ferdigvareindustrien	69

Som nevnt over er denne KPI-en mangelfull for leverandører til havvind. Til tross for at vi kan anslå hvor mange aktuelle havvindsleverandører som eksisterer, kan vi ikke anslå hvor mange av disse utenlandsavdelingene som faktisk leverer til havvindsmarkedet. Dette er en særlig stor utfordring fordi det finnes mange typer av bedrifter i denne næringen, som dekker alt fra leverandører av offshore tjenester og utstyr, til turbiner og IT-tjenester. I senere Eksportmeldinger vil det være mulig å kvantifisere dette ved hjelp av for eksempel en spørreundersøkelse.

Det kan også være noen feilkilder i Orbis-databasen. Menon har tidligere erfart at Orbis kan ha noe mangelfull data. Det vil derfor være hensiktsmessig å prøve å finne andre mulige datakilder for å hente informasjon om utenlandsavdelinger. I fremtidige Eksportmeldinger vil tallet fra Orbis likevel være hensiktsmessig. Dette er fordi Orbis-databasen vil gi informasjon om hvor mange *nye* utenlandsavdelinger det er kommet det siste året.

Utenlandske etableringer i Norge

Utenlandske etableringer i Norge kan gi en indikasjon på hvor attraktiv Norge som investeringsland er for internasjonale aktører. Når utenlandske selskaper gjør såkalte «green-field» investeringer for å bli en del av et dynamisk næringsmiljø i Norge eller kjøper en norsk bedrift for å få tilgang til spesifikk teknologi eller kompetanse, bringer de samtidig med seg sin egen kompetanse, teknologi, og gjerne internasjonale distribusjons og salgssystemer. På den måten stimulerer de samtidig norske økosystemer. Dette er svært sentralt i helseindustrien, hvor store internasjonale farmasøytiske selskaper har kjøpt norske bedrifter (som gjerne springer ut av FoU-miljøer) eller etablert egne FoU-enheter i Norge.

Vi kartlegger det utenlandske eierskapet i Norge ved hjelp av Menons eierskapsdatabase. Dette er en database som inneholder ultimat eierskap for alle regnskapspliktige bedrifter i Norge. Vi kategoriserer et selskap som utenlandsk eid hvis det er over 50 prosent av eierskapet som er i utlandet. Tabellen under viser de forskjellige næringenes utenlandske etableringer i Norge.

Tabell 3: Antall norske selskap med utenlandsk eierskap og minst 10 ansatte og 50 millioner i omsetning. Kilde: Menon Economics[61]

Næring	Antall norske selskap med utenlandsk eierskap	Selskap med nye opprettede utenlandske avdelinger i 2022
Maritim næring	201	6
Reiselivsnæringen	96	2
Helseindustrien	216	8
Design- og ferdigvareindustrien	28	2

[61] *Grunnen til at vi legger en nedre grense på 10 ansatte og 50 millioner kroner i omsetning er for å justere for at noen næringer er svært fragmenterte, og det kan være misvisende og telle alle små selskap innenfor for eksempel reiselivsnæringen.*

Når vi skal kartlegge norske selskap med utenlandsk eierskap oppstår samme problematikk som ved norske selskaper med utenlandsavdelinger. Det er særlig utfordringer tilknyttet havvindleverandører fordi havvindleverandørene er næringsovergripende, og det ikke er noen nøyaktig måte å fastsette akkurat hvilke selskap som er havvindleverandører. I senere Eksportmeldinger vil det være mulig å kvantifisere dette ved hjelp av for eksempel en spørreundersøkelse.

Patenter og FoU-investeringer

Vi estimerer intensiteten av forskning og utvikling i de forskjellige næringene ved å se på to indikatorer for FoU: Skattefunn og patenter. Skattefunn er en ordning som gir bedrifter mulighet til å få skattefradrag for utgifter til forsknings- og utviklingsprosjekter. «Skattefunnintensitet», målt som antall bedrifter som har fått innvilget skattefunn per tusen bedrifter i næringen, gir et bilde av graden av forsknings- og utviklingsarbeid som gjøres i de ulike næringene. På samme måte forteller «patenttettheten», målt som antall patenter per milliarder kroner i verdiskaping, noe om graden av forsknings- og innovasjonsarbeid i en næring. Figuren under illustrerer disse indikatorene for fire av de fem næringene.

Figur 36: Patentintensitet og skattefunn-intensitet i fire av de utvalgte næringene. Kilde: Orbis IPS, Skattefunn, bearbeidet av Menon Economics

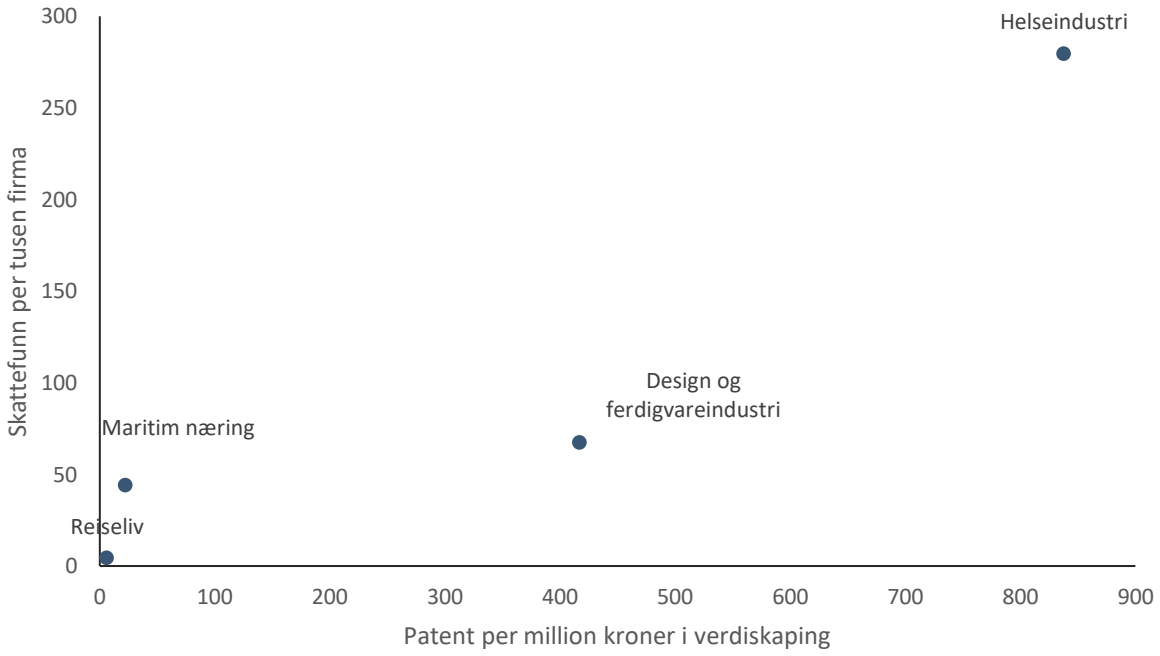

For denne KPI-en er det igjen enkelt å hente data for fire av næringene. Vi henter igjen data for hele maritim næring, som en indikator på den grønnere maritime næringen. For leverandører til havvind er det mer problematisk å koble FoU-data mot antall bedrifter og verdiskaping. Skattefunn-data, som er bedriftsspesifikk, vil ha samme problematikk som ved utenlandsavdelinger og utenlands eierskap. Patentdata vil, i senere versjoner av Eksportmeldingen, kunne brukes siden patenter kan kartlegges på produktnivå. Til tross for noen begrensninger for enkelte næringer vil denne KPI-en være svært verdifull over tid. Dersom man ser en betydelig vekst i antallet patenter eller antallet bedrifter med skattefunn indikerer det en vekst i FoU-innsatsen, noe som i seg selv er interessant.

Investeringer

Samlede investeringer indikerer viljen til å investere fra bedriftene som opererer i næringen, men også eksterne investorer sin tro på at næringen vil fortsette å vokse i fremtiden. Vi kartlegger de totale investeringene i næringen ved hjelp av SSB tabell 09181. Figuren under illustrerer de samlede investeringene i de forskjellige næringene.

Figur 37: Totale investeringer i næringene i 2022. Kilde: SSB

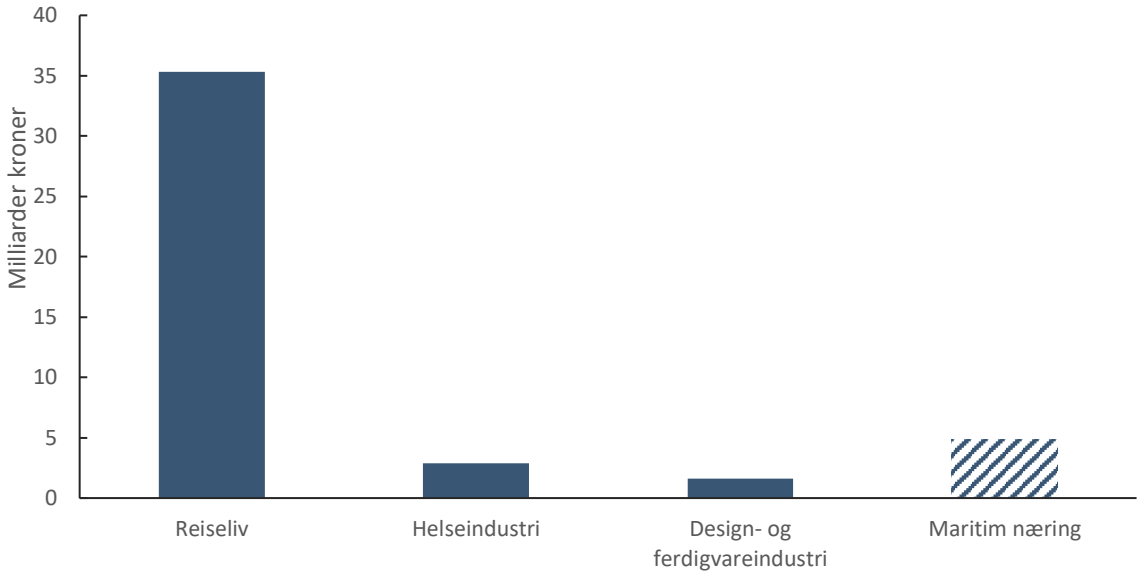

Figuren over viser investeringene i 2022 i alle næringene med unntak av leverandører til havvind. Grunnen til at vi ikke inkluderer leverandører til havvindnæringen er fordi det på nåværende tidspunkt ikke er en enkelt måte å identifisere havvindsleverandørene på. Selskapene som leverer til havvindnæringen, leverer også til flere andre næringer. Det er derfor ikke bare én (eller flere) NACE-koder som alene identifiserer kun havvindleverandørene. Det er heller ingen gode offentlige populasjoner om hvilke selskap som leverer til havvindsmarkedet. I de kommende årene, etter hvert som næringen vokser, vil flere selskaper trolig spisse seg inn mot næringen, og det vil bli utviklet bedriftspopulasjoner som kan brukes til å beregnes disse størrelsene.

Det er viktig å påpeke at det kan være utfordrende å sammenligne totalinvesteringer på tvers av næringer. Noen næringer krever naturlig nok høyere investeringsnivåer og har andre investeringsprofiler enn andre. For eksempel vil havvindnæringen i stor grad trenge betydelige investeringer tidlig i prosjektfasene, og mindre vedlikeholds-investeringer når vindparkene står ferdig. Design- og ferdigvareindustrien vil på sin side ha andre investeringsbehov, der investeringene vil være mer jevnt fordelt over tid. Dette understreker at det er viktig å ta hensyn til næringsspesifikke forhold når man vurderer investeringsnivåene.

Denne indikatoren vil også kreve mer kartlegging for å kunne si noe om leverandører til havvindnæringen. Det er ingen god måte å kvantifisere totale investeringer basert på SSB data for leverandører til havvindnæringen, slik vi gjør for de andre næringene. I fremtidige versjoner vil en eventuell spørreundersøkelse til bedrifter i næringen kunne svare på hvor stor andel av de totale investeringene som er relatert til eksportsatsingsområdet.

Resultatindikatorer

Vel så viktig som å se på eksportinnsatsen er det å se på resultatet av eksportsatsingene. Vi analyserer derfor hvor vellykket hver av næringene har vært på å eksportere sine varer og tjenester ved hjelp av tre KPI-er. Vi er særlig opptatt av at eksportsatsingene skal bidra med en positiv effekt på den langsiktige verdiskapingen i Norge. Ingen av de tre indikatorene fanger opp dette isolert sett, men alle belyser ulike og viktige sider ved den eksportrettede aktiviteten.

Total eksport

Total eksport vil gi et blikk på den totale eksporten i næringen i nominell størrelse. Dette betyr at vi får sett på hvor mye den norske næringen eksporterer i totale mål, men indikatoren forteller oss ingenting om den relative andelen av omsetningen som er eksport. Noe som impliserer at en tilstrekkelig stor næring kan score høyt på denne indikatoren, til tross for at den har en relativt lav eksportandel. Figuren under illustrerer eksporten i de næringene hvor det er noe kommersiell drift som man kan peke på i dag.

Figur 38: Total eksport fra eksportnæringene i 2022. Kilde: SSB og Multiconsult, bearbeidet av Menon Economics

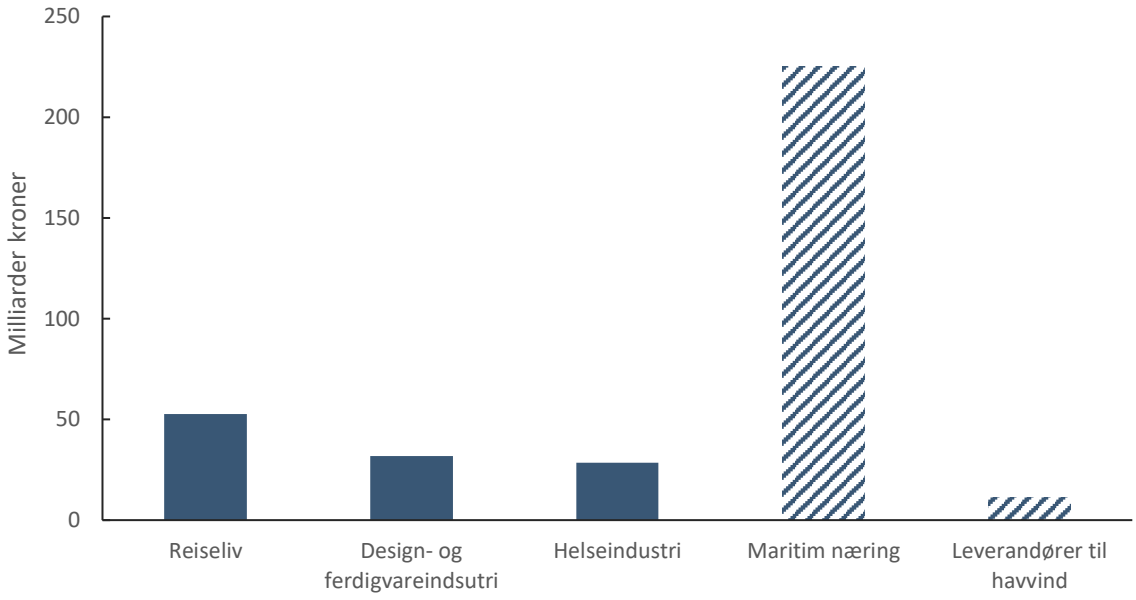

Den totale eksporten for reiseliv, design- og ferdigvareindustri, helseindustri og maritim næring er enkle å kartlegge. De vil hentes direkte fra kapittelet om oversikten over norsk eksport. For leverandører til havvindmarkedet baserer vi oss her på offentlige tall fra Multiconsult.[62] Denne informasjonen bør i senere versjoner av Eksportmeldingen være hentet inn ved hjelp av spørreundersøkelser til aktørene. Informasjonen fra slike spørreundersøkelser vil også fortelle oss om eksportandelen til bedriftene i næringene øker. Dette betyr at eksportandelene i seg selv vil gi indikere økt eller redusert konkurransekraft fra år til år.

I fremtidige Eksportmeldinger vil vi også anvende denne indikatoren for å se på *endring* i eksport fra året før. Dette vil fortelle oss den årlige eksportveksten i hver næring, og vil være en særlig viktig indikator for å følge med på hvordan eksportsatsingen går. Det kan også være relevant å forsøke å korrigere for prisendringer, siden det

[62] Multiconsult-rapport_Kartlegging-fornybar-hydrogen-CO2-handtering-i-2021.pdf

på lang sikt er volumvekst som vil bidra til å øke eksporten. Grunnen til at vi ikke gjør det i årets Eksportmeldingen er at det eksisterer lite næringsfordeling eksportstatistikk i faste priser.

Markedsandel

Markedsandelen til den norske næringen vil indikere hvor komparativt gode de norske bedriftene er sammenlignet med sine internasjonale konkurrenter. Når markedet er i vekst, kan norske næringers eksportinntekter øke selv om norske aktører taper markedsandeler. Og motsatt er det fullt mulig at norske aktører vinner markedsandeler selv om eksportinntektene faller. Derfor fungerer markedsandel som et godt supplement til eksportvekst. Indikatoren vil også gi verdifull innsikt i hvorvidt eventuell vekst i eksportinntektene skyldes at markedet utvider seg, eller om norske aktører blir relativt sett bedre i forhold til sine internasjonale konkurrenter.

Det er ingen god måte å fastsette nøyaktig hvor stort det globale markedet for satsingsområdene er i dag. Dette krever en nøye gjennomgang av eksisterende litteratur, og for flere av næringene er det globale markedet fortsatt relativt lite, men kraftig voksende. På bakgrunn av dette fastsetter vi ikke markedsandelene i årets eksportmelding.

Til tross for at vi ikke anslår markedsandelene i Eksportmeldingen 2023 er det særlig denne indikatoren som blir viktig å følge med på i årene fremover. Dette er fordi indikatoren gir en indikasjon på om Norges eksport blot følger markedsutviklingen, eller om den «outperformer», gjennom å vokse raskere enn markedet og stjele markedsandeler.

Verdiskaping

Det er verdiskapingen som legger videre grunnlag for velferd i et samfunn, og vi bør derfor være særlig opptatt av verdiskapingen som følger av den eksporterende aktiviteten. Dersom vi antar at verdiskapingsandelen er lik for aktivitet tilknyttet eksport og øvrig aktivitet kan vi finne verdiskapingen som følger av eksporten i utvalgte næringer. Dette er vist i figuren under.

Figur 39: Verdiskaping som en følge av eksportaktivitet i 2022. Kilde: Menon Economics

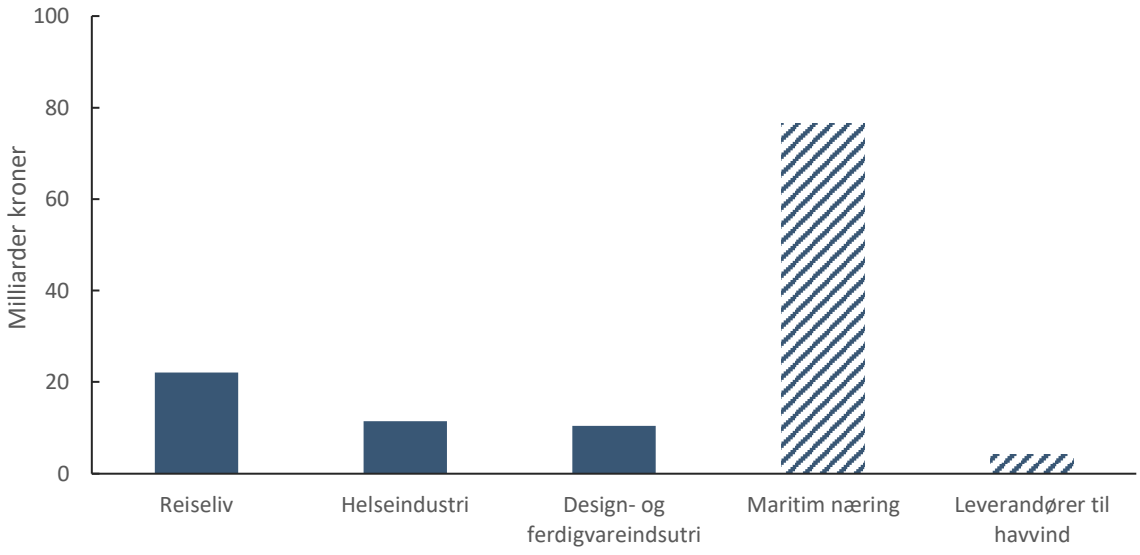

Som med flere av de andre indikatorene vil det også her være problematisk å isolere hvor mye av verdiskapingen fra maritim næring som er «grønn». For leverandører til havvind har vi lagt til grunn samme verdiskapingsandel som hos offshore leverandørene. Det er imidlertid viktig å understreke at både omsetning og eksporttallene som er hentet fra OEDs årlige Fornybarrapport er beheftet med betydelig usikkerhet.

En annen mulig feilkilde ved denne KPI-en er antakelsen om at det er samme verdiskapingsandel for eksport som det er for øvrig aktivitet i bedriften. Eksportaktivitet er ofte mer produktiv enn annen aktivitet, og det kan derfor tenkes at verdiskapingen som følger eksporten reelt er høyere enn det som kommer frem fra bedriftens regnskap. Begge disse feilkildene vil minimeres med spørreundersøkelser til bedriftene i de forskjellige næringene. Dersom vi får samlet inn informasjon om det er noen forskjell i verdiskapingsandelen for eksportaktivitet og annen aktivitet vil vi kunne estimere presist total verdiskaping som følger av eksport.

Vedlegg 1: Eksporten i norske fylker

I det følgende vedlegget gir vi en oversikt over hvordan norsk eksport fordeler seg på de ulike fylkene. Hvert fylke er representert i form av et tresiders faktaark, som inneholder viktig informasjon om fylkets eksport. Dette inkluderer nøkkeltall om eksportverdien, utviklingen over tid, sysselsettingseffekter, næringssammensetning, viktigste eksport kommuner, og de mest fremtredende eksportbedriftene.

TROMS OG FINNMARK

Troms og Finnmark eksporterte i 2022 for om lag 42 milliarder kroner. Dette er en økning på 34 prosent siden 2021. Troms og Finnmarks eksport har økt med 164 prosent de siste ti årene. Det er ikke noe annet fylke i Norge som har hatt en høyere eksportvekst i denne perioden. Den høye eksportveksten er særlig drevet av sjømatnæringen. I 2022 sto sjømateksporten for mer enn halvparten av eksporten i fylket.

I 2022 var eksportintensiteten på 334 000, samme nivå som Oslo, Vestfold og Telemark og Agder.

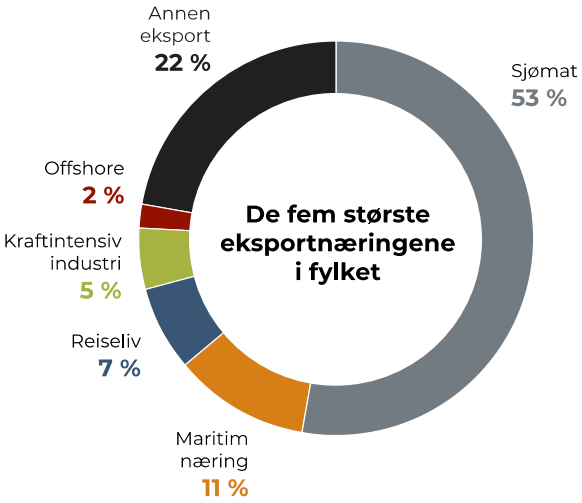

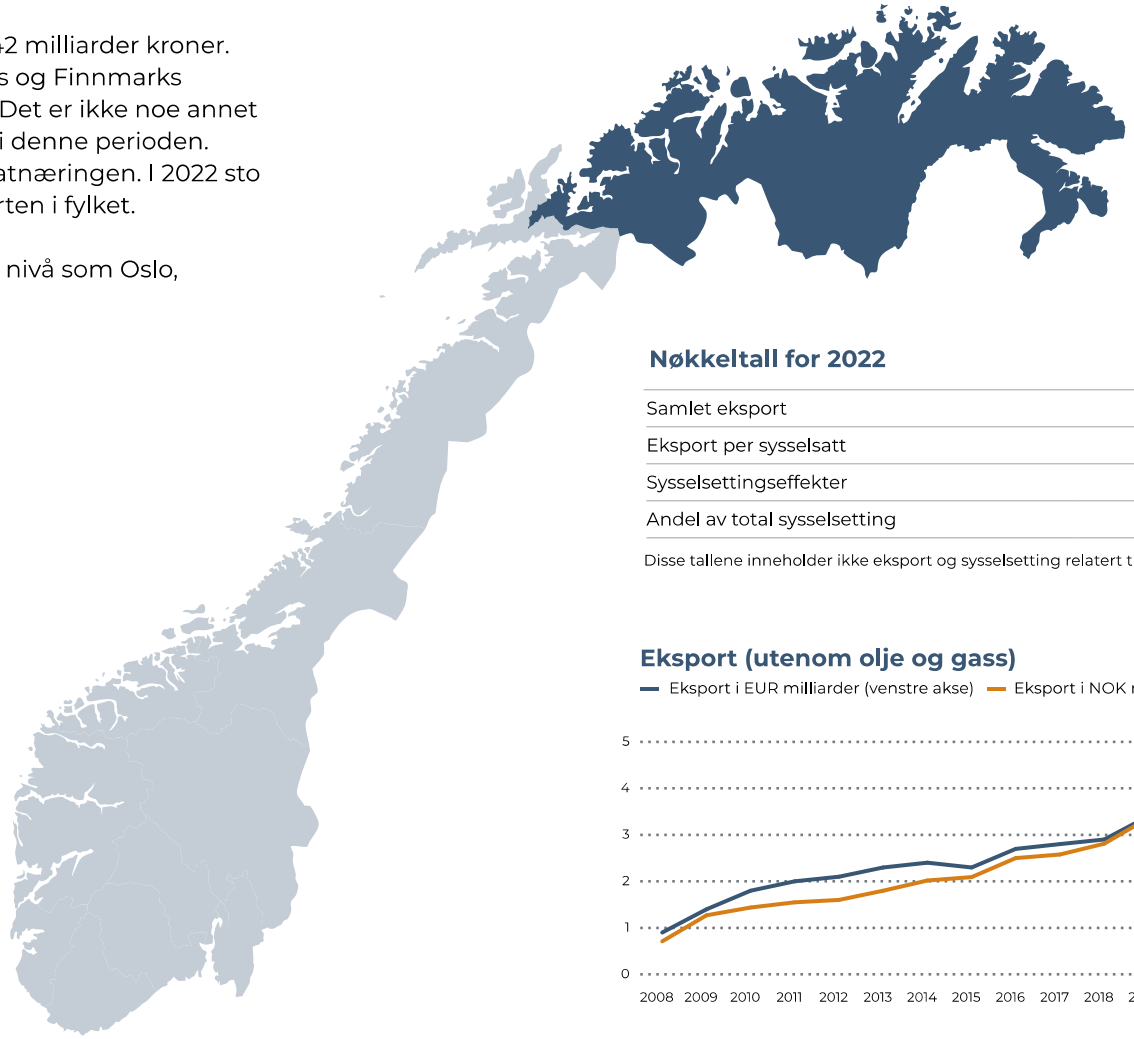

Nøkkeltall for 2022

Samlet eksport	NOK 42 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 334 000
Sysselsettingseffekter	17 000
Andel av total sysselsetting	14 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

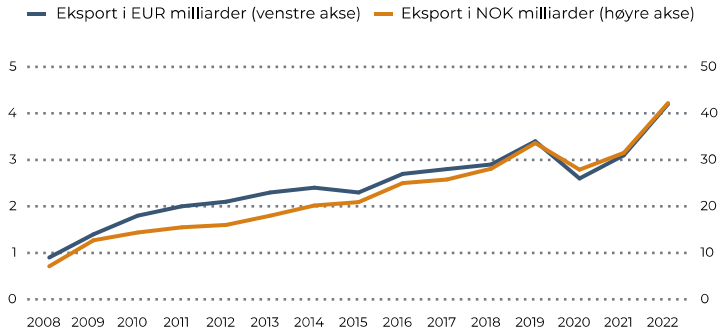

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Sysselsetting

Eksporten i fylket legger grunnlag for betydelig sysselsetting. Vi estimerer at eksporten uten olje og gass i 2022 la grunnlag for i overkant av 17 000 arbeidsplasser i Troms og Finnmark. 11 200 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene, mens 6 200 er sysselsatte i resten av fylket. Dette tilsvarer omkring 14 prosent av total sysselsetting i fylket.

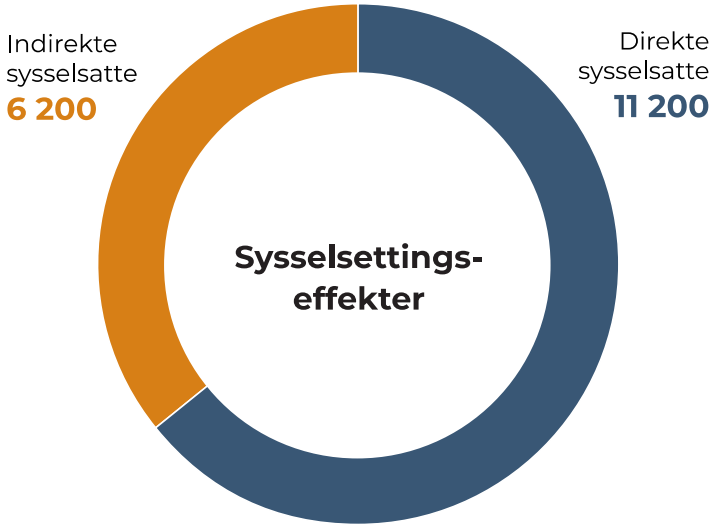

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Fylkets største eksportkommuner er Tromsø, Senja og Hammerfest. I Tromsø kommune er det maritim næring som dominerer eksporten, mens det i Senja og Hammerfest er sjømatnæringen. Sjømatnæringen dominerer faktisk eksporten i åtte av de ti største kommunene, bortsett fra i Tromsø og i Sør-Varanger. I sistnevnte er det maritim næring som dominerer.

Troms og Finnmark er det fjerde største fylket når det kommer til reiselivseksport. Tromsø kommune står for omkring 50 prosent av reiselivseksporten i fylket.

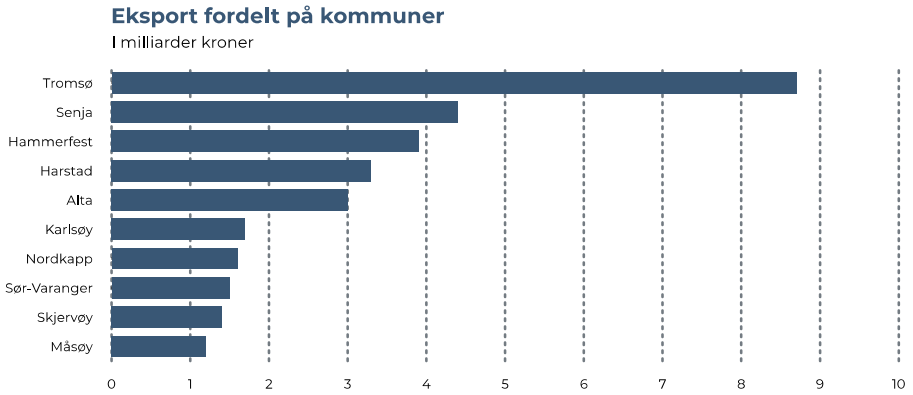

De geografiske eksporttallene er modellbaserte og er derfor beheftet med betydelig usikkerhet.

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Eksportbedrifter

Troms og Finnmark har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i de ulike kommunene. Den største eksportbedriften målt i verdiskaping er Salmar Farming (Senja). Salmar er den største oppdrettsaktøren i fylket og har aktivitet fra Harstad i Sør-Troms til Sør-Varanger i Finnmark. Den største bedriften målt i sysselsetting er Hurtigruten Sjø, et rederi som seiler langs norskekysten, men som har mange utenlandske turister som passasjerer.

Sjømatnæringen er den største eksportnæringen i fylket, og flere av bedriftene på listen hører til denne næringen. Dette inkluderer blant annet Nergård Havfiske, Cermaq (Alta), Lerøy Aurora (Skjervøy) og Grieg Seafood (Alta). Disse fire bedriftene sto for 2 milliarder kroner i verdiskaping i 2022.

Kongsberg Satellite Services skiller seg ut som en unik og viktig eksportbedrift med hovedkontor i Tromsø. De er en verdensledende tjenesteleverandør for mottak av satellittdata.

De største eksportbediftene i fylket i 2021

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Salmar Farming (Senja)	1 700	686	125
Nergård Havfiske	768	588	20
Kongsberg Satellite Services	953	559	229
Cermaq Norway (Alta)	1 100	521	171
Hurtigruten Sjø	595	512	1 099
Lerøy Aurora (Skjervøy)	1 300	510	247
Finnfjord	1 500	417	175
Grieg Seafood Finnmark (Alta)	1 300	393	189
Aibel	632	325	141
NRS Farming (Alta)	1 100	290	103

Inneholder ikke petroleum og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.

NORDLAND

Nordland eksporterte i 2022 for nærmere 70 milliarder kroner. Dete var en økning på omkring 35 prosent siden 2021. Fylkets eksport har vokst med omkring 160 prosent de siste ti årene, og det er kun i Troms og Finnmark at eksporten har vokst raskere enn i Nordland i denne perioden. Nordland har også den tredje høyeste eksportintensiteten i Norge på 570 000.

Nordlands eksport er dominert av sjømatnæringen som eksporterte for om lag 24 milliarder kroner i 2022, noe som betyr at Nordland er det fylket med fjerde mest sjømateksport i Norge. Kraftintensiv industri er også en viktig eksportør med omlag 22 milliarder kroner i eksport.

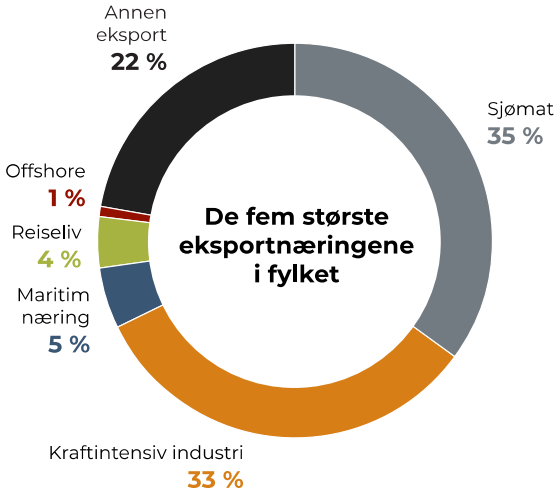

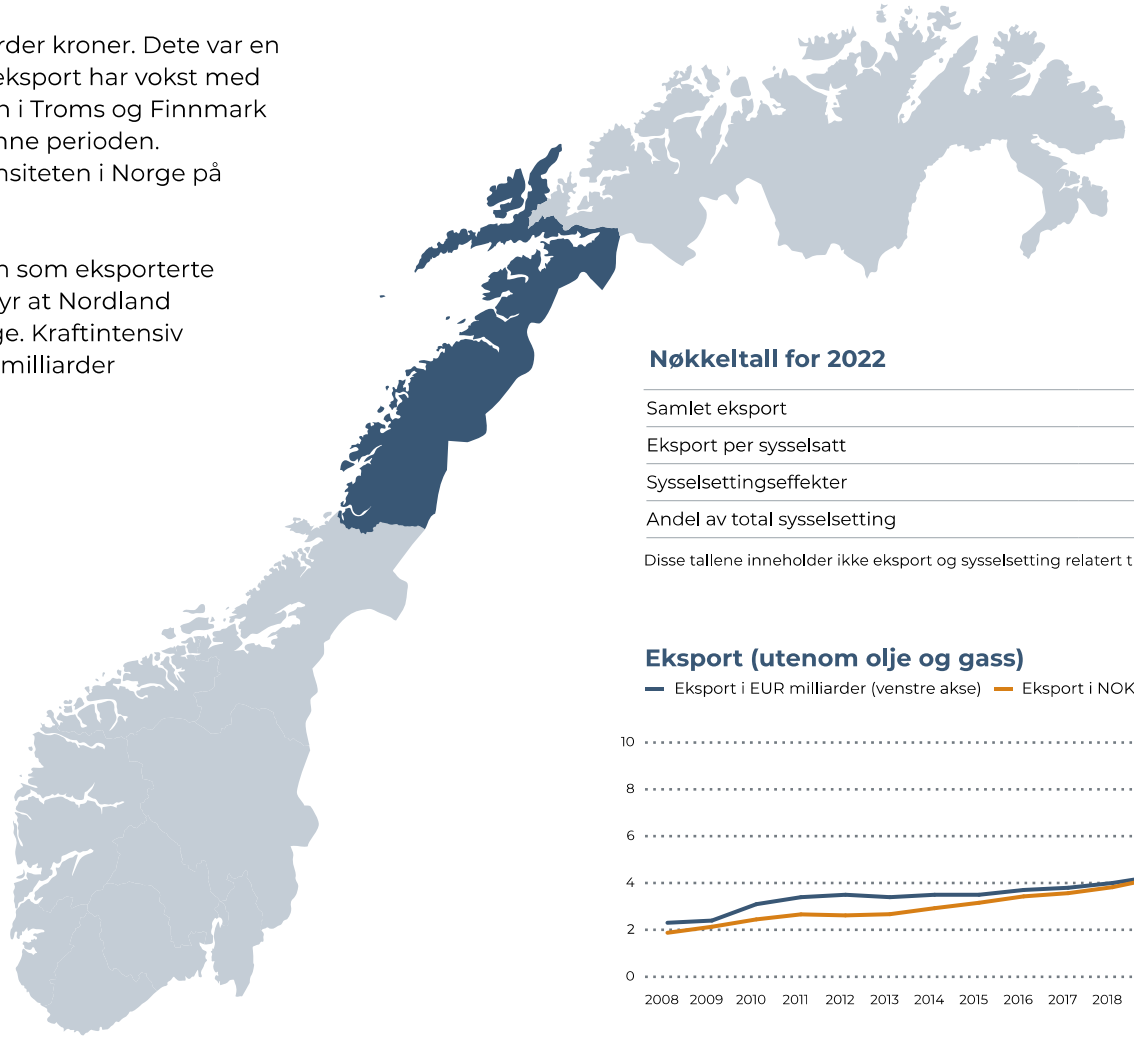

Nøkkeltall for 2022

Samlet eksport	NOK 68 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 575 000
Sysselsettingseffekter	21 000
Andel av total sysselsetting	18 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

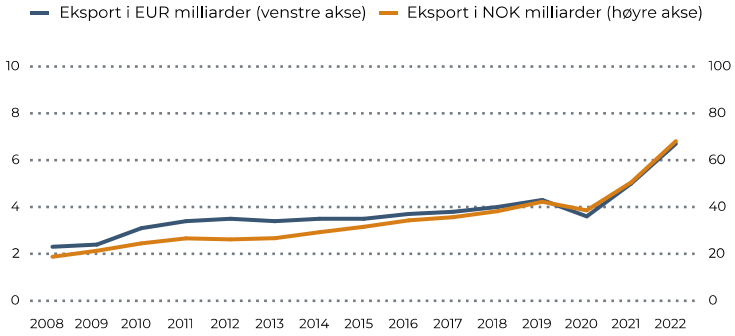

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Sysselsetting

Eksporten i fylket legger grunnlag for betydelig sysselsetting. Vi estimerer at eksporten uten olje og gass la grunnlag for i overkant av 21 000 arbeidsplasser i Nordland i 2022. 13 300 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene, mens 8 000 er sysselsatte i resten av fylket. Dette tilsvarer omkring 18 prosent av total sysselsetting i fylket.

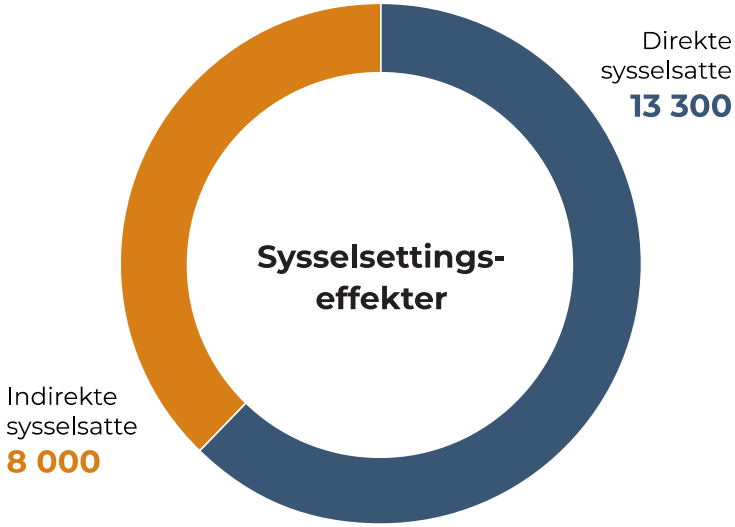

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Nordlands største eksportkommune i 2022 var Vefsn kommune, tett etterfulgt av Rana og Meløy kommune. I alle tre kommuner er det kraftintensiv industri som dominerer eksporten. Dette er også gjeldende for Sørfold kommune som er den fjerde største eksportkommune i Nordland. I Vefsn kommune sto kraftintensivindustri for omkring 90 prosent av eksporten, drevet av eksporten fra Alcoa. I Rana og i Meløy kommune sto kraftintensiv industri for drøyt 70 prosent.

I Narvik, Vågan, Hadsel, Øksnes og Vestvågøy er det sjømatnæringen som dominerer eksporten. Dette er særlig gjeldende i Øksnes kommune, hvor sjømateksporten sto for nærmere 80 prosent av den totale eksporten i kommunen i 2022.

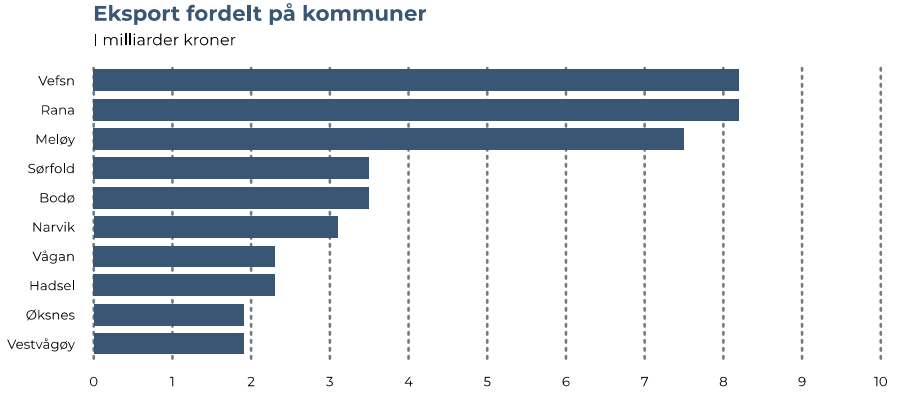

De geografiske eksporttallene er modellbaserte og er derfor beheftet med betydelig usikkerhet.

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Eksportbedrifter

Nordland har mange eksportrettede bedrifter lokalisert i de ulike kommunene. Flere av bedriftene tilhører de største eksportnæringene i fylket, nemlig sjømatnæringen og kraftintensivindustri.

Den største eksportbedriften målt i både verdiskaping og sysselsetting er Alcoa Norway, lokalisert i Vefsn kommune. Yara følger som nummer to målt i verdiskaping, etterfulgt av Rana Gruber, som er den største bidragyteren til eksport fra Rana kommune.

Sjømatnæringen er den største eksportnæringen i fylket. Både Nordlaks oppdrett, lokalisert i Hadsel kommune, og Nova Sea, lokalisert i Lurøy kommune, er viktige hjørnesteinsbedrifter i kommunene. De to selskapene sysselsetter nærmere 250 personer totalt i fylket.

Kraftintensiv industri er fylkets nest viktigste eksportnæring med eksport på over 20 milliarder kroner i 2022. Som vist i tabellen er det flere bedrifter som tilhører denne næringen, blant annet Alcoa Norway, Yara, Celsa Armeringsstål, Elkem og LKAB Norge.

De største eksportbediftene i fylket i 2021

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Alcoa Norway	6 200	2 300	735
Yara	4 300	1 200	205
Rana Gruber	1 600	1 200	305
Celsa Armeringsstål	4 300	1 100	333
Nordlaks Oppdrett	3 400	861	147
Elkem	1 900	668	251
Nexans Norway	1 500	515	274
Nova Sea	1 300	505	101
Lkab Norge	1 000	483	164
Cermaq	890	414	136

Inneholder ikke petroleum og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

TRØNDELAG

Trøndelag eksporterte i 2022 for om lag 68 milliarder kroner. Dette er en økning på 27 prosent siden 2021. Fylkets eksport har vokst med nærmere 160 prosent de siste ti årene. Dette er den nest høyeste veksten etter Troms og Finnmark. Sjømatnæringen dominerer eksporten i fylket, med en eksport på 26 milliarder kroner i 2022. Dette tilsvarer omkring 40 prosent av eksporten i fylket. Trøndelag har også en betydelig eksport innen kraftintensiv industri og IKT-næringen.

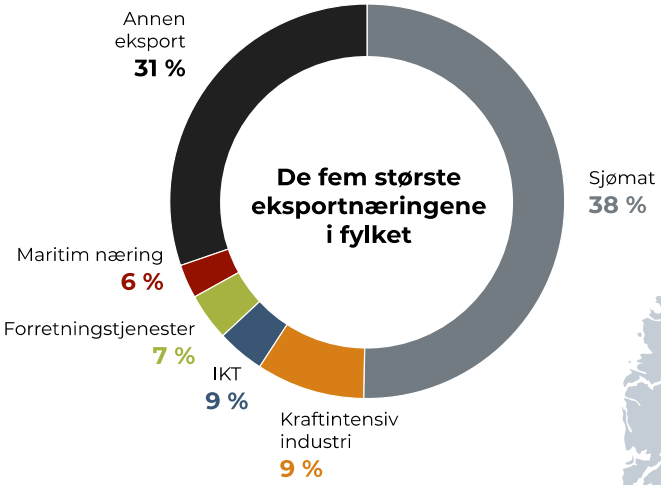

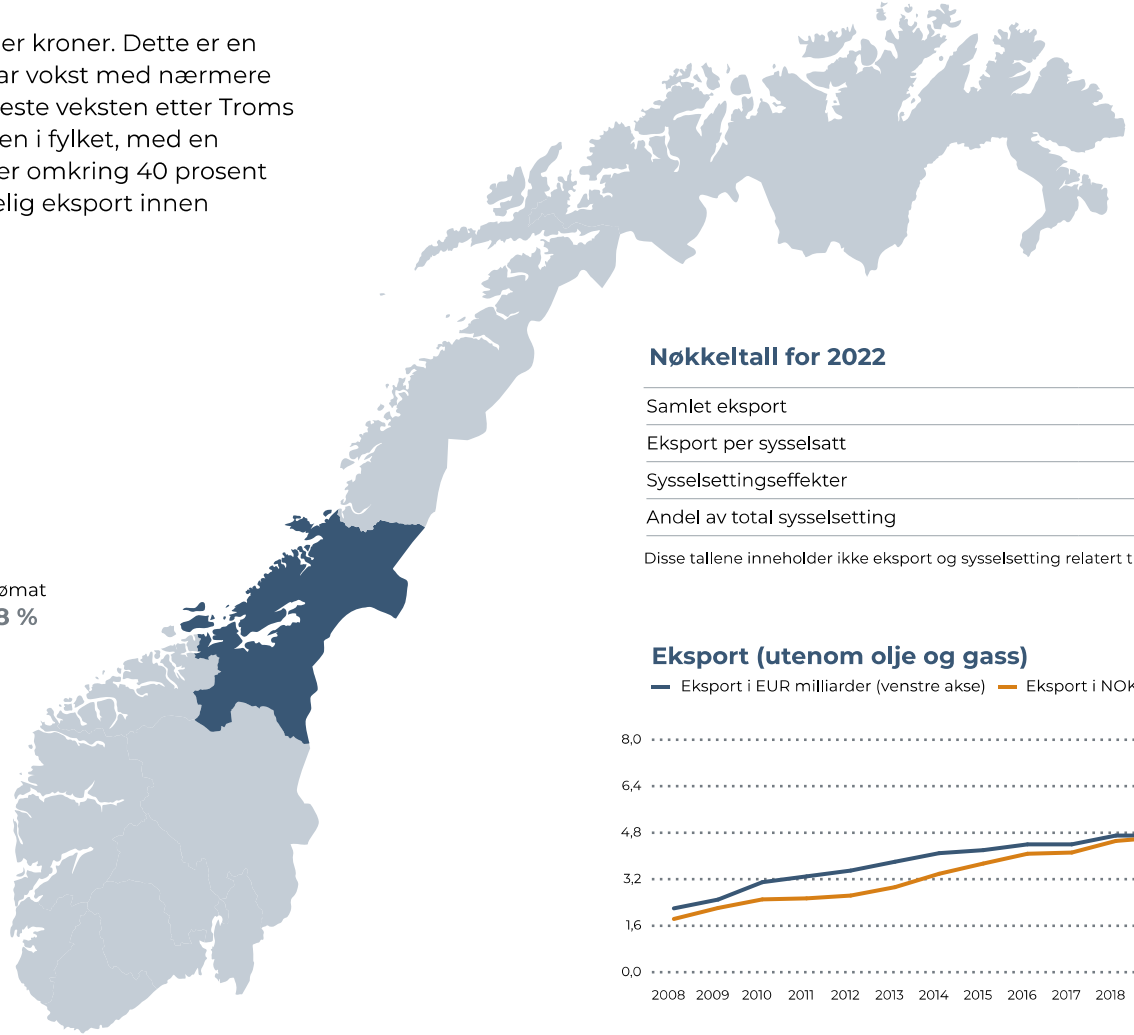

Nøkkeltall for 2022

Samlet eksport	NOK 68 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 275 000
Sysselsettingseffekter	34 000
Andel av total sysselsetting	14 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

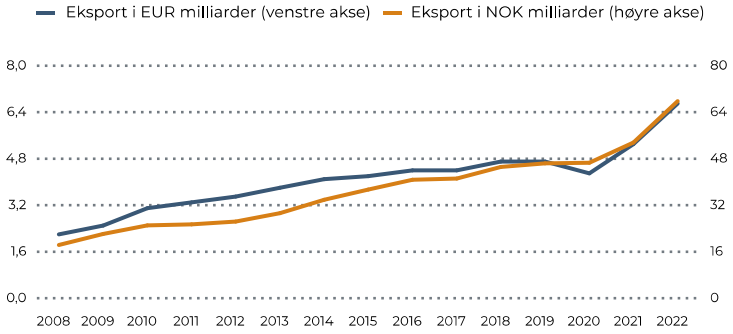

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Sysselsetting

Eksporten i fylket legger grunnlag for betydelig sysselsetting. Vi estimerer at eksporten uten olje og gass i 2022 la grunnlag for nærmere 34 000 arbeidsplasser i Trøndelag. 17 800 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene, mens 15 800 sysselsatte i resten av fylket. Dette tilsvarer omkring 14 prosent av total sysselsetting i fylket.

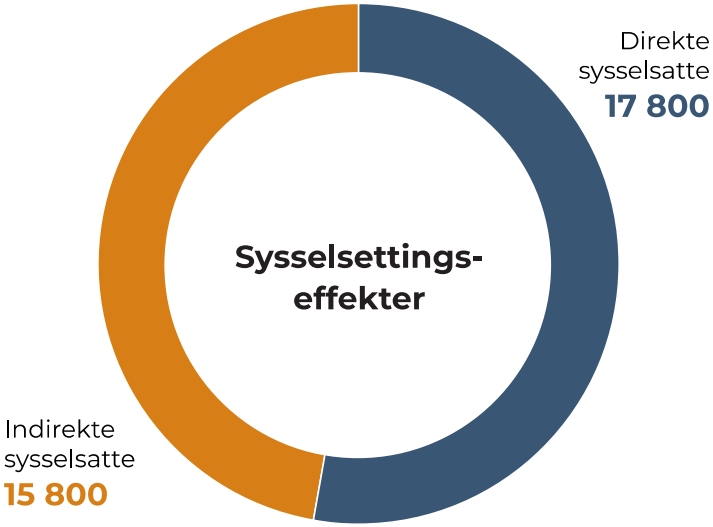

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Fylkets største eksportkommuner er Trondheim, Frøya og Nærøysund. Blant disse er Trondheim kommune den klart største eksportkommunen. I Trondheim kommune er det IKT-næringen og forretningstjenester som dominerer eksporten. Sjømatnæringen er derimot klart størst i både Frøya og Nørøysund, hvor den i 2022 sto for henholdsvis 70 og 80 prosent av eksporten.

Sjømatnæringen er den dominerende eksportnæringen i de andre kommunene på denne listen, med unntak av i Orkland. I Orkland er kraftintensiv industri, med Elkem i spissen, den største eksportnæringen.

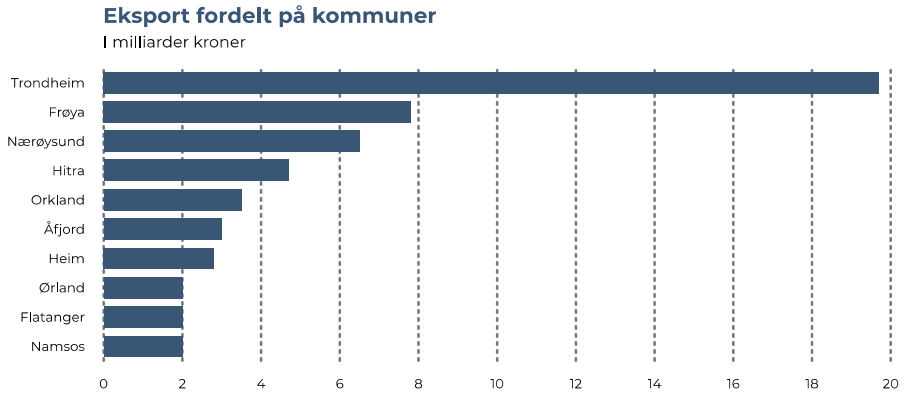

De geografiske eksporttallene er modellbaserte og er derfor beheftet med betydelig usikkerhet.

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Eksportbedrifter

Trøndelag har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i de ulike kommunene. Den største bedriften målt i verdiskaping er teknologiselskapet Nordic Semiconductor. Målt i sysselsetting er det Aker Solutions som er den største bedriften.

Sjømatnæringen er den største eksportnæringen i fylket, og flere av bedriftene på listen hører til denne næringen. Dette inkluderer blant annet Salmar Farming og Lerøy Midt.

Kratintensiv industri er den nest største eksportnæringen i fylket, hvor bedrifter som Wacker Chemicals, Norske Skog og Elkem er viktige aktører.

De største eksportbediftene i fylket i 2021

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Nordic Semiconductor	4 000	1 300	432
Salmar Farming (Frøya)	2 200	886	150
Sandvik Teeness	865	677	105
Aker Solutions (Verdal)	1 600	560	730
Lerøy Midt	1 500	547	217
Wacker Chemicals Norway	1 400	496	231
Norske Skog Skogn	2 100	455	420
Tietoevry Norway	1 000	442	333
Elkem	1 200	432	180
Salmar Farming (Åfjord)	1 000	416	69

Inneholder ikke petroleum og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.

MØRE OG ROMSDAL

Møre og Romsdal er et av landets største og viktigste eksportfylker. I 2022 var samlet eksport i fylket på i overkant av 91 milliarder. Dette er en økning på omkring 20 milliarder siden 2021. Videre var Møre og Romsdal det mest eksportintensive fylket, hvor eksport per sysselsatt var på nærmere 700 tusen kroner.

Kraftintensiv industri og sjømatnæringen er de to største eksportnæringene i fylket. Samlet sto disse to næringene for nærmere 60 prosent av eksporten i 2022. Møre og Romsdal er det fylket i Norge som eksporterer tredje mest fra kraftintensiv industri og nest mest fra sjørmatindustrien. I tillegg har Møre og Romsdal en lang tradisjon for maritim- og ferdigvareeksport. Begge disse næringene eksporterte varer og tjenester for flere milliarder kroner.

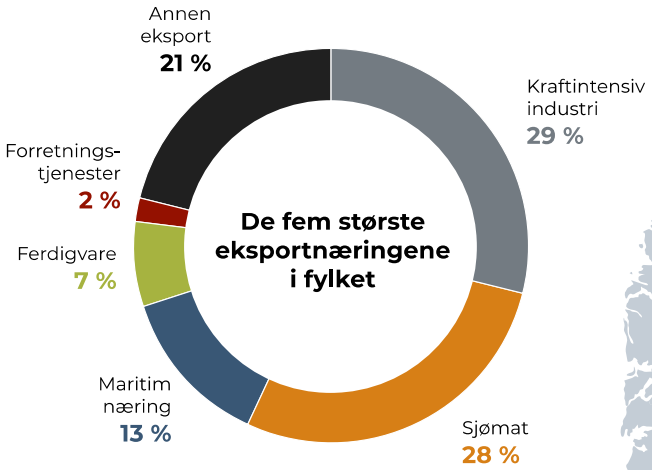

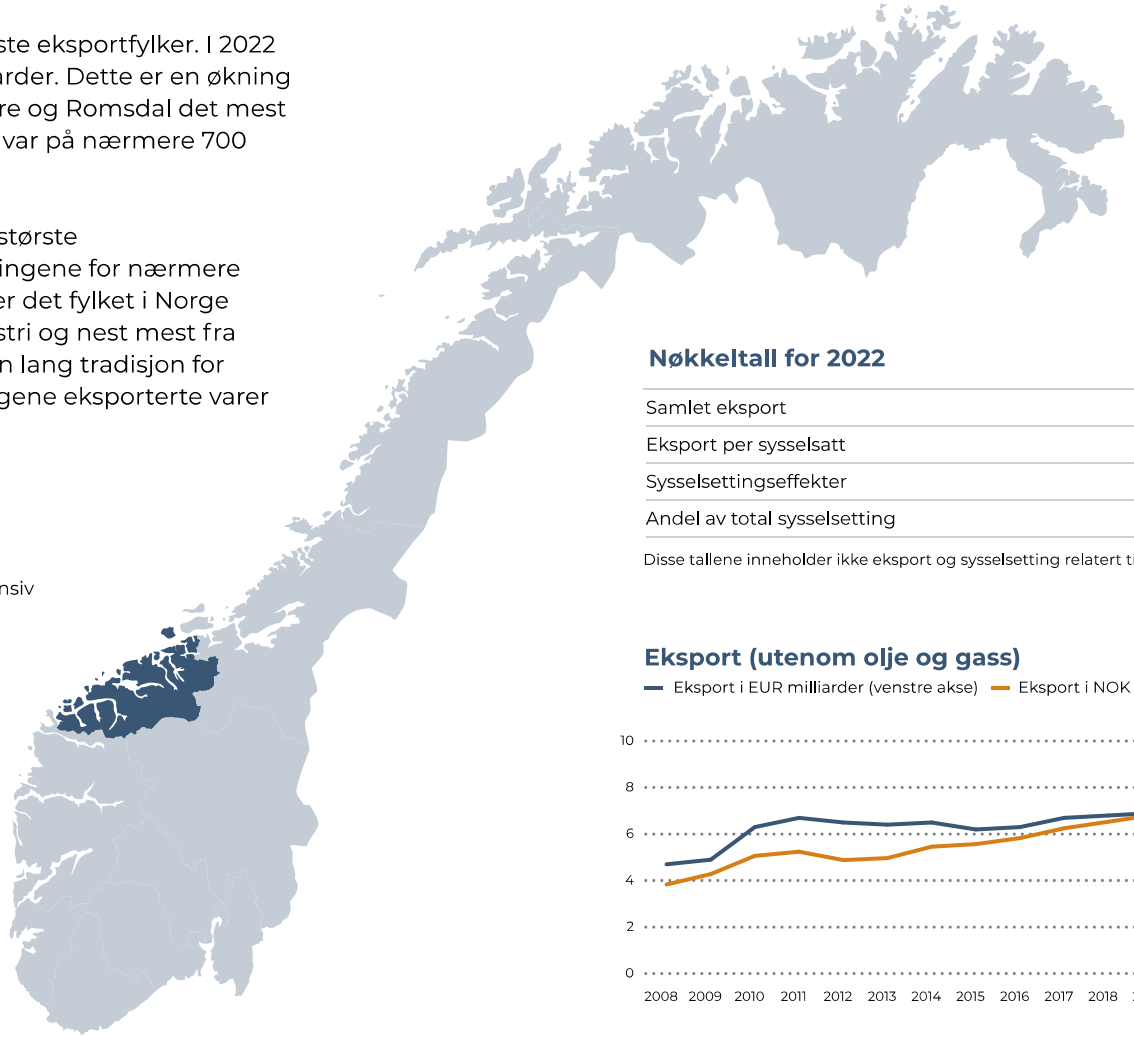

Nøkkeltall for 2022

Samlet eksport	NOK 91 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 694 tusen
Sysselsettingseffekter	30 000
Andel av total sysselsetting	23 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

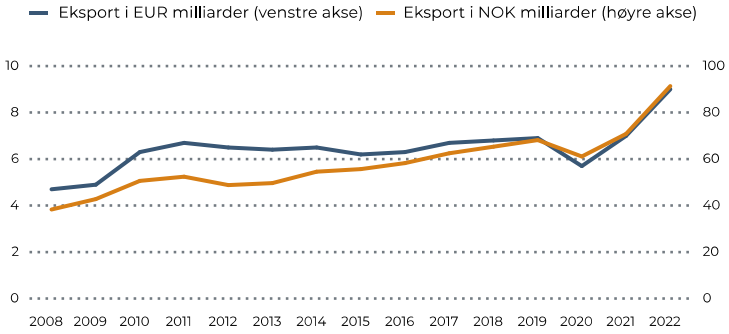

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Sysselsetting

Eksporten i fylket legger grunnlag for betydelig sysselsetting. Vi estimerer at eksporten uten olje og gass la grunnlag for omlag 30 000 arbeidsplasser i Møre og Romsdal i 2022. 16 900 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene, mens 12 800 er sysselsatte i resten av fylket. Dette tilsvarer omkring 23 prosent av total sysselsetting i fylket. Det betyr at nærmere en av fire ansatte i næringslivet er direkte eller indirekte tilknyttet fastlandseksporten.

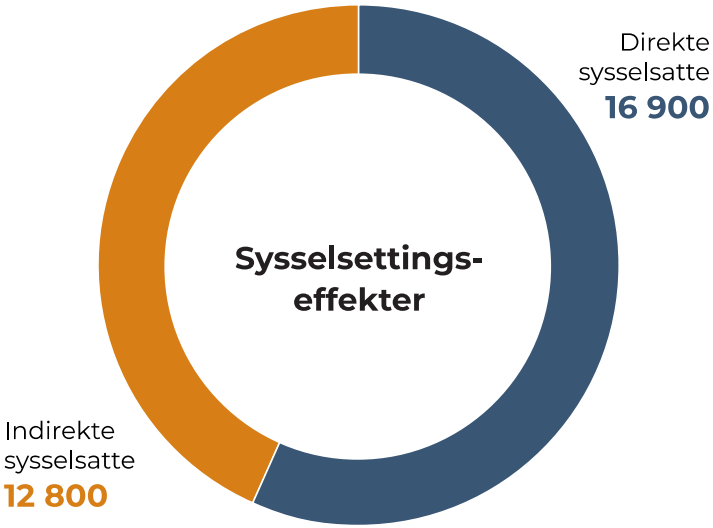

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Sunndal er den største kommunen målt i eksport i 2022, etterfulgt av Ålesund.

I Sunndal kommune er det kraftintensiv industri som dominerer. Nærmere 95 prosent av eksporten fra Sunndal kommune i 2022 var fra kraftintensiv industri, i hovedsak drevet av Hydros lokalisering i kommunen. Hydro er det største aluminiumsverket i Europa og den største arbeidsplassen i kommunen. Sunndal er også den nest mest eksportintensive kommunen i hele landet i 2022.

I Ålesund kommune er det eksport fra maritim næring og sjømatnæringen som dominerer. Disse to næringene sto for omkring 55 prosent av eksporten fra kommunen i 2022.

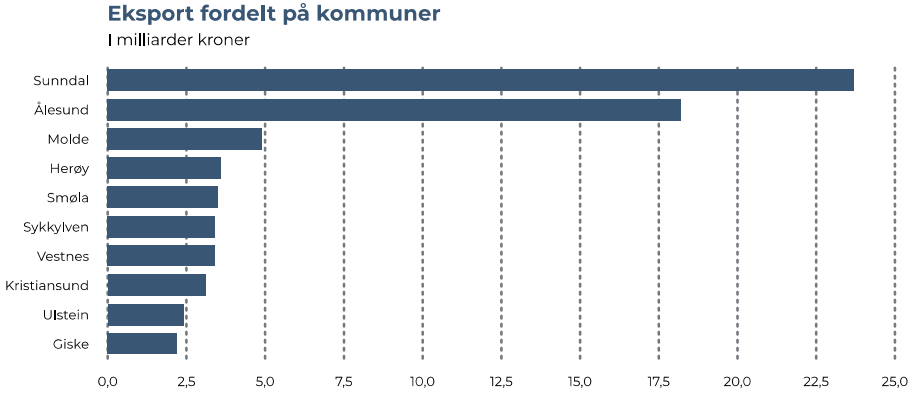

De geografiske eksporttallene er modellbaserte og er derfor beheftet med betydelig usikkerhet.

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Eksportbedrifter

Møre og Romsdal har svært mange eksportrettede bedrifter lokalisert i de ulike kommunene. Flere av bedriftene på listen er hjørnesteinsbedrifter i mindre kommuner og opererer innen kraftintensiv industri, sjømatnæringen, maritim næring og ferdigvareindustrien.

Den største bedriften i Møre og Romsdal målt i både omsetning, verdiskaping og sysselsetting er Hydro Aluminium lokalisert i Sunndal. Hydro Aluminium sto for brorparten av eksporten fra kraftintensiv industri i Møre og Romsdal i 2022. Sjømatnæringen er også en viktig eksportnæring i fylket, hvor selskaper som Salmar Farming og Mowi er viktige aktører.

Det er også flere maritime bedrifter på listen. Rostein og Sølvtrans er to ledende aktører innenfor brønnbåtmarkedet og sysselsetter til sammen nærmere 500 personer. I tillegg ser vi at Island Offshore er en viktig arbeidsgiver i regionen.

Møre og Romsdal huser også viktige eksportbedrifter i ferdigvareindustrien. Dette inkluderer særlig Ekornes og Stokke, som er blant de største ferdigvareaktører i Norge. Som vist i tabellen er Ekornes den nest største bedriften på listen målt i antall sysselsatte.

De største eksportbediftene i fylket i 2021

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Hydro Aluminium	17 900	1 400	899
Rostein	1 300	757	253
Sølvtrans Rederi	933	743	249
J E Ekornes	1 500	739	771
Salmar Farming	1 600	632	106
Stokke	1 700	606	58
Island Offshore	593	586	571
Inmarsat Solutions	2 300	487	91
Mowi	1 500	468	186
Brunvoll	965	395	327

Inneholder ikke petroleum og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

VESTLAND

Vestland fylke er for andre år på rad Norges største eksportfylke med en eksport på nærmere 215 milliarder kroner i 2022. Dette er det meste et enkelt norsk fylke noen gang har eksportert og representerer en økning på 37 prosent siden 2021. Med eksportinntekter på 656 tusen per sysselsatt, er fylket det nest mest eksportintensive i hele Norge.

I overkant av 40 prosent av fylkets eksport kom fra maritim næring, som hadde en eksport på 91 milliarder kroner i 2022. Dette er en økning på i underkant av 25 milliarder kroner siden 2021. I tillegg til maritim eksport, er Vestland også det største eksportfylket når det gjelder sjømateksport og eksport av kraftintensiv industri.

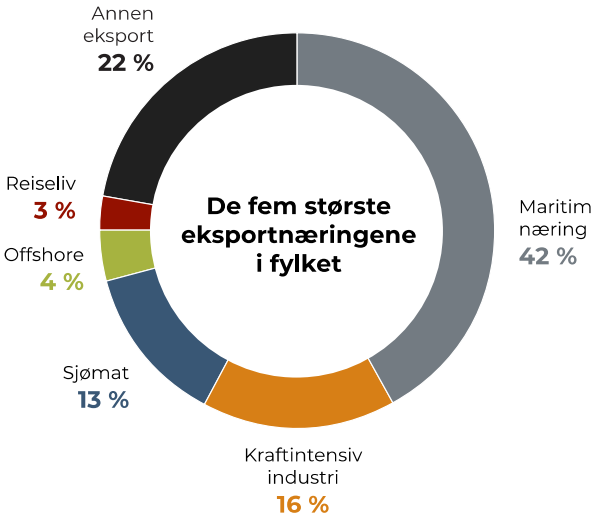

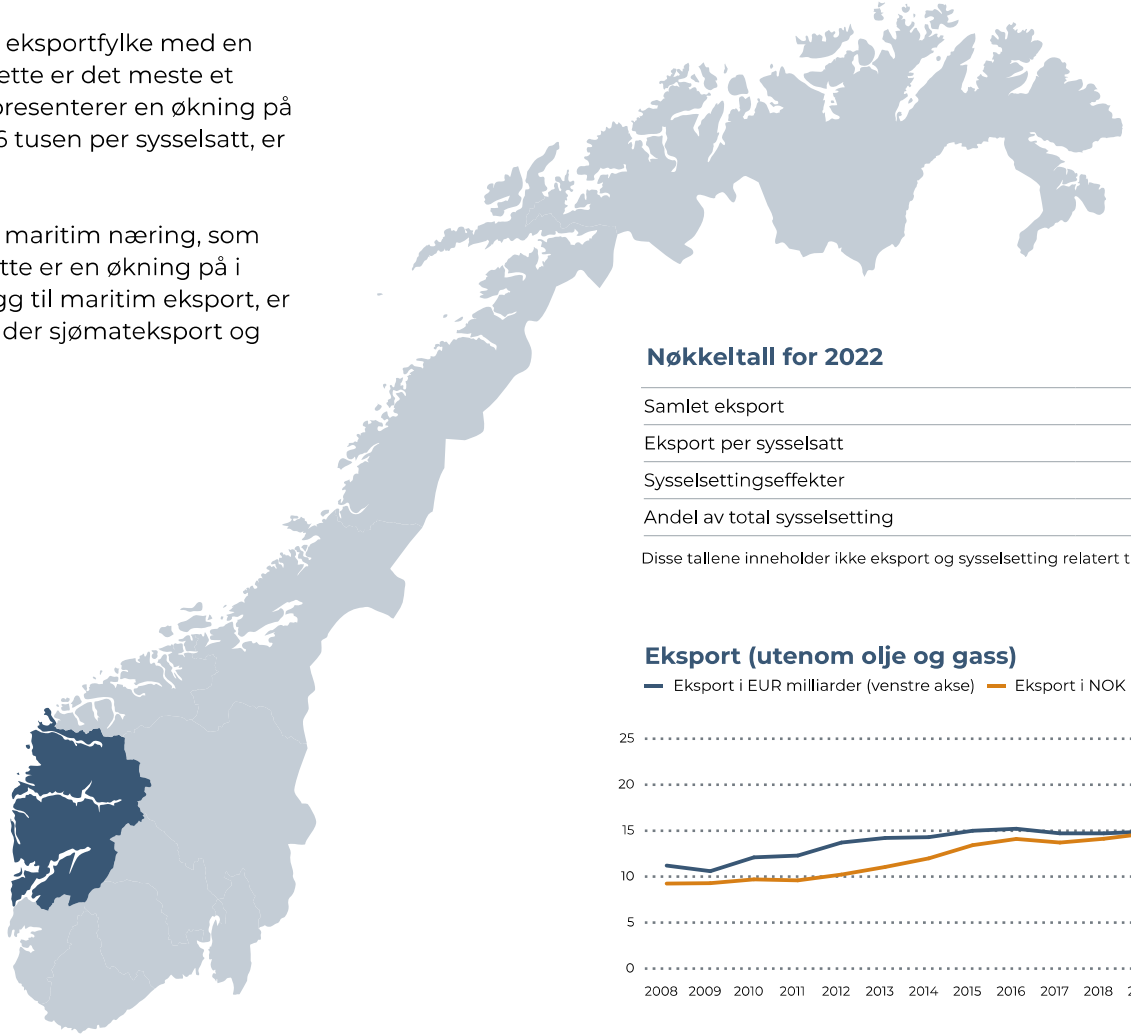

Nøkkeltall for 2022

Samlet eksport	NOK 215 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 656 000
Sysselsettingseffekter	57 000
Andel av total sysselsetting	18 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

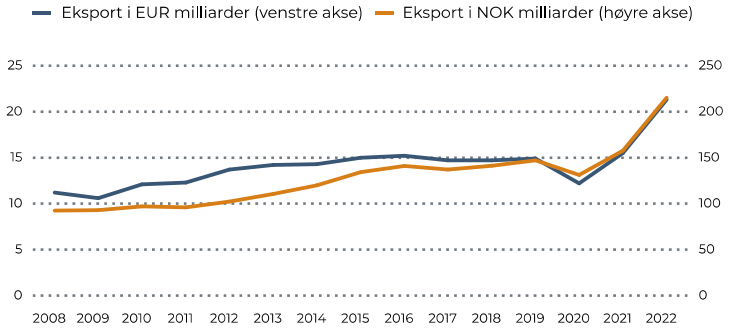

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Sysselsetting

Eksporten i fylket legger grunnlag for betydelig sysselsetting. Vi estimerer at eksporten uten olje og gass i 2022 la grunnlag for i overkant av 57 000 arbeidsplasser i Vestland. 34 000 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene, mens 23 400 sysselsatte i resten av fylket. Dette tilsvarer omkring 18 prosent av total sysselsetting i fylket.

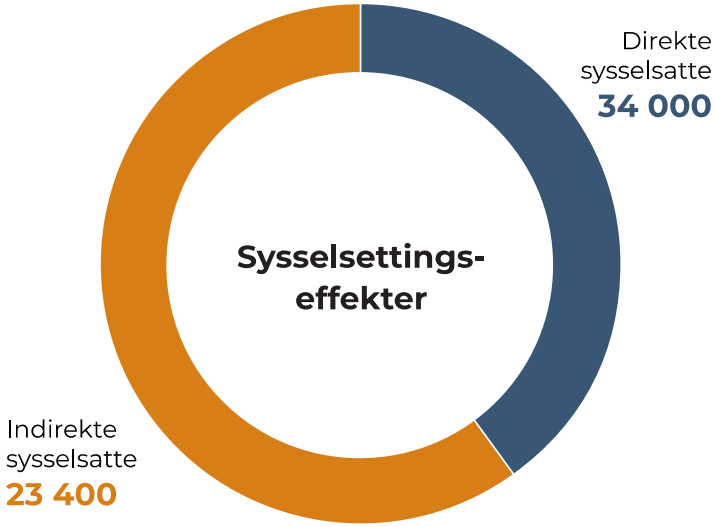

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Omkring 60 prosent av fylkets eksport i 2022 kom fra Bergen kommune, som hadde en eksport på i overkant av 100 milliarder kroner. Dermed er Bergen den nest største eksportkommunen i landet etter Oslo. Dette er drevet av maritim næring som i 2022 sto for om lag 75 prosent av eksporten i kommunen. Den neststørste eksportkommunen er Årdal kommune, hvor kraftintensiv industri står for omkring 95 prosenten av eksporten. Dette er i hovedsak grunnet Hydros Aluminiumsverk lokalisert i kommunen.

Sjømateksporten er også viktig. Austevoll, Kinn, Øygarden og Bømlo kommune er dominert av sjømateksport. De fire kommunene samlet sto for omlag en tredjedel av sjømateksporten i fylket.

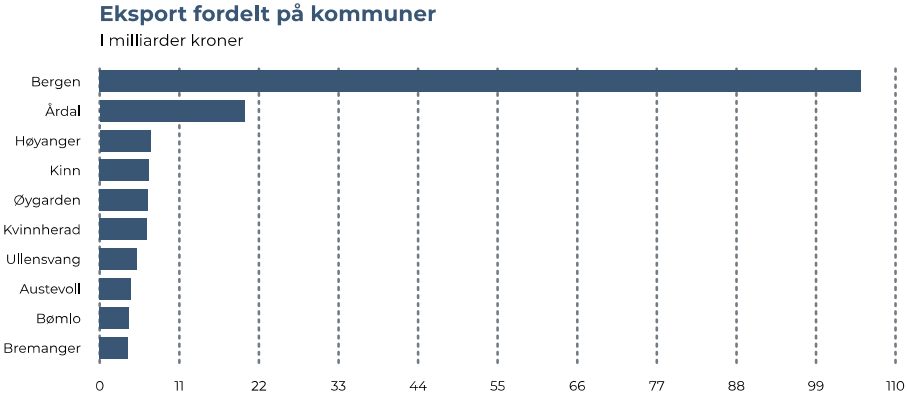

De geografiske eksporttallene er modellbaserte og er derfor beheftet med betydelig usikkerhet.

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Eksportbedrifter

Vestland fylke har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i fylkets kommuner. Den største bedriften målt i verdiskaping er Sør-Norge Aluminium (Hydro Husnes), lokalisert i Kvinnherad kommune. Målt i sysselsetting er det offshore leverandøren Aker Solutions, lokalisert i Stord kommune, som er den største bedriften.

Maritim næring er som nevnt den største eksportnæringen i fylket og sto for omkring 40 prosent av eksporten i 2022. Viktige selskaper med aktivitet i denne næringen er blant annet Framo og Odfjell.

Kraftintensiv industri er den nest største eksportnæringen og fylket huser viktige selskaper som Sør-norge Aluminium og Hydro Aluminium, som ligger i henholdsvis Kvinneherad og Årdal.

Offshore leverandørindustri sto i 2022 for omkring 4 prosent av eksporten. Som vist i listen, er det flere viktige aktører tilknyttet denne næringen, blant annet Aker solutions og Aibel.

De største eksportbediftene i fylket i 2021

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Sør-Norge Aluminium	4 500	1 700	458
Aker Solutions	3 400	1 200	1 555
Hydro Aluminium	15 100	1 100	764
Framo Fusa	2 100	1 000	408
Aibel	1 800	936	484
Odfjell Operations	1 000	799	521
FMC Kongsberg Subsea	3 000	779	566
Telenor	1 300	753	168
Elkem	1 900	666	266
Lerøy Seafood	18 000	624	176

Inneholder ikke petroleum og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.

ROGALAND

Rogaland hadde i 2022 en eksport på omkring 121 milliarder kroner, hvilket gjør det til det fjerde største norske eksportfylket. Eksporten har vokst med om lag 25 prosent siden 2021. Dette inkluderer imidlertid ikke olje- og gasseksport, som ville gjort tallet høyere for Rogaland. Rogaland er det fjerde største fylket målt i eksportintensitet, med en eksport per sysselsatt på omkring 465 000 kroner i 2022.

Fylkets største eksportsektor uten olje og gass er maritim næring som i 2022 hadde en eksport på cirka 30 milliarder kroner fra fylket. Kraftintensiv industri er den nest største eksportnæringen. Selv om vi ser bort fra eksport av olje og gass har fylket betydelig eksport fra offshore leverandører som er tett knyttet til petroleumsnæringen. Dette gjør at Rogaland er det fylket i Norge med høyest eksport fra offshore leverandørindustrien.

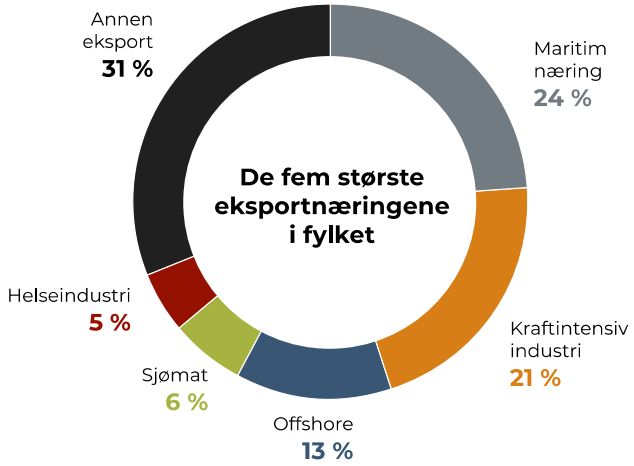

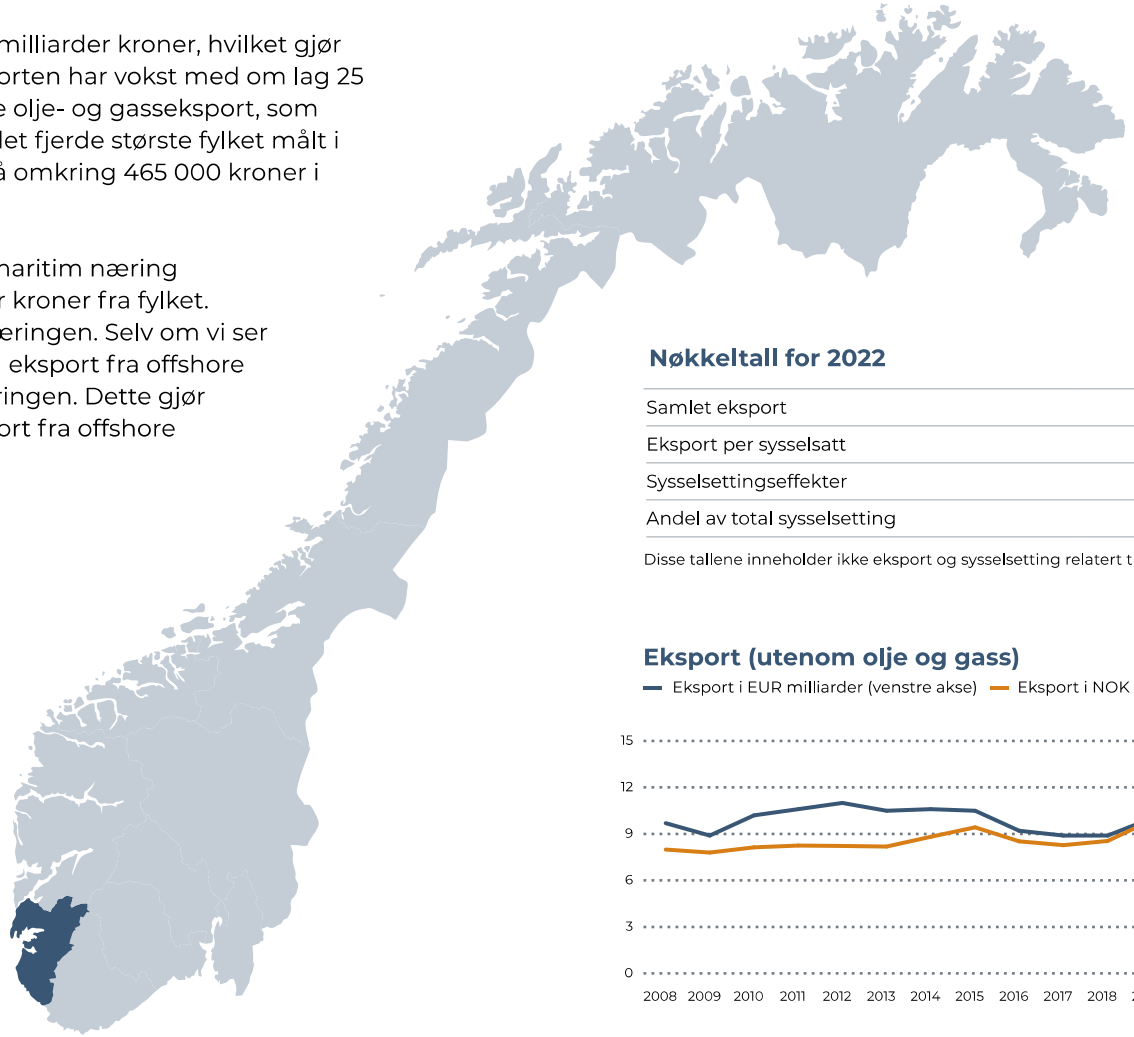

Nøkkeltall for 2022

Samlet eksport	NOK 121 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 465 000
Sysselsettingseffekter	45 000
Andel av total sysselsetting	17 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

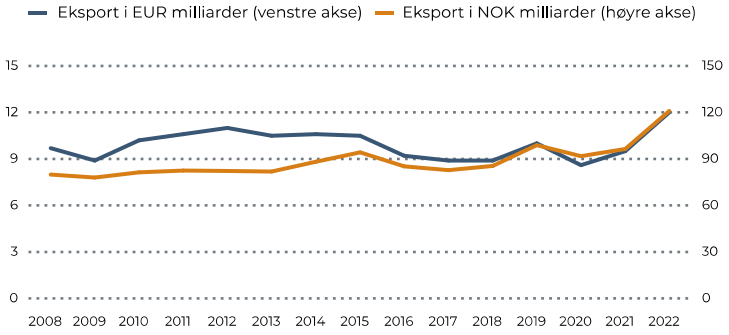

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Sysselsetting

Eksporten i fylket legger grunnlag for betydelig sysselsetting. Vi estimerer at eksporten uten olje og gass i 2022 la grunnlag for nærmere 45 000 arbeidsplasser i Rogaland. 21 800 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene, mens 23 200 er sysselsatte i resten av fylket. Dette tilsvarer omkring 17 prosent av total sysselsetting i fylket.

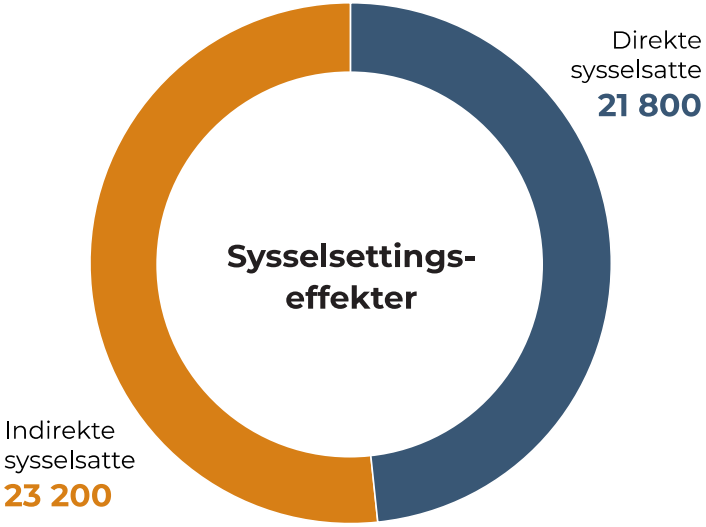

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Rogaland fylke utmerker seg ved å ha mange kommuner med betydelig eksport. Fylkets største eksportkommune i 2022 var Stavanger kommune, tett etterfulgt av Karmøy og Haugesund kommune.

I både Stavanger og Haugesund er det maritim næring og offshoreleverandør industri som dominerer eksporten. I Haugesund kommune sto maritim næring alene for mer enn 70 prosent av eksporten i 2022. I Karmøy kommune er det kraftintensiv eksport som dominerer, dette er på grunn av Hydros avdeling lokalisert der.

Offshore leverandørindustri er den største eksportnæringen i både Sola og Sandnes kommune.

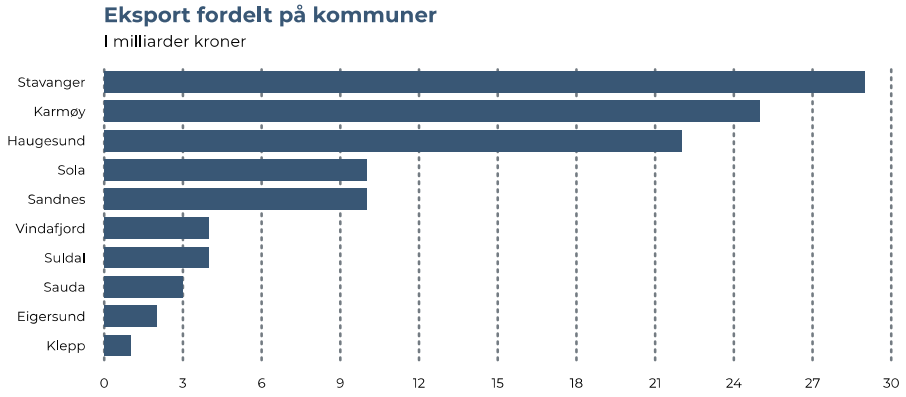

De geografiske eksporttallene er modellbaserte og er derfor beheftet med betydelig usikkerhet.

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Eksportbedrifter

Rogaland har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i de ulike kommunene. Flesteparten av dem tilhører maritim næring og offshore leverandørindustri.

Den største bedriften målt i både verdiskaping og sysselsetting er Aibel, lokalisert i Haugesund kommune. Transocean følger som nummer to målt i verdiskaping, etterfulgt av Archer.

Maritim næring er den største eksportnæringen i fylket. Både Seadrill og Rosenberg, lokalisert i Stavanger kommune, er viktige både for verdiskaping og sysselsetting i regionen. De to selskapene sysselsetter i overkant av 1 900 personer totalt.

Flere av selskapene i tabellen tilhører offshore leverandørindustri, blant annet Aibel og Archer. Som vist er de store selskaper målt i både verdiskaping og sysselsetting.

De største eksportbediftene i fylket i 2021

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Aibel, Haugesund	6 100	3 100	1630
Transocean	3 800	2 300	1367
Archer	4 100	2 100	1443
Seadrill	1 900	1 760	965
Aker Solutions	3 400	1 200	1 510
Rosenberg Worley	6 200	1 190	952
Hydro Aliminium	13 600	1 020	691
Bilfinger Nordics	1 500	909	1 106
Aibel, Sandnes	1 600	826	422
Baker Hughes	2 200	767	597

Inneholder ikke petroleum og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.

AGDER

Agder hadde i 2022 en eksport på nærmere 50 milliarder kroner. Dette er en økning på rundt 36 prosent siden 2021, og er dermed det fylket som opplevde den tredje høyeste eksportveksten fra 2021 til 2022. I likhet med i 2021, er fylkets eksport dominert av kraftintensiv industri og maritim næring. Videre har fylket også en relativt stor andel eksport fra helsesektoren. Det er kun Oslo og Rogaland som har en høyere eksport fra helsesektoren enn Agder. De tre nevnte næringene utgjorde totalt omlag 60 prosent av Agders eksport i 2022.

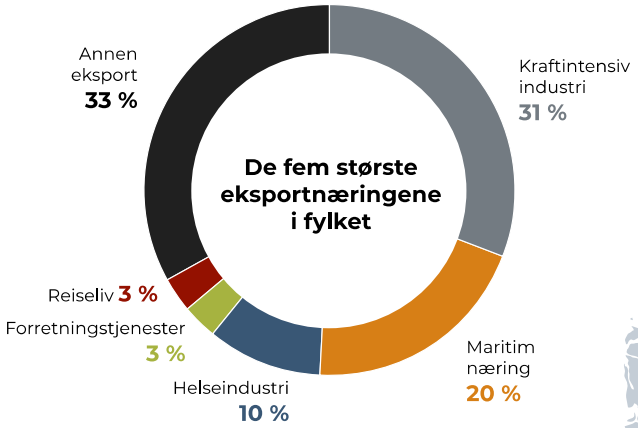

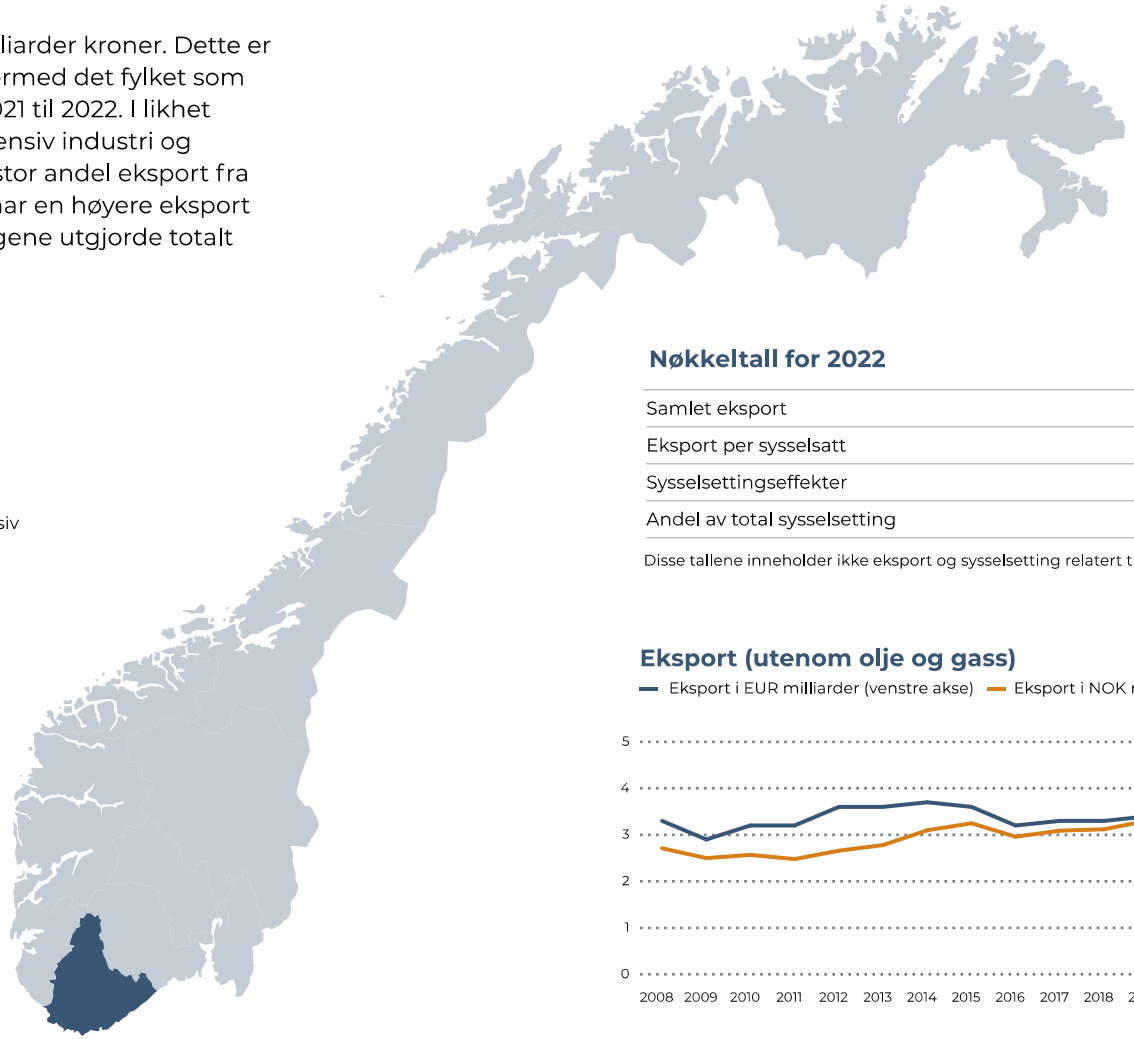

Nøkkeltall for 2022

Samlet eksport	NOK 48 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 330 000
Sysselsettingseffekter	21 000
Andel av total sysselsetting	14 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

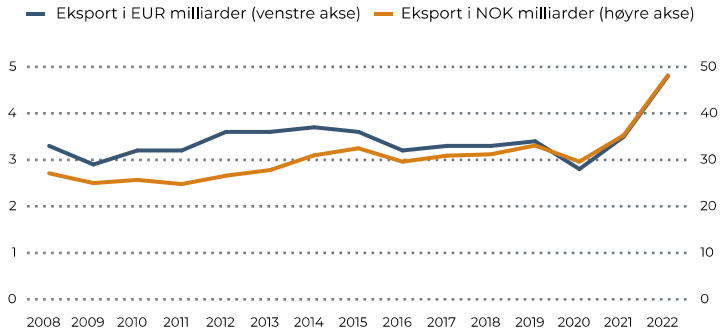

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Sysselsetting

Eksporten i fylket legger grunnlag for betydelig sysselsetting. Vi estimerer at eksporten uten olje og gass i 2022 la grunnlag for om lag 21 000 arbeidsplasser i Agder. 10 800 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene, mens 9 900 er sysselsatte i resten av fylket. Dette tilsvarer omkring 14 prosent av total sysselsetting i fylket.

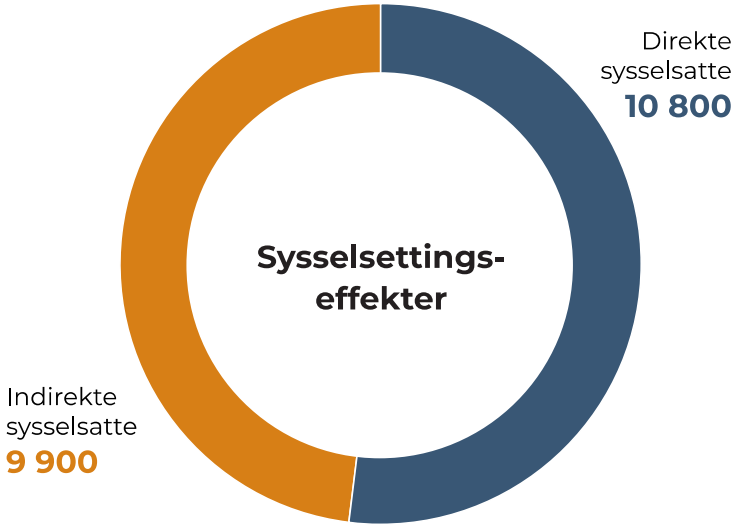

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Fylkets største eksportkommune er Kristiansand som hadde en estimert eksport på omkring 13 milliarder kroner i 2022, etterfulgt av Lindesnes kommune. Omkring 30 prosent av eksporten fra Kristiansand er fra maritim næring, etterfulgt av kraftkrevende industri. I Lindesnes er det helseindustrien som dominerer eksporten, hvor eksporten fra helsesektoren i 2022 sto for omkring 70 prosent. Dette er i hovedsak drevet av GE Healthcare i Lindesnes. Farsund kommune var den tredjestørste eksportkommunen i fylket med en estimert eksport på over 5 milliarder kroner. Dette var i stor grad drevet av kraftintensiv industri, med Alcoa som en viktig hjørnesteinsbedrift.

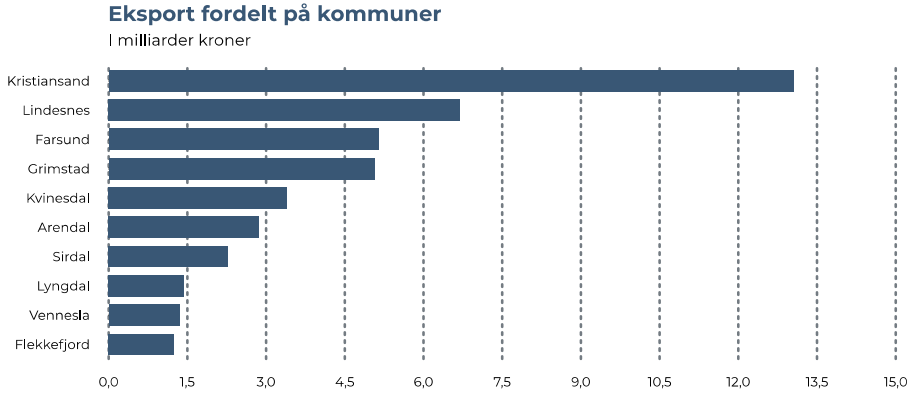

De geografiske eksporttallene er modellbaserte og er derfor beheftet med betydelig usikkerhet.

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Eksportbedrifter

Agder har svært mange eksportrettede bedrifter lokalisert i de ulike kommunene. En stor andel av bedriftene tilhører kraftintensiv industri og helseindustrien.

Den største bedriften målt i både omsetning og verdiskaping GE Healthcare i Lindesnes kommune. Målt i sysselsetting er det Glencore Nikkelverk, lokalisert i Kristiansand, som er den største bedriften på listen.

Kraftintensiv industri er den største eksportnæringen i Agder. Alcoa, Eramet og Gelencore Nikkelverk er viktige aktører i denne næringen, både målt i verdiskaping og i sysselsetting. Alcoa og Eramet er viktige hjørnesteinsbedrifter i kommunene hvor de er lokalisert, i henholdsvis Farsund og i Kvinesdal.

De største eksportbediftene i fylket i 2021

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
GE Healthcare	4 500	1 900	430
Alcoa Norway	3 600	1 400	429
Eramet Norway	2 600	747	238
MHWirth	1 700	696	480
Glencore Nikkelverk	1 600	543	574
Gard	637	402	305
Sg Armaturen	1 100	349	85
Kitron	1 050	340	357
Elkem Carbon	961	338	130
Alloc	919	264	215

Inneholder ikke petroleum og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

VESTFOLD OG TELEMARK

Vestfold og Telemark eksporterte i 2022 for om lag 64 milliarder kroner. Dette er en økning på i overkant av 30 prosent siden 2021. Vestfold og Telemark har tradisjonelt vært et fylke med en stor kraftintensiv industri, og fylket var i 2022 det nest største fylket når det gjelder eksport fra kraftintensiv indutri, rett etter Vestland. Eksporten fra denne industrien var på 34 milliarder kroner i 2022, tilsvarende i overkant av 50 prosent av den totale eksporten fra Vestfold og Telemark. Videre har fylket betydelig eksport innen maritim næring og helseindustri.

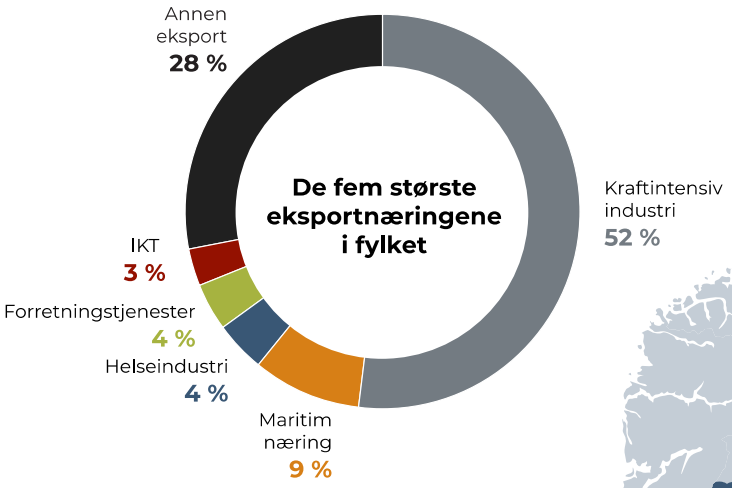

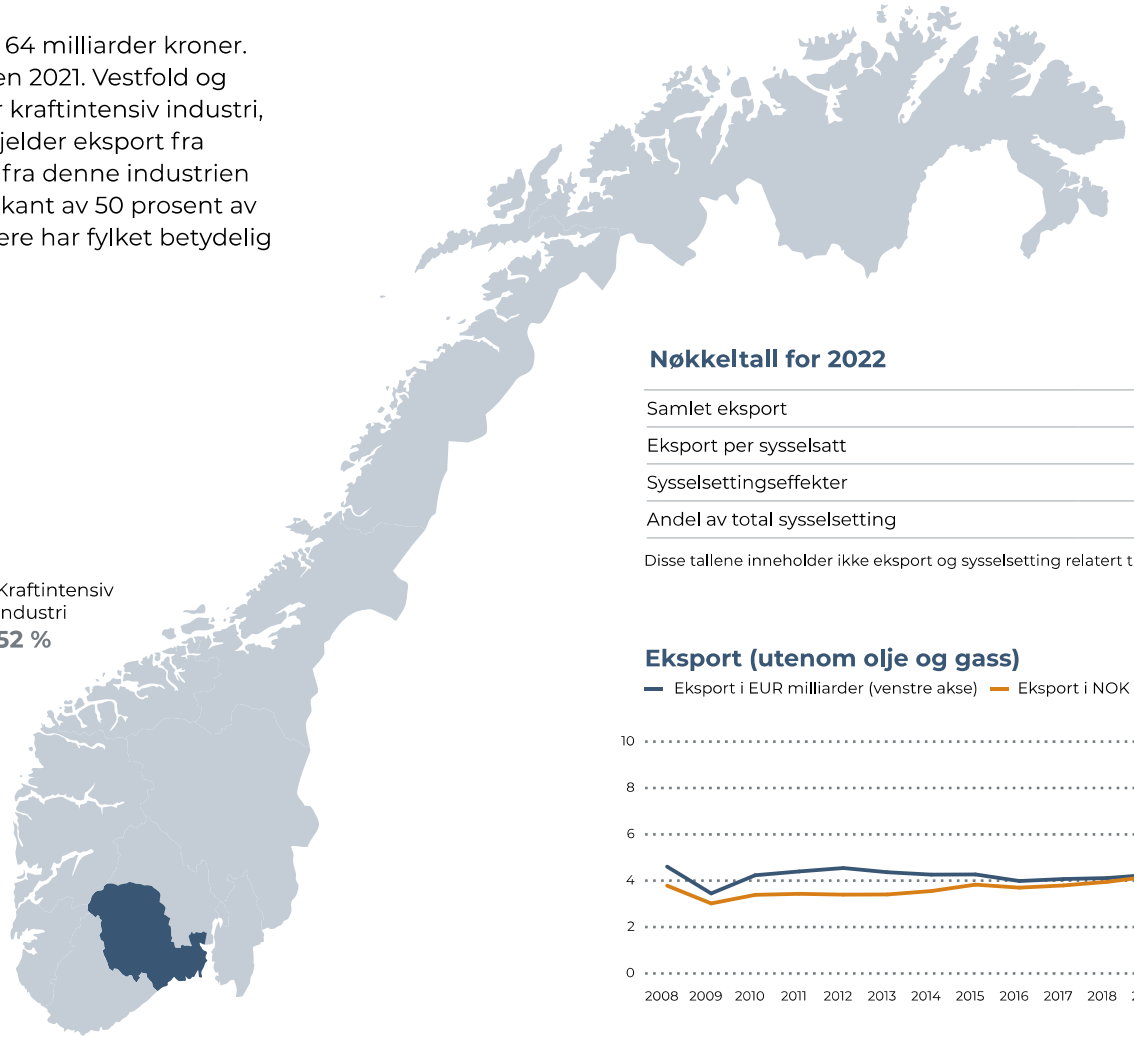

Nøkkeltall for 2022

Samlet eksport	NOK 64 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 339 000
Sysselsettingseffekter	30 000
Andel av total sysselsetting	16 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

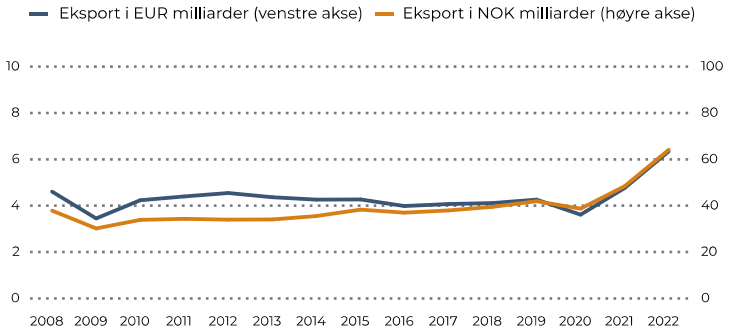

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Sysselsetting

Eksporten i fylket legger grunnlag for betydelig sysselsetting. Vi estimerer at eksporten uten olje og gass i 2022 la grunnlag for nærmere 30 000 arbeidsplasser i Vestfold og Telemark. 13 700 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene, mens 16 000 sysselsatte i resten av fylket. Dette tilsvarer omkring 16 prosent av total sysselsetting i fylket.

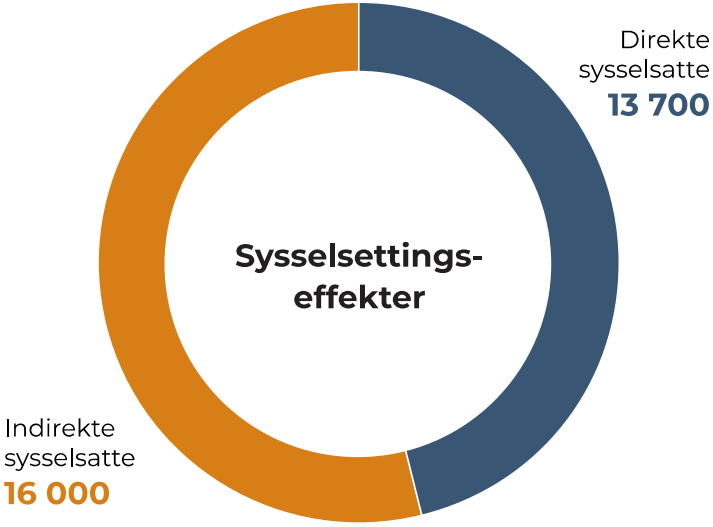

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Vestfold og Telemarks største eksportkommuner er Porsgrunn, Sandefjord og Tønsberg. Den største eksportkommunen er Porsgrunn, med en total eksport på cirka 21 milliarder kroner.

I både Porsgrunn og i Sandefjord er det kraftintensiv industri som dominerer eksporten. Dette gjelder særlig i Porsgrunn, hvor kraftintensivindustri sto for mer enn 90 prosent av kommunens eksport i 2022. Dette er som en følge av Yaras lokalisering i kommunen. Maritim industri er den dominerende eksportnæringen i Tønsberg. Denne næringen sto for mer enn halvparten av kommunens eksport i 2022. Kraftintensiv industri er også den dominerende eksportnæringen i Holmestrand kommune, hvor aluminiumsverket Speira er lokalisert. 90 prosent av eksporten fra Holmestrand var i 2022 fra kraftintensiv industri.

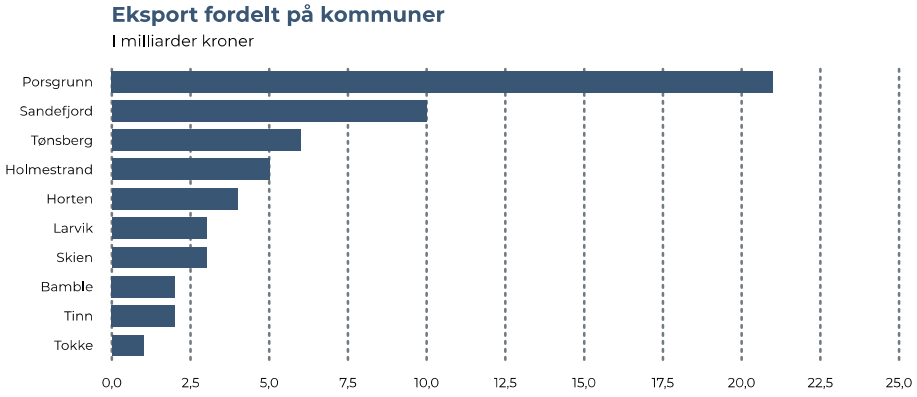

De geografiske eksporttallene er modellbaserte og er derfor beheftet med betydelig usikkerhet.

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Eksportbedrifter

Vestfold og Telemark har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i fylkets kommuner. Den største bedriften målt i verdiskaping er Yara, lokalisert i Porsgrunn. Målt i sysselsetting er det Jotun, lokalisert i Sandefjord, som er den største bedriften.

Kraftintensivindustri er den største eksportnæringen i fylket. Syv av bedriftene på listen har aktivitet i denne næringen. Dette inkluderer blant annet Yara, Jotun, Inovyn, Eramet, Speira, Ineos og BASF.

Maritim næring er den neststørste eksportnæringen i fylket. Kongsberg Maritime er en viktig aktør, både når det gjelder verdiskaping og sysselsetting. Selskapet har flere kontorer i fylket, blant annet i Horten.

De største eksportbediftene i fylket i 2021

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Yara Norge	11 500	3 300	556
Jotun	4 100	1 500	955
ABB Electrification Norway	2 700	726	647
Kongsberg Maritime	1 700	634	531
Inovyn Norge	1 500	593	220
Eramet Norway	1 900	561	179
Speira	3 800	559	457
Ineos Rafnes	1 000	554	200
Nortura	2 400	441	550
BASF	1 400	480	150

Inneholder ikke petroleum og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.

VIKEN

Viken er Norges tredje største eksportfylke for andre år på rad. Fylket eksporterte for omkring 125 milliarder kroner i 2022. Dette er en økning på 27 prosent siden 2021.

Viken er et av de mest diversifiserte eksportfylkene i Norge. Kraftintensiv industri var den største eksportnæringen i fylket i 2022 med en eksport på omkring 23 milliarder kroner. Forretningstjenester og IKT-næringen er også viktige eksportnæringer for fylket, med eksport på henholdsvis 14 og 11 milliarder kroner. Dette gjør fylket til det nest største eksportfylket målt i disse kompetansetunge eksportnæringene.

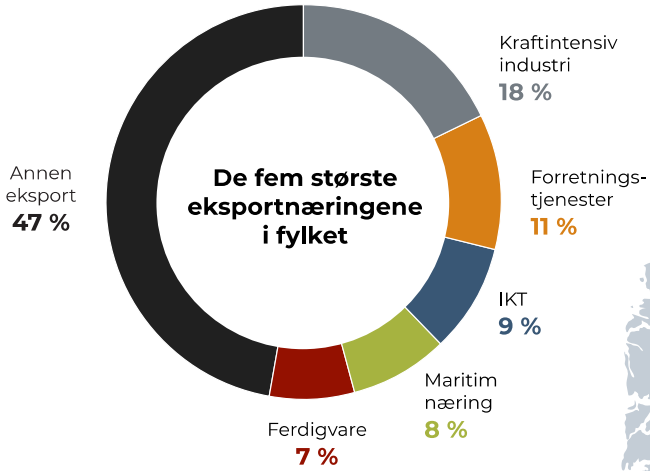

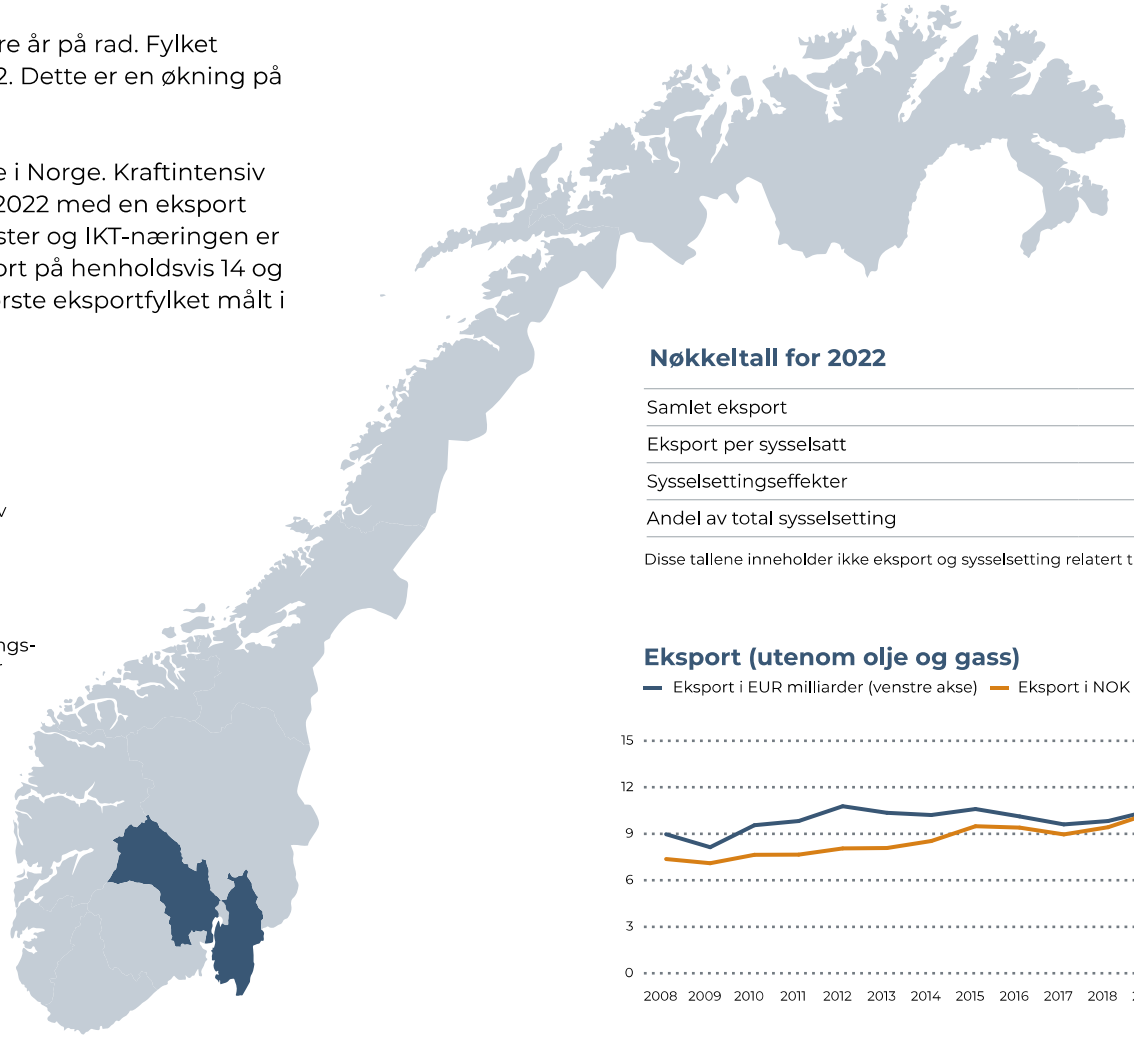

Nøkkeltall for 2022

Samlet eksport	NOK 125 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 223 000
Sysselsettingseffekter	93 000
Andel av total sysselsetting	17 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

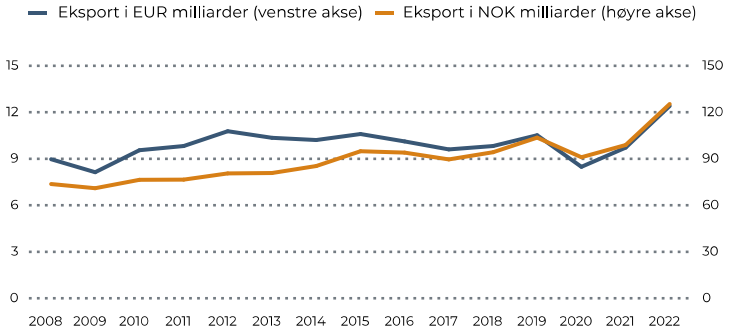

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Sysselsetting

Eksporten i fylket legger grunnlag for betydelig sysselsetting. Vi estimerer at eksporten uten olje og gass i 2022 la grunnlag for i overkant av 93 000 arbeidsplasser i Viken, noe som er de største effektene av alle de norske fylkene. 37 300 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene, mens 55 500 er sysselsatte i resten av fylket. Dette tilsvarer omkring 17 prosent av total sysselsetting i fylket.

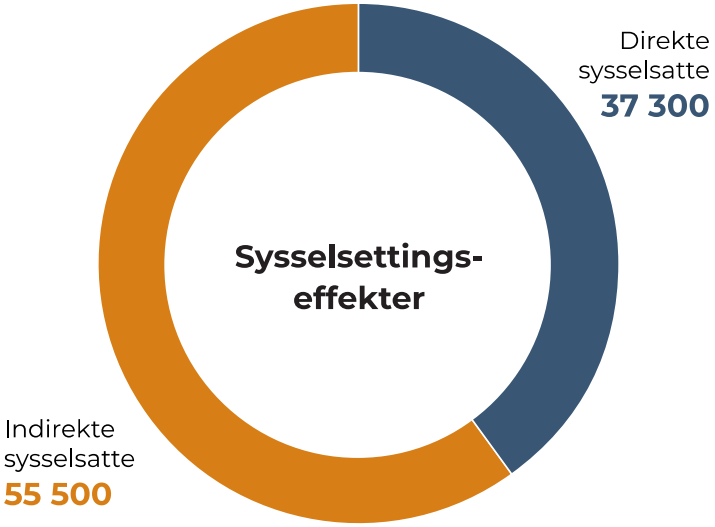

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Bærum er kommunen i Viken med klart høyest eksport. Denne eksporten er i 2022 estimert til nærmere 33 milliarder kroner. Maritim næring, IKT-næringen og forretningstjenester er de dominerende eksportnæringene i kommunen.

Den nest største eksportkommunen er Asker kommune, hvor ferdigvareindustrien dominerer. Deretter kommer Sarpsborg kommune hvor kraftintensiv industri står for i overkant av 60 prosent av eksporten - dette er i all hovedsak drevet av betydelig eksport fra Borregaard som er lokalisert i kommunen. Kraftintensiv industri dominerer også eksporten i kommunene Fredrikstad, Lillestrøm og Drammen.

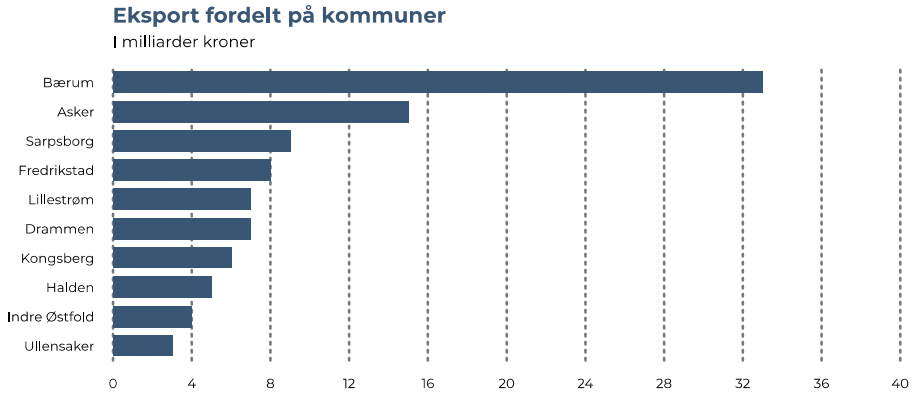

De geografiske eksporttallene er modellbaserte og er derfor beheftet med betydelig usikkerhet.

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Eksportbedrifter

Viken fylke har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i fylkets kommuner. Den største bedriften målt i verdiskaping er Kongsberg Defence og Aerospace. Selskapet har flere kontorer i fylket, blant annet i Asker og i Kongsberg. Målt i sysselsetting er det Kværner som er den største bedriften.

Kraftintensiv industri er som nevnt den største eksportnæringen i fylket og sto for nærmere en femtedel av eksporten i 2022. Borregaard er en viktig aktør i denne næringen som sysselsetter i overkant av 800 personer.

Forretningstjenester var den nest viktigste næringen for eksport fra Viken. DNV, som ligger i Bærum kommune, leverer forretningstjenester og var den tredje største arbeidsgiveren i 2021 av eksportbedriftene.

De største eksportbediftene i fylket i 2021

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Kongsberg Defence & Aerospace	7 400	3 400	2 204
DNV	7 400	3 100	1 671
Kværner	7 400	2 100	2 551
Borregaard	4 600	2 000	838
Takeda	2 900	1 800	228
Nexans Norway	4 300	1 500	803
FMC Kongsberg Subsea	5 700	1 500	1 103
Kongsberg Maritime	3 100	1 200	986
Aibel	1 900	1 000	512
Technip Norge	6 200	870	272

Inneholder ikke petroleum og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

OSLO

Oslo er Norges nest største eksportfyle, etter Vestland fylke, og hadde i 2022 en eksport på omkring 176 milliarder kroner. Dette er en økning på 29 prosent siden 2021.

Oslo sin eksport er definert av at er bredt næringsliv, med flere næringer som bidrar med betydelig eksportinntekter. Maritim næring er fylkets største eksportnæring med en eksport i 2022 på omlag 69 milliarder kroner. Samtidig er Oslo det klart største fylket når det gjelder totalteksport fra flere kompetansetunge næringer som IKT, helse og forretningstjenester. Dette drives av at flere selskaper har hovedkontorer lokalisert i fylket.

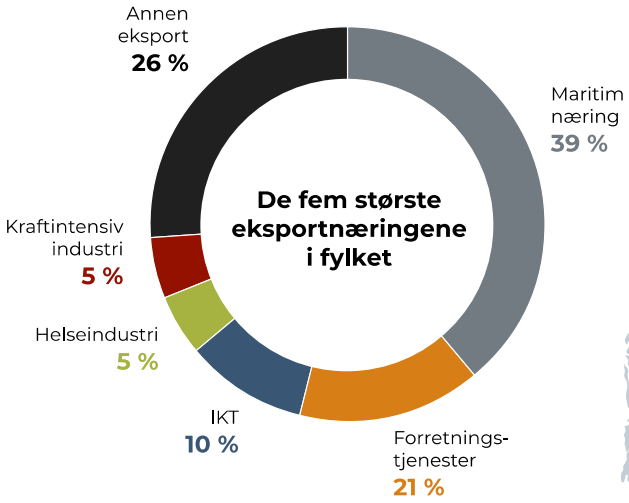

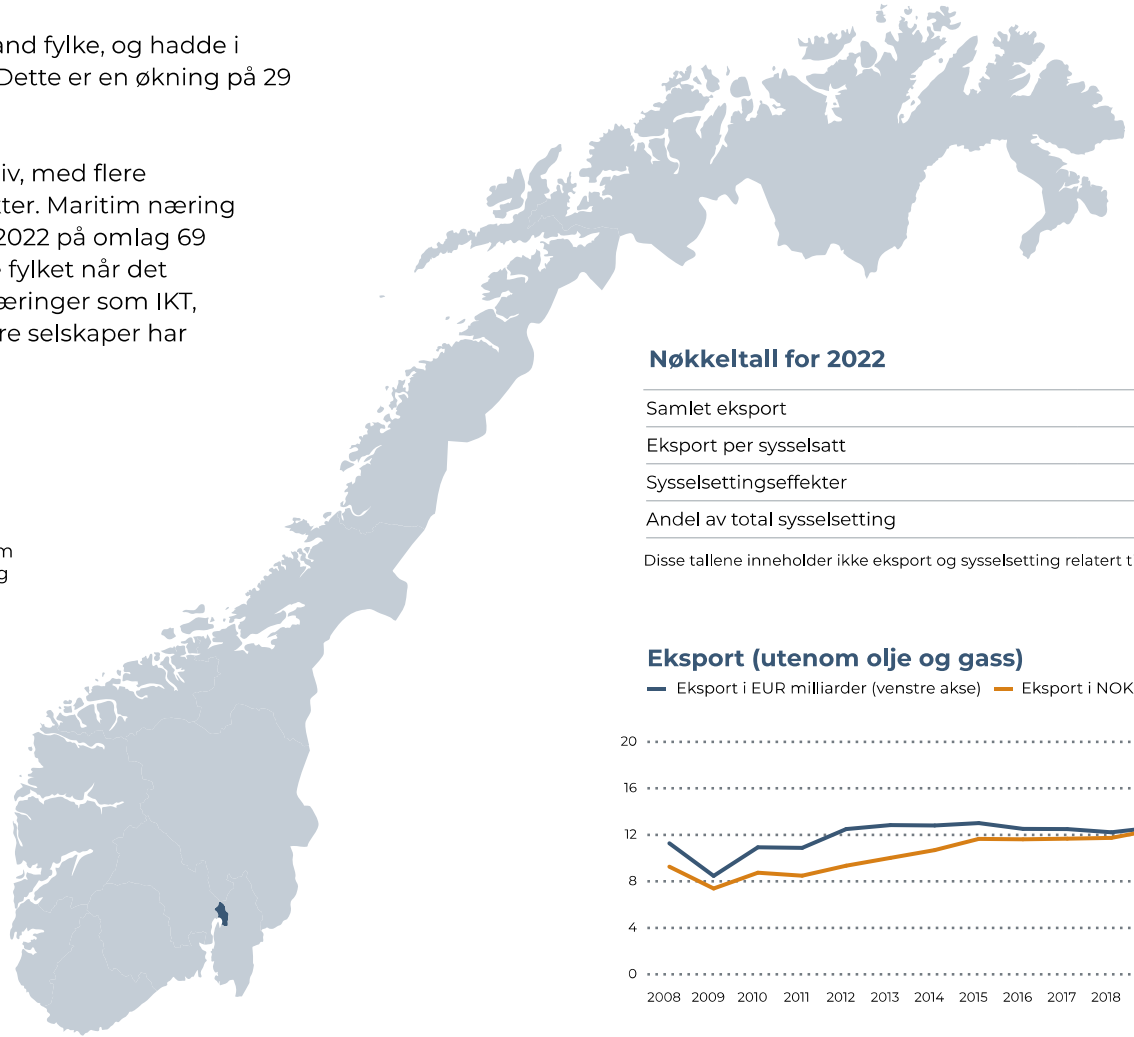

Nøkkeltall for 2022

Samlet eksport	NOK 176 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 333 000
Sysselsettingseffekter	74 000
Andel av total sysselsetting	14 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

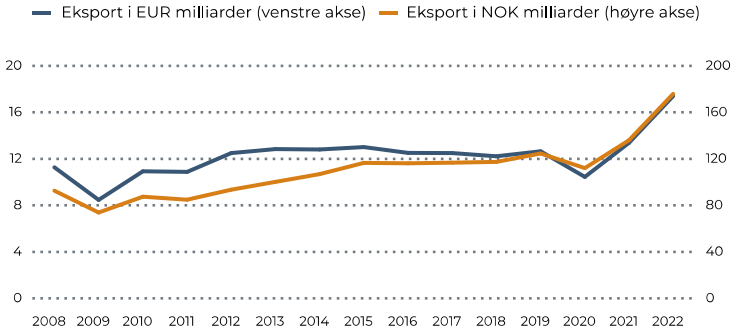

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Sysselsetting

Eksporten i fylket legger grunnlag for betydelig sysselsetting. Vi estimerer at eksporten uten olje og gass i 2022 la grunnlag for omlag 74 000 arbeidsplasser i Oslo. Dette fordeler seg likt mellom direkte og indirekte sysselsettingseffekter. Det er med andre ord 37 100 direkte sysselatte i eksportbedriftene, mens 37 100 er sysselsatte i resten av fylket. Dette tilsvarer omkring 14 prosent av total sysselsetting i fylket.

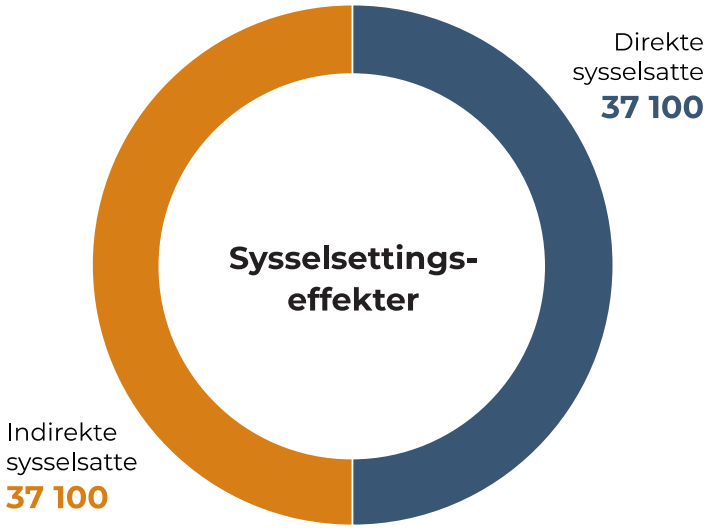

Eksport i Oslo

Oslo er, som eneste fylke, også en kommune. Som tidligere nevnt er det maritim næring som dominerer eksporten i Oslo. Eksporten har de siste ti årene vokst med rett i underkant av 90 prosent.

Den høye veksten i eksport de siste ti årene har kommet fra IKT næringen, hvor eksporten har vokst med 161 prosent i perioden. Videre har det vært en betydelig vekst i både maritim næring, helseindustri og kraftintensiv industri.

Oslos eksport er definert av at det er mange selskaper som har hoved-kontoret sitt i kommunen. Dette er særlig gjeldende for næringer som maritim næring.

Dersom vi undersøker eksporten i euro har den vokst betydelig mindre, med en eksportvekst på rett i underkant av 40 prosent målt i euro.

Eksport fra Oslo utgjorde 176 milliarder kroner i 2022.

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Eksportbedrifter

Næringslivet i Oslo er bredt og definert av mange type selskap som selger forskjellige varer og tjenester. Som en følge av dette kommer også de mest sentrale eksportbedriftene fra et bredt utvalg av næringene. GE Healthcare som tilhører helseindustrien er størst målt i verdiskaping. Målt i sysselsetting er det Tine som er den største eksportbedriften. Videre tilhører både PGS Geophysicaler og Nexans offshore leverandørindustri. Både Intility og Atea tihører IT-sektoren, mend Pharmaq er en global leder innen utvikling av vaksiner og nye legemidler til akvakultursektoren. Det er også betydelig eksport fra forretningsmessige tjenester i Oslo. Multiconsult leverer blant annet slike tjenester.

De største eksportbediftene i fylket i 2021

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
GE Healthcare	5 000	2 100	470
PGS Geophysical	2 600	1 300	283
Tine	3 900	1 200	911
Life Technologies	1 500	1 000	225
Multiconsult Norge	1 200	1 000	847
Bouvet Norge	930	752	580
Nexans Norway	2 100	746	392
Intility	1 017	530	483
Atea	2 440	497	410
Remarkable	2 675	469	210
Pharmaq	621	427	110

Inneholder ikke petroleum og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

INNLANDET

Innlandet hadde i 2022 en eksport på omkring 30 milliarder kroner. Dette er en økning på rundt 46 prosent siden 2021, og gjør det til det fylket i Norge med høyest eksportvekst i 2022. I likhet med i 2021, er fylkets eksport dominert av kraftintensiv industri. Denne næringen utgjør drøyt 40 prosent av eksporten fra fylket i 2022. De nest største eksportnæringene er reiseliv og forretningstjenester. Tilsammen utgjør disse tre næringene omkring 55 prosent av den totale eksporten til Innlandet i 2022.

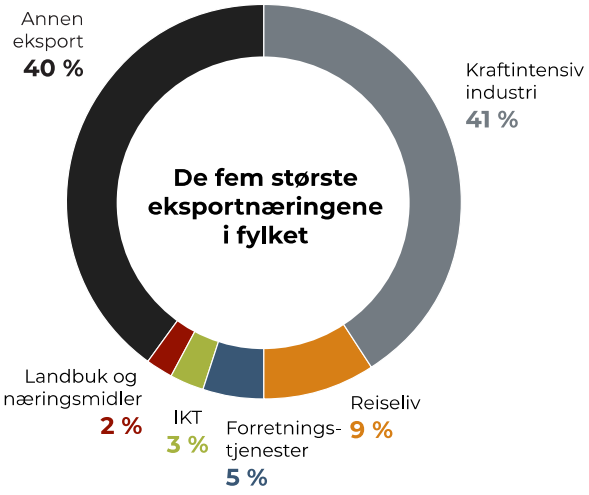

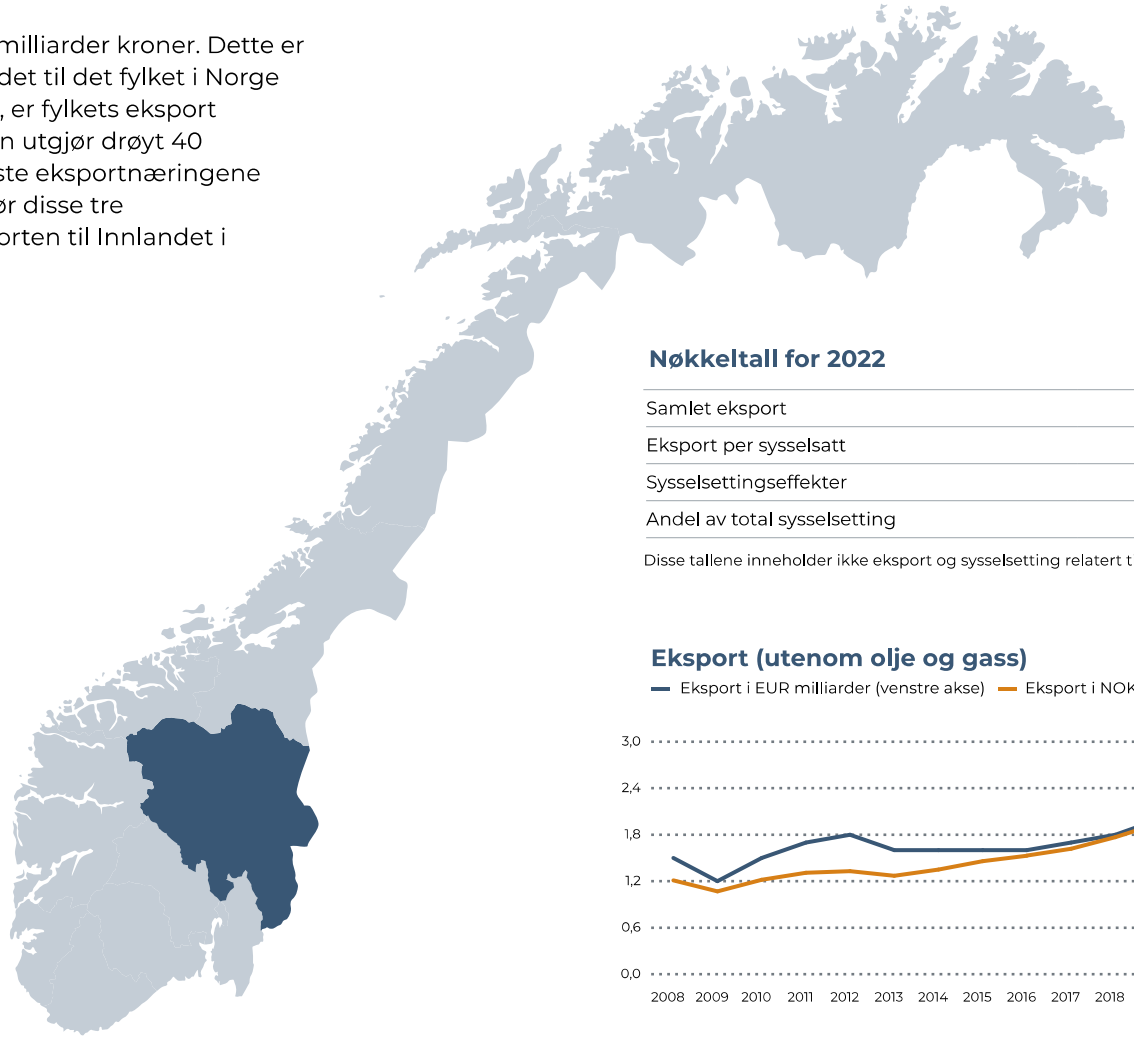

Nøkkeltall for 2022

Samlet eksport	NOK 30 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 170 000
Sysselsettingseffekter	25 000
Andel av total sysselsetting	14 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

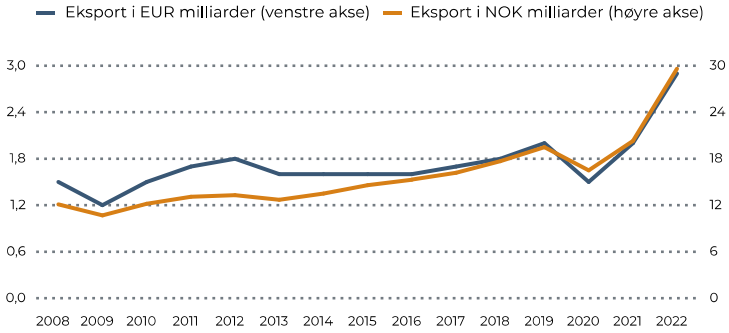

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Sysselsetting

Eksporten i fylket legger grunnlag for betydelig sysselsetting. Vi estimerer at eksporten uten olje og gass la grunnlag for omlag 25 000 arbeidsplasser i Innlandet i 2022. 10 900 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene, mens 14 200 er sysselsatte i resten av fylket. Dette tilsvarer omkring 14 prosent av total sysselsetting i fylket.

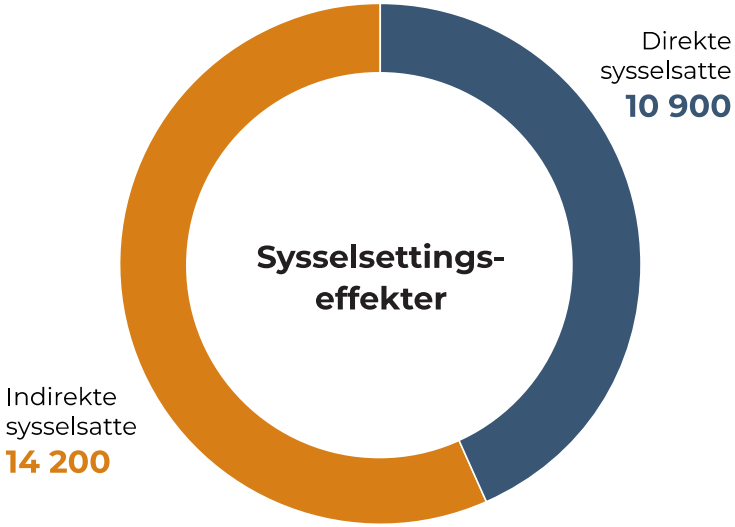

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Fylkets største eksportkommune i 2022 var Ringsaker kommune som har en estimert eksport på omkring 3,7 milliarder kroner. Den neststørste eksportkommunen er Vestre Toten. Kraftintensiv industri er den største eksportindustrien i både Ringsaker og Vestre Toten kommune. I 2022 sto denne næringen for henholdsvis 70 og 60 prosent av eksporten fra de to kommunene. Kraftintensiv industri er faktisk den største eksportnæringen i åtte av de ti kommunene i tabellen, bortsett fra i Lillehammer og Nord-Fron. I Lillehammer er reiselivsnæringen den største eksportnæringen.

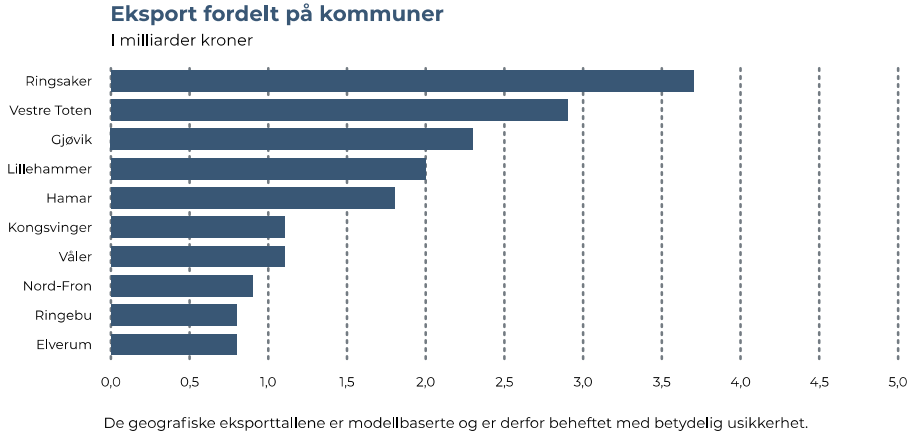

De geografiske eksporttallene er modellbaserte og er derfor beheftet med betydelig usikkerhet.

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Eksportbedrifter

Innlandet har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i de ulike kommunene. Det største selskapet målt i verdiskaping, omsetning og sysselsetting er Nammo Raufoss, et internajsonalt romfarts- og forsvarsselskap. Denne bedriften sysselsetter nærmere 800 personer og er en viktig hjørnesteinsbedrift i kommunen.

Flere av bedriftene tilhører kraftintensiv industri. Kraftintensiv industri er den største eksportnæringen i Innlandet. Benteler Automotive Raufoss er en av de store aktørene i denne næringen. Selskapet sysselsetter i overkant av 500 personer i Vestre-Toten kommune og er en viktig hjørnesteinsbedrift.

De største eksportbediftene i fylket i 2021

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Nammo Raufoss	2 100	893	763
Benteler Automotive Raufoss	1 800	455	502
Nortura	2 400	441	557
Moelven Våler	823	368	97
Tine (Ringsaker)	968	301	215
Forestia	940	295	217
Kongsberg Automotive	782	267	271
Tine (Ringebu)	798	249	178
Raufoss Technology	758	245	170
Synnøve Finden	1 000	232	140

Inneholder ikke petroleum og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.

Informasjonen ovenfor er hentet fra Eksportmeldingen 2023.
Data og metodikk er tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 79/2023)

Vedlegg 2: Metodikk

I dette vedlegget går vi gjennom hvordan vi har kategorisert eksporten i næringer, og dernest hvordan vi fordeler eksporten på kommuner.

Eksportkategorisering

I denne rapporten har vi brukt SSBs data fra to hovedkilder. Den første er utenriksstatistikken og den andre er utenriksregnskapet. Grunnen til at vi bruker to ulike kilder til utregning av kategorisering av eksporten er fordi det ikke eksisterer tjenesteeksport i utenriksstatistikken lenger tilbake i tid enn 2015.

De to kildene inneholder begge tall på eksport av henholdsvis varer og tjenester, men er ikke helt sammenlignbare. Utenriksstatistikken ser utelukkende på varer som produseres i Norge og selges til kunder i andre land, samt tjenester som leveres på tvers av landegrenser. Utenriksregnskapet viser i stedet utviklingen i Norges økonomiske posisjon mot utlandet. Ifølge SSB består utenriksregnskapet «av et drifts-, kapital- og finansregnskap. Driftsregnskapet viser eksport og import av varer og tjenester, avkastning på arbeid og kapital, og andre overføringer til og fra Norge. Kapitalregnskapet viser overføringer av kapital og immateriell kapital, som patenter. Finansregnskapet viser Norges beholdninger, transaksjoner og andre endringer i fordringer og gjeld overfor utlandet»[63].

For varestatistikken bruker vi 3-sifrede SITC-koder for å kategorisere eksporten. I tabellen under viser vi hvordan vi har kategorisert de rundt 260 varekoder. Navnene til de ulike varekoder finnes i SSB tabell 08819.[64]

Næring	Kategori	Næring	Kategori	Næring	Kategori	Næring	Kategori	Næring	Kategori	Næring	Kategori
Landbruk og næringsmidler	001	Kraftintensiv industri	247	Kraftintensiv industri	523	Kraftintensiv industri	663	Maritim/offshore	742	Ferdigvare	882
Landbruk og næringsmidler	011	Kraftintensiv industri	248	Kraftintensiv industri	524	Ferdigvare	664	Maritim/offshore	743	Ferdigvare	883
Landbruk og næringsmidler	012	Kraftintensiv industri	251	Kraftintensiv industri	525	Ferdigvare	665	Maritim/offshore	744	Ferdigvare	884
Landbruk og næringsmidler	016	Annen industri	261	Annen industri	531	Ferdigvare	666	Maritim/offshore	745	Ferdigvare	885
Landbruk og næringsmidler	017	Annen industri	263	Annen industri	532	Ferdigvare	667	Annen industri	746	Annen industri	891
Landbruk og næringsmidler	022	Annen industri	264	Kraftintensiv industri	533	Kraftintensiv industri	671	Maritim/offshore	747	Annen industri	892
Landbruk og næringsmidler	023	Annen industri	265	Helse og life science	541	Kraftintensiv industri	672	Annen industri	748	Ferdigvare	893
Landbruk og næringsmidler	024	Annen industri	266	Helse og life science	542	Kraftintensiv industri	673	Maritim/offshore	749	Ferdigvare	894
Landbruk og næringsmidler	025	Annen industri	267	Annen industri	551	Kraftintensiv industri	674	Ferdigvare	751	Ferdigvare	895
Sjømat	034	Ferdigvare	268	Annen industri	553	Kraftintensiv industri	675	IKT	752	Annen industri	896
Sjømat	035	Ferdigvare	269	Ferdigvare	554	Kraftintensiv industri	676	IKT	759	Ferdigvare	897
Sjømat	036	Kraftintensiv industri	272	Kraftintensiv industri	562	Kraftintensiv industri	677	IKT	761	Ferdigvare	898
Sjømat	037	Kraftintensiv industri	273	Kraftintensiv industri	571	Kraftintensiv industri	678	IKT	762	Ferdigvare	899

[63] *https://www.ssb.no/utenriksokonomi/utenriksregnskap/statistikk/utenriksregnskap*

[64] *Merk at vi her kategoriserer maritim og offshore leverandører sammen. Vi foretar deretter en splitt på maritim og offshore leverandører som er basert på OED sin årlige rapport som kan finnes her: Internasjonal omsetning fra norske oljeserviceselskaper_Utkast endelig rapport (regjeringen.no)*

Landbruk og næringsmidler	041	Annen industri	274	Kraftintensiv industri	572	Kraftintensiv industri	679	Ferdigvare	763	Annen industri	911
Landbruk og næringsmidler	042	Annen industri	277	Kraftintensiv industri	573	Kraftintensiv industri	681	IKT	764	Annen industri	931
Landbruk og næringsmidler	043	Kraftintensiv industri	278	Kraftintensiv industri	574	Kraftintensiv industri	682	Maritim/offshore	771	Annen industri	961
Landbruk og næringsmidler	044	Kraftintensiv industri	281	Kraftintensiv industri	575	Kraftintensiv industri	683	Annen industri	772	Annen industri	971
Landbruk og næringsmidler	045	Kraftintensiv industri	282	Annen industri	579	Kraftintensiv industri	684	Maritim/offshore	773		
Landbruk og næringsmidler	046	Kraftintensiv industri	283	Annen industri	581	Kraftintensiv industri	685	Helse og life science	774		
Landbruk og næringsmidler	047	Kraftintensiv industri	284	Annen industri	582	Kraftintensiv industri	686	Ferdigvare	775		
Landbruk og næringsmidler	048	Kraftintensiv industri	285	Annen industri	583	Kraftintensiv industri	687	Annen industri	776		
Landbruk og næringsmidler	054	Kraftintensiv industri	286	Annen industri	591	Kraftintensiv industri	689	Maritim/offshore	778		
Landbruk og næringsmidler	056	Kraftintensiv industri	287	Annen industri	592	Annen industri	691	Annen industri	781		
Landbruk og næringsmidler	057	Kraftintensiv industri	288	Annen industri	593	Annen industri	692	Annen industri	782		
Landbruk og næringsmidler	058	Kraftintensiv industri	289	Annen industri	597	Annen industri	693	Annen industri	783		
Landbruk og næringsmidler	059	Landbruk og næringsmidler	291	Helse og life science	598	Annen industri	694	Annen industri	784		
Landbruk og næringsmidler	061	Landbruk og næringsmidler	292	Annen industri	599	Ferdigvare	695	Annen industri	785		
Landbruk og næringsmidler	062	Kraftintensiv industri	321	Ferdigvare	611	Ferdigvare	696	Annen industri	786		
Landbruk og næringsmidler	071	Kraftintensiv industri	322	Ferdigvare	612	Ferdigvare	697	Annen industri	791		
Landbruk og næringsmidler	072	Kraftintensiv industri	325	Ferdigvare	613	Kraftintensiv industri	699	Annen industri	792		
Landbruk og næringsmidler	073	Olje og gass	333	Ferdigvare	621	Annen industri	711	Maritim/offshore	793		
Landbruk og næringsmidler	074	Olje og gass	334	Ferdigvare	625	Annen industri	712	Annen industri	811		
Landbruk og næringsmidler	075	Olje og gass	335	Ferdigvare	629	Maritim/offshore	713	Annen industri	812		
Landbruk og næringsmidler	081	Olje og gass	342	Ferdigvare	633	Maritim/offshore	714	Annen industri	813		
Landbruk og næringsmidler	091	Olje og gass	343	Kraftintensiv industri	634	Maritim/offshore	716	Ferdigvare	821		
Landbruk og næringsmidler	098	Olje og gass	344	Ferdigvare	635	Maritim/offshore	718	Ferdigvare	831		
Landbruk og næringsmidler	111	Annen industri	345	Ferdigvare	641	Annen industri	721	Ferdigvare	841		
Landbruk og næringsmidler	112	Kraft	351	Ferdigvare	642	Annen industri	722	Ferdigvare	842		
Landbruk og næringsmidler	121	Landbruk og næringsmidler	411	Ferdigvare	651	Annen industri	723	Ferdigvare	843		
Landbruk og næringsmidler	122	Annen industri	421	Ferdigvare	652	Annen industri	724	Ferdigvare	844		
Landbruk og næringsmidler	211	Annen industri	422	Ferdigvare	653	Annen industri	725	Ferdigvare	845		
Landbruk og næringsmidler	212	Annen industri	431	Ferdigvare	654	Annen industri	726	Ferdigvare	846		
Landbruk og næringsmidler	222	Kraftintensiv industri	511	Ferdigvare	655	Annen industri	727	Ferdigvare	848		
Annen industri	223	Kraftintensiv industri	512	Ferdigvare	656	Annen industri	728	Ferdigvare	851		

Annen industri	231	Annen industri	513	Ferdigvare	657	Annen industri	731	Helse og life science	871
Annen industri	232	Kraftintensiv industri	514	Ferdigvare	658	Annen industri	733	Helse og life science	872
Annen industri	244	Kraftintensiv industri	515	Ferdigvare	659	Annen industri	735	Annen industri	873
Annen industri	245	Kraftintensiv industri	516	Kraftintensiv industri	661	Annen industri	737	Maritim/offshore	874
Annen industri	246	Kraftintensiv industri	522	Ferdigvare	662	Maritim/offshore	741	Ferdigvare	881

For tjenesteeksporten har vi tatt utgangspunkt i utenriksregnskapet. Mer spesifikt fordeler vi tjenesteeksporten via tabell 09401. Vi fordeler eksporten på våre næringer ved følgende kategorisering:[65]

Næring	Eksporttype
NA	**Eksport av tjenester**
Maritim/offshore	**¬ Bruttofrakter, utenriks sjøfart**
Maritim/offshore	**¬ Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart**
Maritim/offshore	**¬ Oljevirksomhet, diverse tjenester**
Maritim/offshore	**¬ Rørtransport**
Kraft	**¬ Flaskehalsinntekter knyttet til transport av elektrisk kraft**
Reiseliv	**¬ Reisetrafikk**
NA	**¬ Andre tjenester**
NA	**¬¬ Samferdsel**
Andre tjenester	**¬¬¬ Landtransport**
Maritim/offshore	**¬¬¬ Supply**
Andre tjenester	**¬¬¬ Luftfart**
Maritim/offshore[66]	**¬¬¬ Tjenester tilknyttet transport**
Andre tjenester	**¬¬¬ Post og budtjenster**
NA	**¬¬ Finans- og forretningstjenester, eksport**
NA	**¬¬¬ Finans- og forsikringstjenester, eksport**
Forretningstjenester	**¬¬¬ Revisjon, juridiske og tekniske tjenester**
Forretningstjenester	**¬¬¬ Forskning og utvikling**
Forretningstjenester	**¬¬¬ Annen forretningsmessig tjenesteyting**
NA	**¬¬ Tjenester ellers**
Andre tjenester	**¬¬¬ Bygg og anlegg, reparasjon og installasjon**
Andre tjenester	**¬¬¬ Gjenvinning og søppelhåndtering**
Andre tjenester	**¬¬¬ Varehandel, hotell og restaurant**
Andre tjenester	**¬¬¬ Forlagsvirksomhet, film, musikk og kringkasting**
IKT	**¬¬¬ Teletjenester**
IKT	**¬¬¬ Informasjonstjenester**
Andre tjenester	**¬¬¬ Offentlige og private tjenester ellers**

[65] Merk at vi her kategoriserer maritim og offshore leverandører sammen. Vi foretar deretter en splitt på maritim og offshore leverandører som er basert på OED sin årlige rapport som kan finnes her: Internasjonal omsetning fra norske oljeserviceselskaper_Utkast endelig rapport (regjeringen.no)

[66] Denne tjenestekategorien er hovedsakelig tilknyttet transport på vann som ikke er bruttofrakter

Det er verdt å merke seg at vi ikke kategoriserer «Finans- og forsikringstjenester, eksport». Denne kategori inneholder store deler som vi ikke tradisjonelt tenker på som eksport. Dette gjelder blant annet swap-kontrakter, ulike kurtasje i handel med utenlandske banker, «underwriting» og mye annet. For mer se IMFs manual for utenriksregnskaper.[67] Det er flere norske finansielle aktører som driver med eksempelvis forsikring for internasjonale kunder. Dette gjelder især innen maritim næring. Vi har hatt kontakt med flere finans- og forsikringsinstitusjoner, og disse melder om at de har ingen eller nesten ingen tradisjonell eksport. De største aktører innen maritim forsikring har omsetning for få milliarder kroner. Gitt at kategorien inneholder eksport for 100 milliarder kroner, er det dermed klart at det ikke er denne forsikringsaktiviteten som driver det.

Det er også noen spesialtilpasninger vi gjør for utvalgte næringer:

Reiseliv: Menon har i tidligere rapporten kartlagt eksporten fra reiselivsnæringen. Denne eksporten er noe forskjellige fra SSB sine totaltall. Vi tar utgangspunkt i utenlandske gjestedøgn, samt forbrukstall fra SSB for å beregne denne eksporten. Dette gjør at vi får et lavere tall enn det SSB operer med. Vi mener likevel at det er mer representativt, fordi SSB sine tall blant annet inkluderer konsumet til arbeidsinnvandrere som er i landet i lengre perioder. Dette konsumet tilfaller ikke tradisjonelle aktører innen turismen og reiseliv og er derfor ikke representativ for næringen som man oftest definerer den. Vi plasserer da differansen mellom våre tall og SSB sine tall i «Andre tjenester» bolken.

Offshore leverandører: I årets Eksportmelding har vi tatt utgangspunkt i Rystad sin rapport om internasjonal omsetning fra offshore leverandørene. Vi bruker deres kategorisering av internasjonal omsetning, samt andelen av dette som er eksport for å finne ut hvor mye den norske offshoreindustrien har eksport for i 2022. Siden tallene for offshoreeksporten ikke er klare for 2022 har vi gjort noen antakelser rundt andeler og vekst av maritim/offshore segmentet for å anslå 2022 tallene. Mer spesifikt har vi antatt at en historisk vekstrate for offshoreeksporten samt en historisk andel av total maritim/offshore eksport. Vi tar deretter gjennomsnittet av disse to estimatene for å estimere offshoreeksporten i 2022. Vi bruker også tidligere rapporter for å kartlegge eksportene i tidligere år. Denne eksportsummen trekker vi så fra all den kartlagte eksporten i maritim/offshore segmentet. Vi antar at eksportandelen er lik for alle segmentene i Rystad sin rapport. En viktig ting å merke seg med denne kartleggingen er at vi ikke bruker hele offshorenæringen som Rystad kartlegger. Vi fjerner de delene av offshorenæringen som leverer maritime varer og tjenester. Disse putter vi tilbake i den maritime næringen, slik at det teller som maritim eksport.

Helse og life science: Vi har tidligere kartlagt Norges helse og life science-eksport (Menon, 2021)[68]. I denne rapporten tar vi utgangspunkt i alle selskapene i helseindustrien, disse selskapene har vi sendt ut en spørreundersøkelse til og har fått svar på hvor mye de eksporterer. Totaltallet av eksport vil derfor være noe forskjellige fra SSB sine tall for helseeksport. Vi får et høyere tall enn det som kan hentes fra SSB, noe som trolig kan tilskrives at varene og tjenestene som produserer vil være fordelt utover flere SITC-koder. For å ta høyde for denne differansen trekker vi differansen mellom SSB sin eksportverdi og Menons eksportverdi fra «Annen industri» kategoriseringen.

Geografisk eksportfordeling

For å fordele eksporten geografisk har vi i hovedsak brukt to metoder. Den første er å kartlegge eksporten for enkelte bedrifter. Dette har vi gjort ved å hente inn relevant offentlig informasjon og ved å kontakte

[67] *IMF (1993).*
[68] *Menon Economics (2021). Strategier for økt produksjon og eksport av norsk helseindustri*

en rekke av Norges største eksportbedrifter. Dette gjør at vi kan plassere store deler av eksporten med stor presisjon.

Den andre metoden er en mekanisk fordeling basert på regnskapsdata, fra Menons regnskapsdatabase. Denne inneholder regnskaper fra samtlige regnskapspliktige bedrifter tilbake til 1992. Mer spesifikt fordeler vi eksporten via omsetning til relevante bedrifter klassifisert etter SN-koder. Vi gjør en korreksjon som skal ta høyde for at store bedrifter eksporterer en større andel av sin eksport enn små bedrifter. Her bruker vi data fra Hernandez (2013)[69]. Det er viktig å notere seg at det er store diskusjoner i litteraturen om denne sammenhengen faktisk gjelder. Samtidig simulering der vi endrer denne eksportintensitets-faktoren viser at de regionale resultater er nokså stabile.

For de fleste næringer brukes denne metoden på den del av eksporten som ikke er kartlagt for enkelte bedrifter. Det er imidlertid noen unntak. Under gjennomgår vi hvordan eksporten er fordelt for hver næring.

Landbruk og næringsmidler: Landbruk og næringsmidler er fordelt via SN-kodene 01, 10, 11, og 12. Ingen ytterligere modifikasjoner er gjort.

Sjømat: For sjømatnæringen har vi data på fylkesfordelt eksport. Dette har vi brukt. Innad i hvert fylke har vi kommunefordelt eksporten på to måter. Den første gjelder oppdrett/havbruk der vi har fordelt via omsetning produksjonskapasiteten på norske merder hentet fra Fiskeridirektoratet. For den delen av eksporten som gjelder hvitfisk har vi fordelt eksporten via fiskermanntallet.[70]

Olje og gass: Olje og gass-eksporten er ikke kommunefordelt.

Kraftintensiv industri: For den manuelle delen av den kraftintensive industrien har vi fordelt eksporten via SN-kodene 16, 20, 22, 23, 24. Oslo kommune har betydelig omsetning innen den kraftintensive industrien. Dette er imidlertid i liten grad direkte knyttet til produksjon og vi har derfor nedjustert eksporten for Oslo. Vi har dessuten korrigert for lavere eksportandel innen sement- og betongproduksjon.

Maritim: Gjennom spørreundersøkelser har Menon i mange år kartlagt eksportandeler. Disse er konfidensielle, men er brukt i denne rapporten til å fordele eksporten innen maritim næring.

Offshore leverandører: Menon bruker her egen offshore leverandør populasjon som er utarbeidet og kontinuerlig vedlikeholdt gjennom en rekke prosjekter og regnskap samt geografisk plassering fra bedriftene som inngår der.

Ferdigvare: Ferdigvare-eksporten er fordelt etter SN-kodene 13, 14, 15, 18, 31Vi har videre korrigert for at det er lite eksport knyttet til produksjon og salg av eksempelvis kjøkken. Her har vi fjernet relevante SN-koder på 5-sifret nivå.

IKT: Vi har fordelt IKT-eksporten via SN-kodene 26, 61, 62, 63.

Kraft: Vi har fordelt krafteksporten via data fra NVE på produksjon i normalår fra alle norske vannkraftverk.

Reiseliv: For å geografisk fordele eksporten tar vi utgangspunkt i overnattingsdøgn i alle kommunene i Norge. Dette betyr at vi legger til grunn at utenlandske turisters konsum er proporsjonalt med

[69] *Hernandez (2013).*
[70] *https://www.fiskeridir.no/Yrkesfiske/Registre-og-skjema/Fiskermanntallet*

overnattingsmuligheter. Dette passer trolig ikke for den enkelte bedrift, men for den samlede reiselivseksport mener vi det er en rimelig antakelse.

Helse og life science: Vi har tidligere kartlagt Norges helse og life science-eksport (Menon, 2021)[71]. I denne rapporten tar vi utgangspunkt i alle selskapene i helseindustrien, disse selskapene har vi sendt ut en spørreundersøkelse til og har fått svar på hvor mye de eksporterer. Denne spørreundersøkelsen gjør at vi får plassert eksporten fra helseindustrien nøyaktig i landet.

Forretningstjenester: Eksporten av forretningstjenester er fordelt etter SN-kodene 69, 71, 72, 73, 74. Vi har fjernet en del av de store utenlandske revisjons- og konsulenthus da de i liten grad eksporterer tjenester.

Annen industri og andre tjenester: For disse to kategorier har vi fordelt basert på SN-koder for henholdsvis industri og tjenester som ikke er inkludert i ovenstående.

[71] *Menon Economics (2021). Strategier for økt produksjon og eksport av norsk helseindustri*

Vedlegg 3: Prognoser

I årets Eksportmelding har vi utarbeidet prognoser for de viktigste eksportnæringene. Dette gjelder

- Olje og gass
- Kraftintensiv industri
- Sjømatnæringen
- Maritim næring
- Reiselivsnæringen

Vi har et relativt likt oppsett for prognosene for olje og gass, kraftintensiv og sjømatnæringen, mens prognosene for maritim næring og reiselivsnæringen skiller seg litt fra resten.

I de tre første næringen bruker vi månedlige tall fra SSB til å se på utviklingen hittil i år. Mer spesifikt henter vi månedlig eksportverdi data fra Tabell 08806 i SSB[72]. Ved publisering har vi hentet data til og med mai 2023, og dekker altså nesten halvparten av eksportprognosen for 2023. I tillegg til eksportverdi inneholder tabellen også pris-utviklingen og volumutvikling. Vi dekomponerer prognosen i disse to komponentene. For eksportvolum bygger vi en (enkel) økonometrisk modell som fanger opp eventuelle trender og sesongutsving. Denne bruker vi til å utarbeide prognoser for utviklingen i resten av 2023, samt i 2024, som alle bygger på aggregerte månedsestimater

For å bygge prognoser for prisutviklingen bruker vi futures priser der de er tilgjengelige**. Olje- og gass-næringen** er der det finnes best tilgang på relevante futures- og forward priser. I prognosene av gassprisene bruker vi Dutch TTF Natural Gas Futures. Disse er tilgjengelige her[73]. I tillegg bruker vi anslag fra IEA seneste Gas Markets Report[74]. Vårt årlige anslag er gjennomsnittet av disse. For oljepriser bruker vi Brent Crude Futures fra ICE.[75]

For **sjømatnæringen** bruker vi vekstrater fra futures priser for laks målt i EUR hentet fra Fish Pool.[76] Det er viktig å understreke at vi her bruker laksepriser. Lakseeksporten utgjør brorparten av samlet sjømateksport, og i tillegg samvarierer prisene på mange av de arter Norge eksporterer. Det er vist på figuren under.

[72] *https://www.ssb.no/statbank/table/08806/*
[73] *https://www.theice.com/products/27996665/Dutch-TTF-Gas-Futures/data?marketId=5577209*
[74] *https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=iea+gas+natural+gas+price+forecast*
[75] *https://www.theice.com/products/219/Brent-Crude-Futures/data?marketId=5430839*
[76] *https://www.nasdaq.com/solutions/seafood-derivatives-clearing*

Figur. Sammenligning mellom samlede eksportpriser på norsk sjømat (SSB) og laksepriser fra Fishpool.[77] Kilde: SSB, Fishpool, Menon

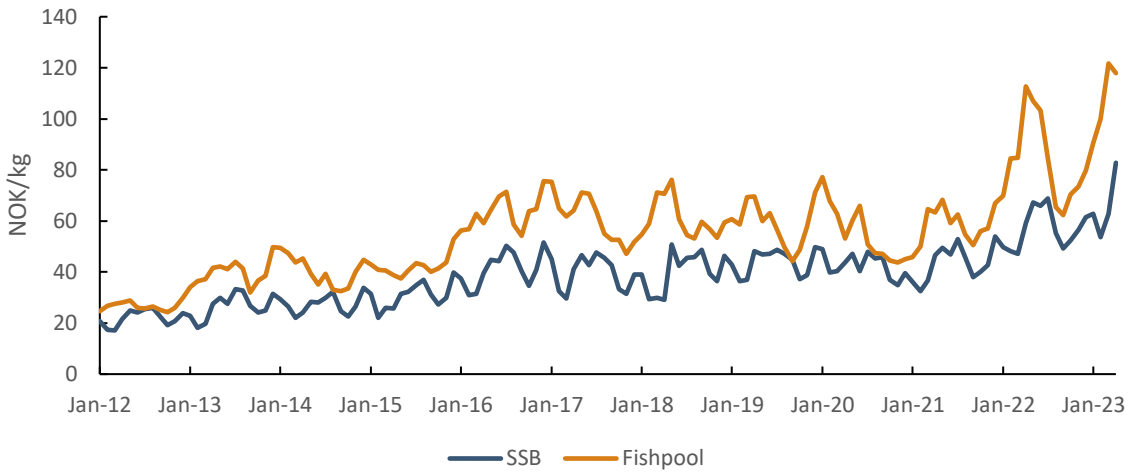

Kraftintensiv industri skiller seg litt fra de to næringene over fordi den inneholder mye mer differensierte produkter. Her har vi hentet inn futures priser på henholdsvis aluminium og gjødsel. For de resterende varer som inngår i næringen (se vedlegg 1), har vi fremskrevet priser basert på trender over de siste 5 årene.

For alle tre næringene nevnt stemmer ikke 1:1 med eksportprisene, men historiske sammenligninger viser at samvariasjonen er stor når man korrigerer for valuta. Vi bruker derfor implisitte vekstrater fra futures priser på eksportprisene hentet i Tabell 08806. I tillegg korrigerer vi i alle prisprognoser for historisk utvikling i valutakursen.

Den maritime næringen omfatter flere undergrupper som påvirkes av ulike trender nasjonalt og internasjonalt. For rederiene har vi tatt flere faktorer i betraktning for å analysere deres eksport. Norske rederier har aktiviteter tilknyttet til ulike segmenter. Vi har brukt verdien av hvert segment i den norske flåten for å konstruere en vektet fraktrate for norske rederier. Basert på samvariasjonen mellom vektet utvikling i 1 års time charter rater og historisk eksport har vi estimert neste års eksportinntekter for rederier. Fraktratene er tatt fra Clarksons Shipping Intelligence Network som publiserer ukentlige fraktrater på et bredt spekter av segmenter. I våre estimeringer har vi brukt 1 års timecharter rater for kjemikalietankere, tørrbulk, container, generell cargo, LNG, LPG, Ro-ro cargo, råolje og produkt tankere[78]. Ratene er publisert i USD per dag. Alle prognoser er korrigert for forventet utvikling i kronekurs.

For resten av maritim næring har vi brukt eksportandeler og forventninger om fremtidig omsetning, basert på spørreundersøkelser Menon har gjennomført som en del av flere analyser av den maritime næringen. Alle prognoser er korrigert for forventet utvikling i kronekurs.

For **reiselivsnæringen** har Menon bygget en prognosemodell for utvikling i økonomisk aktivitet innen reiselivsnæringen basert på forventet etterspørselsvekst innen fire kundesegmenter, det vil si norske feriereisende, norske yrkesreisende, utenlandske besøkende og lokalmarkedet. Det er viktig å inkludere alle kundesegmentene i prognosemodellen, fordi potensialet for vekst i eksportmarkedene begrenses av den

[77] Det er viktig å notere seg at vi bruker vekstrater, så de systematiske nivåforskjellene ingen betydning får for prognosene.
[78] 1 Year Timecharter Rate 19,999 dwt Stainless Steel Chemical Tanker, 1 Year Timecharter Rate Panamax Bulkcarrier, Intermediate Containership 6,800 TEU 6-12 Month Timecharter Rate, LNG 160K CBM 1 Year Timecharter Rate, 35K CBM LPG 12 Month Timecharter Rate, General Cargo 3,500 dwt g'less, 1 year Timecharter Rate Trailer Ro-Ro 3,500-4,000 lane m. 1 Year Timecharter Rate, 1 Year Timecharter Rate Suezmax, 1 Year Timecharter Rate 115,000 dwt LR2 Tanker

samlede kapasiteten som fylles av alle segmentene. Prognosemodellen inneholder både bransje- og segmentspesifikke antakelser, blant annet om utviklingen i husholdningenes realinntekt i de viktigste utenlandsmarkedene, innenlandsk lønns- og prisvekst og næringens underliggende produktivitetsutvikling.

For resten av næringslivet har vi lagt til grunn at eksporten som andel av BNP er svakt voksende, med om lag 0,2 prosentpoeng om året. Det tilsvarer at andelen den resterende eksporten utgjør av den samlede økonomien vokser fra 12,75 til 12,95 prosent i 2023. Vi bruker gjennomsnittlige anslag for BNP-veksten fra Nordea, Norges Bank, SSB og DNB for å fremskrive BNP. Produktet av disse to størrelsene blir vårt anslag på resten av eksporten. I 2023 prognosen utgjør dette om lag 475 milliarder kroner, eller 19 prosent av samlede eksporten. Samme metodikk brukes for å beregne importen, som inngår i fremskrivninger av handelsbalansen.

Vedlegg 4: Ringvirkninger

Aktiviteten i ulike næringer i økonomien er tett bundet sammen. Det betyr at endring i etterspørsel fra en næring vil påvirke aktiviteten i andre næringer og dermed norsk sysselsetting, verdiskaping og skatteinngang. Vi kvantifiserer disse effektene for eksportnæringene ved hjelp av en ringvirkningsanalyse.

Etterspørselen etter produkter og tjenester fra eksportnæringene har to umiddelbare effekter. For det første understøttes sysselsetting i næringen, gjennom ansettelse av ansatte i eksportbedriftene. For det andre vil eksportnæringene etterspørre varer og tjenester fra andre næringer. I første omgang vil etterspørselen fra eksportnæringene understøtte sysselsetting hos de direkte leverandørene til næringen. I takt med en oppgang i leverandørnæringene vil også deres leverandører oppleve økt aktivitet. Denne effekten fortsetter i prinsippet uendelig langt ned i verdikjeden, dog med svakere effekt for hvert ledd i verdikjeden.

Teknisk sett kan man si at omsetningen til hver bedrift i hele verdikjeden kan deles opp i fire ulike kategorier:

- norske vare- og tjenestekjøp
- utenlandske vare- og tjenestekjøp
- lønnskostnader
- driftsresultat

Summen av de to sistnevnte utgjør det som kalles verdiskaping, mens norske vare- og tjenestekjøp danner omsetning for bedriftene i neste ledd av verdikjeden. Figuren til høyre viser en skisse av hvordan eksporten har effekter langt nede i verdikjeden. Summen av de oransje boksene i alle ledd utgjør de samlede verdiskapings-effektene. Dette er vist i stilisert form i figuren til høyre.

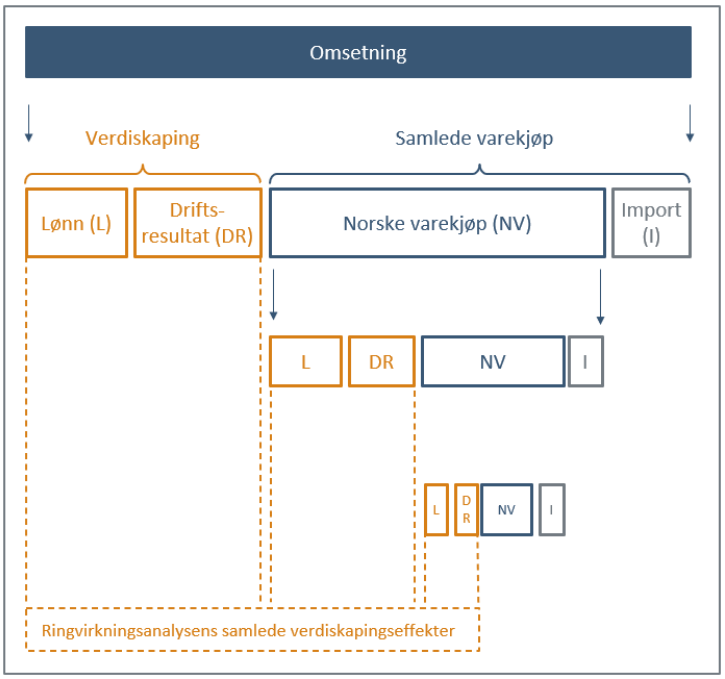

Som det ses fra figuren, vil all omsetning til sist omdannes til enten norsk verdiskaping eller import.

Vi har modellert etterspørselsimpulsen fra eksportnæringene til sine leverandører og dens effekter på sysselsetting med bakgrunn i SSBs kryssløpsanalyse. SSBs kryssløpsmatrise viser omfang av leveranser, sysselsetting, skatter og avgifter, samt import og eksport i 64 NACE-næringer[79]. Med bakgrunn i SSBs kryssløpsanalyse har Menon utarbeidet en ringvirkningsmodell hvor vi beregner sysselsettings- og verdiskapingseffekter av ulike former for tiltak eller endringer.

[79] *NACE-koder er en type næringskoder. De forteller hvilke næringer en bedrift tilhører. De norske nærings- eller NACE-kodene bygger på EUs felles kategorisering av bedrifter i ulike næringer, den såkalte NACE 2. I kryssløpsanalysene, som ofte er innmaten ringvirkningsanalyser bygges rundt, er bedriftene delt inn i 64 næringskoder.*

Like viktig som det er å forstå hva ringvirkninger er, er det å forstå *hva de ikke er*. Det viktigste å merke seg er at ringvirkninger ikke illustrerer en verden uten eksportnæringene – med andre ord, det er ikke tale om netto-effekter. I en hypotetisk verden uten eksportnæringene hadde langt de fleste som i dag jobber i næringen og i verdikjeden hatt en annen verdiskapende jobb. Dette gjelder også hvis man på sikt stenger ned olje- og gassproduksjonen. Dette skjer fordi den norske økonomien er omstillingsdyktig, som blant annet fremgikk klart i etterkant av oljeprisfallet i 2014. Videre bør det nevnes at ringvirkningsanalyser er helt lineære i input. Dette betyr at sysselsettingseffektene stiger eller faller med 10 prosent dersom stiger eller faller med 10 prosent. Økonomisk empiri peker på at sysselsettingsendringene vil være mindre enn endringen i omsetning. Videre baserer ringvirkningsanalyser seg på krysløpstabeller som avspeiler de økonomiske strukturene på et gitt tidspunkt. Disse kan imidlertid endre seg over tid og det er især to ting som bidrar til dette. For det første endrer de seg langsomt over tid i takt med teknologiske og næringsmessige endringer i økonomien og for det andre endrer de seg når økonomien opplever store sjokk. Sistnevnte faktum gjør at det ikke anbefales å bruke ringvirkningsanalyser til kontrafaktiske analyser der man ønsker å besvare spørsmål som «*hva som skjer med økonomien hvis …*».

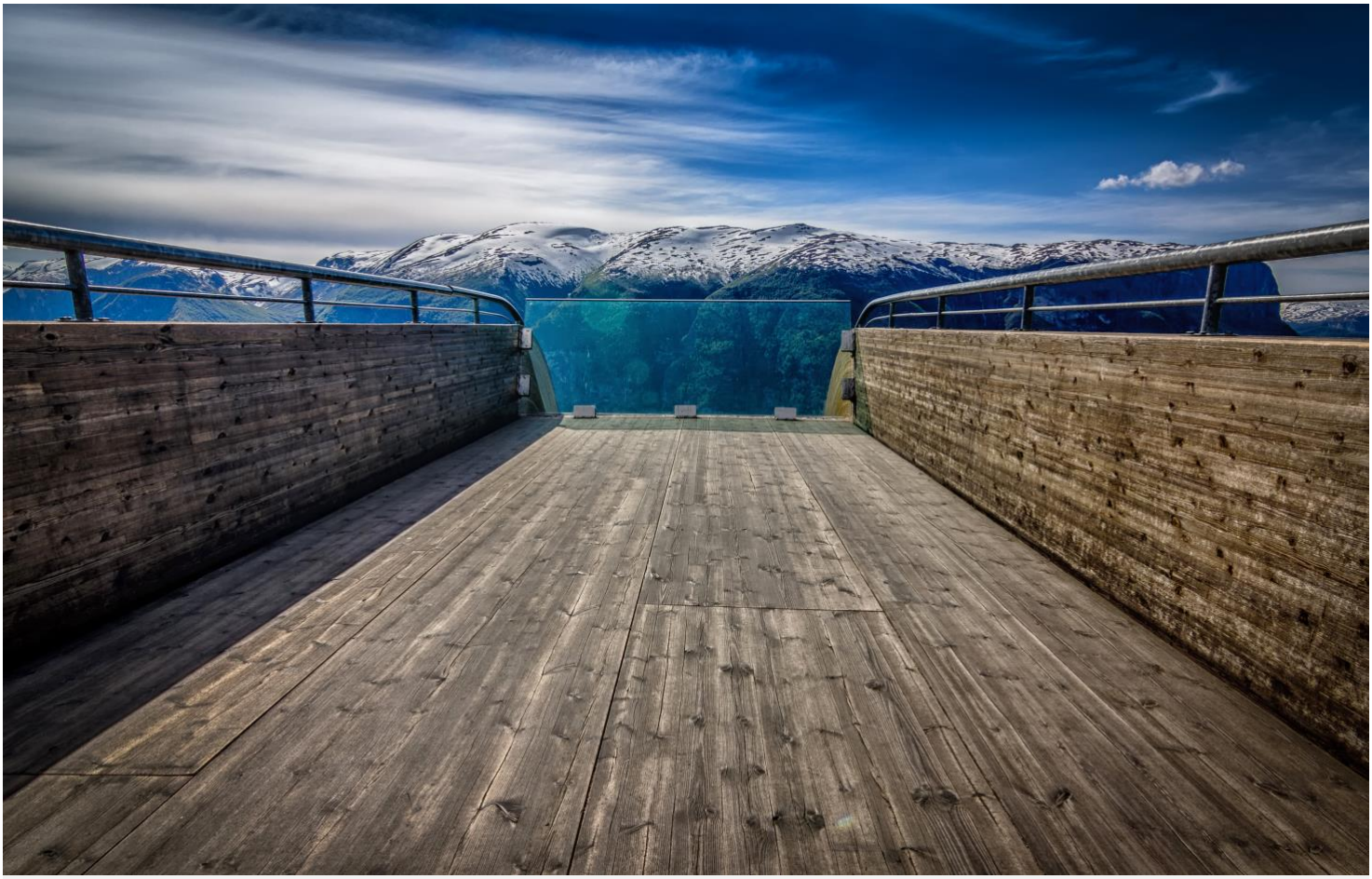

Menon Economics analyserer økonomiske problemstillinger og gir råd til bedrifter, organisasjoner og myndigheter. Vi er et medarbeidereiet konsulentselskap som opererer i grenseflatene mellom økonomi, politikk og marked. Menon kombinerer samfunns- og bedriftsøkonomisk kompetanse innenfor fagfelt som samfunnsøkonomisk lønnsomhet, verdsetting, nærings- og konkurranseøkonomi, strategi, finans og organisasjonsdesign. Vi benytter forskningsbaserte metoder i våre analyser og jobber tett med ledende akademiske miljøer innenfor de fleste fagfelt. Alle offentlige rapporter fra Menon er tilgjengelige på vår hjemmeside www.menon.no.

+47 909 90 102 | post@menon.no | Sørkedalsveien 10 B, 0369 Oslo | menon.no